ΕΡΓΟΝ FRANZ ROUBAUD

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΗΜΑΙΑΝ

Ἀπὸ τὴν Ἔκθεσιν τοῦ Παρνασσοῦ.

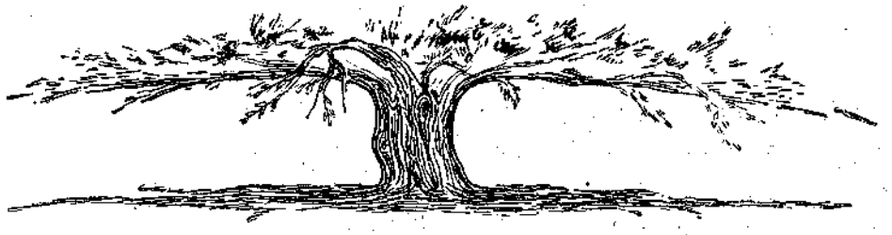

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'
30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1902

ΣΤΙΧΟΙ ΣΕ ΑΛΛΟΝ ΗΧΟ

ΣΙΒΥΛΛΑ

Tuque ó sanctissima vates !
VIRGILIUS Aeneidos Lib. VI. 65.

Ἄνοιξε ἡ πόρτα, μοσκοβόλησεν ἡ χαμοκέλλα,
Καὶ ἦταν τὸ μύρο πρωτοσκόπιστο,
Καὶ τὸ εἶχε βυζασμένο ὁ μυροπλάστης
Ἀπὸ λουλούδια ἀγνώριστα·
Ἄνοιξε ἡ πόρτα, μοσκοβόλησεν ἡ χαμοκέλλα,
Κοιμήσου, ἀγάπη κοσμική· ὦ Σίβυλλα, ἔλα,
Ἀπάνω καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη,
Ἀπάνω καὶ ἀπὸ κάθε κοσμικό...
Ἕνα ἁλυσόδετο ὄνειρον ἡρωϊκὸ
Παραδέρνει καὶ στέκεται νὰ ξεψυχήσῃ,
Ὅμως ποτέ του ὁλότελα δὲ θ' ἀποσβύσῃ,
Στὴ φυλακὴ τῆς σάρκας ἑνὸς ἄρρωστου,
Στὴ νύχτα τῆς ψυχῆς τοῦ κολασμένου·
Δυνάμωσέ μου τὄνειρον, ὦ Σίβυλλα,
Σὲ ὕφανεν ἐσένα μὲ τῶν δραμάτων
Τὸ κλῶσμα μιὰ τρισεύγενη ἀνυφάντρα,
Ἀπὸ τοῦ μυστηρίου τὰ ριζόσπηλα ἔλα,
Καὶ πρόβαλε βαθιὰ μέσ' ἀπὸ τἄντρα
Τῶν ἀγγελοκρουσμάτων·
Ποῦ θά με πᾶς;

Μηδὲ στὸ μέγα ἡφαίστειο τῆς Καρδιᾶς,
Μηδὲ στὸν Ὄλυμπο τῆς Φαντασίας!
Τὴν ἀλαφρότατην εἰδή σου, ὦ Σίβυλλα,
Τὴ φίλησε τὸ φίλημα τὸ μυστικὸ
Βυζαντινῆς μιᾶς ὁδηγήτρας Παναγίας.
Σὲ βάθη ἀπόσκεπα κρυφοχαράζει ἕνα Θαβώρ,
Ἀερολάμπει ἀπὸ χοροὺς Πνεμάτων ἡ κορφή του,
Στὶς φλέβες σου ρέει ὁ θεῖος ἰχώρ.
Δὲ βλέπω ὅ,τι θωρεῖς, κι' ὅ,τι σὲ γγίζει ἐσένα,
Ἐμένα δὲ μὲ γγίζει,
Μὰ ὅ,τι σὲ γγίζει ἐσὲ μ' ἀνατριχιάζει ἐμένα·
Αὐτιάζομαι κι ἀκούω πίσω ἀπὸ τὸν τοῖχο,
— Τοῖχος γιὰ σὲ δὲν εἶναι, —
Κάτι ἀπ' τὸν ἴσκιο πιὸ θαμπὸ καὶ πιὸ λιγνὸ ἀπ' τὸν ἦχο,
Καὶ πίσω ἀπὸ τὸν τοῖχο φῶς, καὶ τἄλλου κόσμου μέρα,
Κι ἄϋλα φτερά αἰθερόλαμνα αἰσθάνομ' ἐκεῖ πέρα·
Καὶ μοῦ τὸ λέει τὸ πρόσωπό σου
Πῶχει μαγνάδι του ἕναν ὕπνο ἐκστατικό,
Καὶ μοῦ τὸ λέει κ' ἡ πεταλούδα τοῦ χεριοῦ σου
Χαμοπετῶντας ὅταν ἀργογράφῃ
Τὴ μαγικὴ πεντάλφα,
Σὰ νἄνοιξαν ἀγνάντια σου ὅλ' οἱ τάφοι,
Ὅλα τὰ μυστικά τους νὰ στὰ ψιθυρίσουν...
Κι ἀκούω τὸ αἷμα μου ν' ἀλλάζῃ μέσα μου
Τὴν πορφυρή του βρύση,
Κι ἀκούω τὸ αἷμα μου ποῦ γίνεται
Θυμίαμα γιὰ νὰ σὲ θυματίσῃ!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΙ ΗΜΕΡΑΙ ΤΟΥ Κ^ου ΑΣΟΦΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΖΩΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΗΠΟΝ

Ὁ κ. Ἄσοφος ἐφιλοξένει τὰς ἡμέρας αὐτὰς τὸν μικρόν του ἀνεψιόν, ποῦ τοῦ τὸν εἶχαν στείλει ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν, διὰ νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν οἱ ἰατροί.

— Πρὶν ὁδηγήσω τὸ παιδὶ εἰς τοὺς ἰατρούς, εἶπεν ὁ διδάσκαλος, καταγίνομαι νὰ τὸ θεραπεύσω μόνος μου. Εἶνε καὶ αὐτὸ ἕνα δυστυχισμένο θῦμα μιᾶς ἡλιθίας ἀνατροφῆς καὶ μιᾶς ἠλιθιωτέρας ἐκπαιδεύσεως. Τὸ πτωχό του σωματάκι ἀναιμικόν, ἀδύνατον, ἀμελημένον, στενάζον κάτω ἀπὸ τὴν πρόωρον κυριαρχίαν ἑνὸς φουσκωμένου ἐγκεφάλου, νομίζεις πῶς διψᾷ φῶς καὶ ἀέρα καὶ κίνησιν, πῶς διαμαρτύρεται μὲ τὰ χλωμά του χρώματα καὶ τοὺς μαλθακούς του μῦς, διὰ μίαν τυραννίαν βάρβαρον καὶ καταπιεστικήν. Καὶ ἡ θεραπεία μου ἤρχισε νὰ καρποφορῇ. Καταγίνομαι τώρα νὰ τὸ συμφιλιώσω μὲ τὴν φύσιν.

— Νὰ τὸ συμφιλιώσετε, διδάσκαλε;

— Διατί σᾶς φαίνεται παράξενο; Ἔκαμαν τόσα διὰ νὰ τὸ χωρίσουν ἀπ' αὐτήν. Καὶ σᾶς βεβαιώνω, ὅτι κοπιάζω νὰ τὸ πείσω, ὅτι ὁ ἀέρας δὲν εἶνε ἐχθρὸς τῆς ζωῆς μας, ὅτι ὁ ἥλιος δὲν μᾶς κατατρέχει, ὅτι τὸ νερὸ δὲν ἔχει καμμίαν ἔχθραν ἐναντίον μας, ὅτι ὁ χειμῶνας καὶ τὸ καλοκαῖρι, ὅτι ἡ θερμότης καὶ τὸ ψῦφος δὲν εἶνε συνωμόται κατὰ τῆς ὑπάρξεώς μας, ὅτι ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως εἶνε ἀθῶα καὶ φιλικὰ καὶ μᾶς τείνουν τὸ χέρι μὲ ἀγάπην καὶ ὅτι μόνοι ἐχθροὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας εἴμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι. Τόσον ἁπλᾶ πράγματα, φίλε μου· δὲν εἶν' ἔτσι; Καὶ ὅμως ἂν ἠξεύρατε πόσον κόπον μοῦ στοιχίζει αὐτὴ ἡ συμφιλίωσις ποῦ ἀνέλαβα. Ἔπειτα τὸ κεφαλάκι του, αὐτὸ τὸ κεφαλάκι τὸ φορτωμένον ἀπὸ τόσα περίεργα, ψεύτικα καὶ ἀσυμβίβαστα πράγματα. Εἶνε τόσον κακὰ τοποθετημένα ἐκεῖ μέσα, ὥστε νὰ στενοχωροῦνται καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια. Καὶ καταγίνομαι νὰ κάμω μίαν ἐκκένωσιν καὶ μίαν ἀβαρίαν. Νὰ ἰδῆτε πόσον ἀνακουφίζεται τὸ μικρὸ αὐτὸ κεφαλάκι μὲ κάθε νέαν ἀβαρίαν. Θὰ εἶμαι εὐτυχὴς ὅταν εἰμπορέσω νὰ τοῦ ξεφράξω ὅλας τὰς εἰσόδους τῆς ψυχῆς του, διὰ νὰ εἰσέλθῃ μέσα τὸ φῶς τὸ φυσικόν, διὰ νὰ εἰσέλθουν μέσα εἰς τὸ μικρὸ αὐτὸ παλατάκι οἱ κάτοικοι οἱ φιλικοὶ καὶ εἰλικρινεῖς, ἀντὶ τῶν ξένων τῶν ἐνοχλητικῶν καὶ ἀσυμβιβάστων. Κάμνω ἕνα ἔργον ἐπανορθώσεως φυσικῆς καὶ ἠθικῆς. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι δὲν τὸ κάμουν αὐτὸ οἱ ἰατροί, οἱ στενοκέφαλοι ἐπαγγελματίαι.

Ἐπροχωρούσαμεν εἰς τὴν λεωφόρον τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου ὁ κ. Ἄσοφος, ἐγὼ καὶ ὁ μικρὸς ἄρρωστος. Μερικὰ κατσικάκια ἐπηδοῦσαν ἐλεύθερα καὶ ζωηρὰ εἰς τὴν χλόην. Ὁ μικρὸς ἔκαμε μίαν κίνησιν νὰ τρέξῃ ὀπίσω ἀπὸ τὰ φαιδρὰ καὶ ἐλεύθερα ζῶα, ἀλλὰ συνεκρατήθη. Κάποια ἀνασταλτικὴ δύναμις ἐνεργοῦσε τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὸν μικρὸν ἐγκέφαλον. Ὁ κ. Ἄσοφος ἀντελήφθη τὴν κίνησιν.

— Βλέπετε τὸ ἔργον τῆς ἀνατροφῆς, μοῦ εἶπε, τὸ βλέπετε τὸ δολοφονικὸν ἔργον;

Καὶ θωπεύων τὴν ξανθὴν κεφαλὴν τοῦ μικροῦ:

— Τρέξε παιδάκι μου, τοῦ εἶπε.

Ὁ μικρὸς ἐγύρισε διστάζων, ὡς νὰ ἔλεγεν: «Ἕνα καλοαναθρεμμένο παιδὶ ἐπιτρέπεται νὰ κάμνῃ ὅ,τι κάμνουν τὰ ἄλογα ζῶα;».

Ὁ κ. Ἄσοφος ἐμάντευσε τὴν σκέψιν τοῦ μικροῦ ἀρρώστου.

— Τρέξε, παιδάκι μου. Τὰ κατσικάκια εἶνε ἀδελφάκια σου. Εἶσαι καὶ σὺ ἕνα μικρὸ κατσικάκι. Πήγαινε νὰ παίξῃς μαζί τους.

Ἕνα κῦμα αἵματος ἐχύθη εἰς τὸ ἀναιμικὸν πρόσωπον τοῦ μικροῦ ἀρρώστου καὶ τὸ παιδάκι ἐπῆδησε μέσα εἰς τὸν ἀγρόν, ὡς νὰ τὸ ἔσπρωχνε μία ὡραία καὶ εὐεργετικὴ δύναμις.

— Ἄ! φίλε μου, εἶπε μὲ βαθὺν ἀναστεναγμὸν ὁ διδάσκαλος. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ποῦ εἶχε τὸν μωρὸν ἐγωϊσμὸν νὰ μᾶς ἀπο-

χωρίση ἀπὸ τὰ ἄλλα πλάσματα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ὑψώση ἕνα σινικὸν τεῖχος μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτῶν, ἤθελε κρέμασμα. Πόσαι πλάναι, πόσα κακά, πόση ὀπισθοδρόμησις καὶ πόση βαρβαρότης ἐξ αἰτίας του. Ἐχρειάσθησαν αἰῶνες διὰ νὰρχίσωμεν νὰναγνωρίζωμεν ὅτι τὰ δυστυχισμένα αὐτὰ πλάσματα ἔχουν τὰ ἴδια δικαιώματα εἰς τὴν ζωὴν μὲ ἡμᾶς, ὅτι ἔχουν τὴν ψυχήν των, μίαν ψυχὴν ἀδελφὴν τῆς ἰδικῆς μας, ὅτι ἔχουν τὴν ἠθικήν των, μίαν ἠθικὴν εὐγενεστέραν ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας, καὶ τὴν ἀρετήν των, μίαν ἀρετὴν μεγαλοπρεπεστέραν ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην. Εἴδατε ὅτι ὁ μικρὸς αὐτὸς ὡς κυριώτερον στοιχεῖον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ του ἐθεώρησε ὅτι πρέπει νὰ κάμνῃ ἁπλῶς τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα κάμνουν τὰ ζῶα. Καὶ ὅμως πόσες φορὲς ὁ ἄνθρωπος θὰ ἦτο ἀνώτερος ἑαυτοῦ ἐὰν ἔκαμνε ἁπλῶς ὅ,τι κάμνουν τὰ περιφρονημένα αὐτὰ πλάσματα, ποῦ ἔχουν τὸν μεγαλείτερον καὶ εὐγενέστερον διδάσκαλον, τὴν Φύσιν. Δὲν εἶπεν ἕνας ἀρχαῖος σοφὸς ὅτι: ὁ κατὰ φύσιν ζῶν ζῇ κατ' ἀρετήν; Καὶ τώρα εἰπέ μου ποία εἶνε ἀνωτέρα ἀρετή, ἡ ἰδική σου ἢ ἡ ἀρετὴ τοῦ ζώου;

*
* *

Ἐφθάσαμεν μοιραίως εἰς τὴν θύραν τοῦ Ζωολογικοῦ Κήπου. Μᾶς ἔφερεν ὁ δρόμος καὶ ἡ ὁμιλία. Ἦτον ἕνα ὡραῖον χειμερινὸν ἀπόγευμα. Τὰ ὀλίγα, πτωχικὰ δένδρα, κατέβαλλον ὑπεραν θρώπους προσπαθείας διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸν τίτλον τοῦ εὐρυχώρου οἰκοπέδου καὶ εἰς τοὺς πρώτους κλωβοὺς οἱ μικροὶ πίθηκοι, ὀπίσω ἀπὸ τὰ ἀπάνθρωπα κιγκλιδώματα, μᾶς ὑπεδέχοντο μὲ εἰρωνικοὺς μορφασμούς. Ὁ μικρὸς ἄρρωστος ἔβλεπε πρώτην φορὰν εἰς τὴν ζωήν του τὸ περίεργον αὐτὸ πρᾶγμα, τὸ ἀποῖον ὀνομάζεται ζωολογικὸς κῆπος.

— Εἶνε φυλακὴ ἐδῶ; ἠρώτησεν ὁ μικρὸς μὲ μίαν ἀφέλειαν, ὁμοιάζουσαν μὲ σοφὴν εἰρωνείαν.

Ὁ κ. Ἄσοφος ἐγύρισε καὶ μὲ εἶδεν.

— Ἔδωκα πολλὰς ἐξετάσεις εἰς τὴν ζωήν μου εἶπεν. Ἀλλὰ ποτὲ δὲν αἰσθάνθηκα τόσην στενοχωρίαν, ὅσην αἰσθάνομαι ὅταν πρόκειται νὰ δώσω ἐξετάσεις ἐμπρὸς εἰς ἕνα μικρὸ παιδί. Εἶνε τόσον φυσικαὶ καὶ τόσον ἀληθιναὶ αἱ ἐρωτήσεις τῶν μικρῶν παιδιῶν καὶ ἔχομεν τόσον ὀλίγας ἀπαντήσεις διὰ τὰ κοινότερα πράγματα τοῦ κόσμου, ὥστε, ἂν δὲν ἔχωμεν τὴν συνήθειαν νὰποκρινώμεθα μὲ ἕνα ψεῦδος, ἐντρεπόμεθα διὰ τὴν ἀμάθειάν μας. Δὲν εἶνε τὸ ἴδιον μὲ ἐμὲ καὶ σᾶς. Ἡμεῖς ζῶμεν μέσα εἰς τὸ ψεῦδος. Ἐσεῖς θὰ μοῦ κάμετε μίαν ψεύτικην ἐρώτησιν καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς δώσω μίαν ψεύτικην ἀπάντησιν, μὲ ἐλαφρὰν συνείδησιν. Ἔχομεν βλέπετε μίαν συνθήκην ψεύδους μεταξύ μας. Ἀλλὰ ξεύρετε πόσον μεγάλη εἶνε ἡ εὐθύνη τῆς διαιωνίσεως τοῦ ψεύδους. Εἰς ἕνα παιδί, ποῦ ἀντιπροσωπεύει τὴν γενεὰν ἡ ὁποία ἔρχεται κατόπιν μας, πρέπει νὰ εἴμεθα εἰλικρινεῖς. Ὁ παραδίδων ἕνα ψεῦδος εἰς τὰς γενεὰς εἶνε διπλασίως ἔνοχος. Ἐγὼ προτιμῶ νὰ ὁμολογῶ τὴν ἄγνοιάν μου ὅταν δίδω ἐξετάσεις ἐμπρὸς εἰς τὰ μικρὰ παιδιά. Καὶ ὁ μικρὸς αὐτός, ποῦ βλέπετε, μὲ κυττάζει κάποτε ἔκθαμβος, ὡς νὰ μοῦ λέγῃ: «Περίεργον! δὲν γνωρίζεις αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Καὶ ὅμως ὁ διδάσκαλός μου τὰ ἐγνώριζεν ὅλα.» Εἰπέτε μου τώρα τί θέλετε νὰπαντήσω εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ μαθητοῦ μου καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις ποῦ θὰ μοῦ κάμῃ.

— Εἶναι φυλακὴ αὐτό; ἐπανέλαβεν ὁ μικρός.

— Καθὼς φαίνεται εἶνε φυλακή, ἐπανέλαβεν ὁ κ. Ἄσοφος.

— Καὶ τί ἔκαμαν αὐτὰ τὰ πτωχὰ ζῶα ποῦ τὰ ἔχουν μέσα στὰ σίδερα;

— Δὲν ἔκαμαν τίποτε, παιδί μου, εἶπεν ὁ κ. Ἄσοφος. Ἀλλὰ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν τὴν συνήθειαν νὰ πετοῦν εἰς τὸν ἀέρα καὶ νὰ χάνωνται, ἄλλα νὰ φεύγουν μακρυὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἄλλα νὰ χορταίνουν τὴν πεῖναν τους μὲ τὸ κρέας μας, ὅπως ἐμεῖς ἔχομεν τὴν συνήθειαν νὰ χορταίνωμεν μὲ τὸ ἰδικόν τους. Καὶ ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἔχομεν τὴν συνήθειαν ὄχι μόνον νὰ τρώγωμεν τὰ ἄλλα ζῶα, ὄχι μόνον νὰ τὰ ἔχωμεν σκλάβους μας, ἀλλὰ καὶ νὰ διασκεδάζωμεν μὲ τὴν δυστυχίαν τους καὶ νὰ μελετοῦμεν τὴν ζωὴν καὶ τὴν φύσιν τους, τὰ φυλακίζομεν χωρὶς νὰ πταίουν εἰς τίποτε.

Ὁ μικρὸς ἔμεινεν ἐκστατικός. Δὲν εἶχε συνειθίσει εἰς τὴν περίεργον αὐτὴν γλῶσσαν τοῦ διδασκάλου.

— Ἀλλά, διδάσκαλε, εἶπα εἰς τὸ αὐτὶ τοῦ κ. Ἀσόφου, ὑποτιμᾶτε τὸν ἀνθρωπισμὸν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ, τὸ κάμνετε νὰ σχηματίζῃ κακὴν ἰδέαν διὰ τοὺς ὁμοίους του.

— Θέλετε νὰ προδώσω τὴν ἀλήθειαν, ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀθῶαν καὶ ὑποχρεωτικὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ μικροῦ αὐτοῦ πλάσματος, διὰ νὰ γίνω δικολάβος τῆς ἀνθρωπότητος; εἶπεν ὁ κ. Ἄσοφος. Ἐὰν ὁ μικρὸς αὐτὸς ἄνθρωπος ὑποτιμήσῃ τοὺς ὁμοίους του καὶ τὸν ἑαυτόν του, βεβαιωθῆτε ὅτι θὰ γίνῃ τελειότερος ἄνθρωπος.

Ἐπῆρεν ὁ διδάσκαλος ἀπὸ τὸ χέρι τὸν μικρὸν ἄρρωστον καὶ τὸν περιέφερε εἰς τοὺς κλωβοὺς καὶ τὰς τεχνητὰς λίμνας. Οἱ λέοντες, ἐξηπλωμένοι μέσα εἰς τοὺς κλωβούς των, μᾶς ἐκύτταζαν μὲ ἥμερα καὶ πρᾶα βλέμματα, αἱ τίγρεις περιεστρέφοντο νευρικαὶ καὶ ἀνήσυχοι μέσα εἰς τὴν στενὴν φυλακήν των, αἱ λεοπαρδάλεις ἐπηδοῦσαν ἐπάνω εἰς τὰ σίδερα τοῦ κλωβοῦ των στενοχωρημέναι, ρίπτουσαι λαίμαργα βλέμματα εἰς τὸ διάστημα, αἱ ἄρκτοι μὲ τὸ βαρύ των βάδισμα ἔκαμναν τοὺς μονοτόνους γύρους των μὲ μίαν μελαγχολικὴν ἐγκαρτέρησιν, τὰ πουλιὰ τὰ πολύχρωμα ἐπετοῦσαν μὲ ἀπελπιστικὰ κινήματα καὶ διαψευδομένας ὁρμὰς μέσα εἰς τὸ στενόχωρον ἀέρινον κράτος των, οἱ κύκνοι ἔπλεαν μὲ περιφρόνησιν ἐπάνω εἰς μίαν σπιθαμὴν θολοῦ ὕδατος, οἱ πίθηκοι περιέφεραν τὴν σκλαβωμένην πανουργίαν των μέσα εἰς τὰ κλουβιά των, ὅλα τὰ ζῶα ἐφαίνοντο ἐνοχλούμενα ἀπὸ τὴν περιέργειαν τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅλα τὰ ζωηρὰ καὶ ἀεικίνητα μάτια τῶν πτωχῶν σκλάβων ἐξέφραζαν περιφρονήσεις καὶ μελαγχολίας καὶ νοσταλγίας ταλαιπωρουμένων ψυχῶν.

Ὁ μικρὸς ἄρρωστος ἐφαίνετο βαθύτατα θλιμμένος καὶ σιωπηλὸς ἀπὸ τὸ μελαγχολικὸν θέαμα.

— Γιατί ὁ Θεὸς τὰ ἔκαμε τόσο κακὰ τὰ ζῶα αὐτά, ὥστε νὰ τὰ κλείνουν μέσα εἰς τὰ κλουβιά; Ἂν δὲν ἦσαν τόσον ἄγρια θὰ τἄφιναν νὰ περιπατοῦν καὶ νὰ ζοῦν ἐλεύθερα μέσα εἰς τὸν κῆπον! εἶπεν ὁ μικρὸς πρὸς τὸν θεῖον του, ἐμπρὸς εἰς τοὺς κλωβοὺς τῶν ἀγριμίων.

Ὁ κ. Ἄσοφος ἐχαμογέλασε.

— Δὲν εἶνε χειρότερα ἀπὸ ἐμᾶς, παιδί μου, εἶπε θωπεύων τὸ ξανθὸ κεφαλάκι τοῦ μικροῦ ἀρρώστου. Ἐὰν τὰ ζῶα αὐτὰ εἶχαν φωνήν, θὰ ἔλεγαν: «Διατί ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ τόσον κακοὺς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διατί νὰ τοὺς ἀφίνῃ ἐλευθέρους νὰ καταστρέφουν ὅλην τὴν ζωήν, ἡ ὁποία περιπατεῖ εἰς τὴν γῆν ἢ πετᾷ εἰς τὸν ἀέρα ἢ κρύπτεται κάτω ἀπὸ τὴν θάλασσαν;» Βλέπεις τὰ λεοντάρια αὐτὰ πόσον ἥμερα φαίνονται καὶ μὲ πόσην καλωσύνην μᾶς κυττάζουν; Ἡ κακία των περνᾷ μαζὶ μὲ τὴν πεῖναν των. Ὅταν μεγαλώσῃς, θὰ ἰδῇς ὅτι οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀφοῦ χορτάσουν τὴν πεῖναν των ἐξακολουθοῦν ν' ἁρπάζουν, νὰ καταστρέφουν καὶ νὰ τυραννοῦν τοὺς ὁμοίους των καὶ τὰ ζῶα. Ὁ ἄνθρωπος, παιδί μου, δὲν εἶνε τὸ καλλίτερον ζῶον, οὔτε τὸ πλέον ἐνάρετον.

Εἰς τὰ μεγάλα ἔκθαμβα μάτια τοῦ παιδίου, ἐφαίνοντο νὰ περνοῦν ὅλαι αἱ πρῶται ἀπορίαι, ὅλαι αἱ σκιαὶ αἱ ἀόριστοι ἀκόμη τῶν προβλημάτων τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὸ μικρόν του στῆθος, τὸ ἀναπαλλόμενον ἀπὸ μίαν ταχεῖαν ἀναπνοήν, ἐφαίνοντο νὰ παλαίουν αἱ πρῶται ἀντιφατικαὶ ὁρμαὶ τῶν αἰσθημάτων μὲ τὰς πρώτας κινήσεις τῆς σκέψεως τῆς ἀκρωτηριαζομένης ἀπὸ μίαν ψευδῆ καὶ ἀντιφατικὴν λογικήν. Καὶ αἱ πρῶται ἀπορίαι τοῦ μικροῦ ἐκείνου ἐγκεφάλου ἀνέβαιναν εἰς ἐρωτήσεις συχνὰς καὶ ἀλλεπαλλήλους εἰς τὰ ἀθῶα του χείλη.

— Εἶνε αἱ ἐρωτήσεις τῶν μικρῶν παιδιῶν, εἶπεν ὁ κ. Ἄσοφος, τὰς ὁποίας ὀνομάζομεν ἀνοήτους, ἴσως διότι συνειθίζομεν ν' ἀπαντῶμεν εἰς αὐτὰς μὲ τὰς ἰδικάς μας ἀνοησίας. Καὶ ὅμως εἶνε αἱ ἐρωτήσεις αἱ μεγάλαι καὶ αἰώνιαι, αἱ ὁποῖαι τίθενται βαρεῖαι καὶ ἐπιβλητικαὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ἀφ' ὅτου ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος. Ὅταν οἱ σοφοὶ ἠμπορέσουν ν' ἀποκριθοῦν εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας θέτουν τὰ ἀθῶα παιδία, ἡ ἀνθρωπίνη σοφία θὰ ἦνε ἀξία σεβασμοῦ.

— Ἀλλὰ γιατί τὰ ἔκαμεν ὅλα αὐτὰ τὰ ζῶα ὁ Θεός; εἶπε πάλιν ὁ μικρὸς ἄρρωστος. Σὲ τί χρησιμεύουν ὅλα αὐτὰ τὰ λεοντάρια καὶ αἱ τίγρεις καὶ αἱ καμηλοπαρδάλεις καὶ τὰ ζῶα τὰ παράξενα καὶ μεγάλα, μὲ τοὺς ψιλοὺς λαιμούς, τὰ παράξενα σώματα καὶ τὰ περίεργα πτερά;

— Ὁ μικρός αὐτὸς ἔχει τὴν λογικήν του, εἶπεν ὁ κ. Ἄσοφος, ἡ ὁποία εἶνε ἡ τρέχουσα λογικὴ τοῦ *ἀνθρωποκεντρισμοῦ*, ἡ λογικῆ καὶ τῶν μεγάλων παιδιῶν τριγύρω μας. Κάθε τι ἐπλάσθη διὰ νὰ χρησιμεύῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ τὸν ὑπηρετῇ. Ὁ ἥλιος, τὰ ἄστρα, τὸ φεγγάρι, τὸ ζῶον καὶ τὸ χορτάρι, ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα. Καὶ τὰ μεγάλα παιδιά, ἐνῷ δὲν ἐρωτοῦν διατί ὁ Θεὸς τοὺς ἔκαμε τόσην ποικιλίαν εἰδῶν φωτισμοῦ, καὶ διατί ἔκαμε τὶς λάμπες ποῦ τοὺς φωτίζουν μεγαλείτερες ἀπὸ τὰ σπίτια ὁποῦ κατοικοῦν, ἐρωτοῦν διατί ἔκαμε τὰ κουνούπια ποῦ τοὺς ἐνοχλοῦν καὶ τὰς τίγρεις ποῦ τοὺς ξεσχίζουν. Κάθε τι πρέπει νὰ

μᾶς χρησιμεύῃ. Εἴμεθα τὸ κέντρον τῆς πλάσεως, ὅπως ἡ γῆ μας εἶνε τὸ κέντρον τῆς δημιουργίας! Θέλετε τώρα νὰ ἐφεύρω ἕνα ψεῦδος διὰ νὰ ἱκανοποιήσω τὴν περιέργειαν τοῦ μικροῦ αὐτοῦ παιδιοῦ. Ἐγὼ προτιμῶ νὰ τοῦ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν. Μία ἀλήθεια θὰ διώξῃ χίλιες ψευτιὲς ἀπὸ τὸ κεφαλάκι του.

Καὶ γυρίσας μὲ καλοκαγαθίαν πρὸς τὸν μικρὸν ἀσθενῆ, τοῦ εἶπε:

— Μ' ἐρώτησες σὲ τὶ μᾶς χρησιμεύουν ὅλα αὐτὰ τὰ περίεργα ζῶα. Ἴσως σὲ τίποτε. Αὐτὸς δὲν εἶνε λόγος νὰ μὴν ὑπάρχουν. Τί χρησιμεύομεν τάχα ἐμεῖς εἰς αὐτά; Κάθε πλάσμα χρησιμεύει εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ εἰς τὴν Φύσιν ποῦ τὸ ἔκαμε. Μὴ ζητῇς τίποτε περισσότερον. Διότι αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὰ ζῷα αὐτὰ ποῦ σὲ βλέπουν, λέγουν χωρὶς ἄλλο ἀπὸ μέσα των: «Σὲ τί χρησιμεύει τάχα αὐτὸ τὸ ἄσχημον πλάσμα, μὲ τὰ δύο ποδάρια, ποῦ στέκεται ἐμπροστά μας;» Καὶ ἂν θέλῃς ν' ἀπαντήσῃς μὲ εἰλικρίνειαν θὰ τοὺς εἰπῇς: «Ξεύρετε σὲ τί χρησιμεύω; Εἰς τὸ νὰ σᾶς τυραννῶ καὶ νὰ σᾶς καταστρέφω.»

— Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ζωήν! εἶπα εἰς τὸν κ. Ἄσοφον. Πολὺ πρόωρα θέλετε νὰ διδάξετε τὸν νόμον τοῦ Δάρβιν εἰς τὸ μικρὸν αὐτὸ πλάσμα. Δὲν νομίζετε;

— Δὲν διδάσκω κανένα νόμον. Λέγω στοιχειώδεις ἀληθείας. Καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν ἔχει ἐποχὰς καὶ ἡλικίας. Ποτὲ δὲν εἶνε κανεὶς πρόωρος ἢ ὄψιμος διὰ νὰ κούσῃ τὴν ἀλήθειαν. Εἶνε ἀστεῖον ἡ μισή μας ζωὴ νὰ περνᾷ μὲ τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἄλλη μισὴ μὲ τὴν φροντίδα τῆς ἀποβολῆς του. Αὐτὸ κάμνει ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἀνατροφή μας. Μᾶς λέγει: «Ἐγὼ θὰ σᾶς φορτώσω μὲ ὅλην τὴν ψευδολογίαν καὶ τὴν ὑποκρισίαν ἕως νὰ μεγαλώσετε· ἀργότερα κάμετε καλὰ μὲ τὸ κεφάλι σας.» Σᾶς ἀρέσει αὐτὴ ἡ μέθοδος;

Αἱ ἐρωτήσεις τοῦ μικροῦ συντρόφου μας ἤρχοντο ἀλλεπάλληλοι, παράδοξοι, λογικαί, ἀνησυχητικαί, προπετεῖς, ἐλεύθεραι καὶ μεγαλοπρεπεῖς. Κάθε ἄλλος θἀπελπίζετο. Θὰ ἐγύριζε εἰς τὸν μικρὸν αὐτὸν ἐνοχλητικὸν καὶ θὰ τοῦ ἔλεγε: «Παιδί μου, ἡσύχασε ἐπὶ τέλους. Παῦσε ἐπὶ τέλους νὰ λὲς ἀνοησίες, γιατὶ θὰ σὲ δώσω νὰ σὲ φᾶνε τὰ θηρία.» Καὶ ὁ μικρὸς θὰ ἔλεγε ἀπὸ μέσα του. «Γιατί τάχα νὰ ἐρωτῶ, ἀφοῦ εἶνε ἀνοησία; Κάτι ξέρουν αὐτοὶ ποῦ εἶνε μεγαλείτεροι.» Καὶ θἀκολουθοῦσε βωβὸν καὶ μωρὸν τὴν ἀνθρωπίνην ἀγέλην εἰς τὸν ἠλίθιον δρόμον της. Ἀλλ' ἡ ὑπομονὴ τοῦ διδασκάλου ἦτον ἴση μὲ τὴν εἰλικρίνειάν του. Μὲ τὴν ὀλυμπίαν γαλήνην του ἔδιδε τὰς ἀπαντήσεις σκληράς, εἰλικρινεῖς, ἀληθινάς, τονωτικὰς ὅπως τὰ πικρὰ φάρμακα.

Καὶ ὅταν ὁ μικρὸς μαθητής του, ἐρώτησε πάλιν ἐμπρὸς εἰς τὸν κλωβὸν τῶν στρουθοκαμήλων:

— Διατί ὁ Θεὸς ἔκαμε, θεῖε, τόσον ἄσχημα καὶ ἀντιπαθητικὰ ζῶα;

— Ἄκουσε, παιδί μου, νὰ σοῦ πῶ. Τίποτε δὲν εἶνε ἄσχημον καὶ τίποτε εὔμορφον εἰς τὸν κόσμον. Ἐὰν ἐρωτήσῃς τὴν ἄλλην στρουθοκάμηλον ποῦ κάθεται ξαπλωμένη εἰς τὸ χῶμα, καὶ κυττάζει πότε τὸ λεοντάρι καὶ πότε ἐσένα, ὡς νἀπορῇ μὲ τὴν ἀσχημίαν καὶ τῶν δύο σας, θὰ σοῦ εἰπῇ ὅτι δὲν ὑπάρχει ὡραιότερον ζῶον ἀπὸ τὸ ταῖρι της. Νὰ εἶσαι βέβαιος, παιδί μου, ὅτι διὰ τὸν θεὸν ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου καὶ ὁ Οὐραγγοτάγκος ποῦ εἶδες προτήτερα ἔχουν τὴν ἰδίαν ὡραιότητα. Κανεὶς ὅμως δὲν σ' ἐμποδίζει νὰ ἔχῃς τὸ ἰδικόν σου αἴσθημα τῆς ὡραιότητος. Εἶσαι ἄνθρωπος καὶ βλέπεις μὲ τὰ μάτια τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἰδῆς, οὔτε μὲ τὰ μάτια τῆς Στρουθοκαμήλου οὔτε μὲ τὰ μάτια τοῦ Θεοῦ. Ἀρκεῖ νὰ λές: «Αὐτὸ τὸ ζῶον δὲν μοῦ ἀρέσει». Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὀνομάζῃ ἄσχημα τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ. Τὸ μυστήριον τῆς εὐμορφιᾶς των μᾶς εἶνε κρυμμένον, ἴσως διότι μᾶς εἶνε περιττόν. Μόνον τὸ ψεῦδος εἶνε ἄσχημον καὶ ὁ ἄνθρωπος δυστυχῶς ἔχει τὸ προνόμιον τῆς δημιουργίας του. Κράτησε εἰς τὸν νοῦν σου αὐτὰ τὰ λόγια *καὶ προσπάθησε* νὰ τὰ ἐννοήσῃς ὅταν θὰ μεγαλώσῃς. Καὶ σοῦ δίδω εὐχὴν καὶ κατάραν νἀποστραφῇς πάντα εἰς τὴν ζωήν σου τὸ ἀνθρώπινον ψεῦδος. Ἀγάπησε τὴν φύσιν τὴν ἄψυχον καὶ ἀγάπησε τὰ καλὰ καὶ ἐνάρετα ζῶα ποῦ μᾶς περικυκλώνουν. Μελέτησε τὴν ζωήν των καὶ τὴν ψυχήν των καὶ αὐτὰ θὰ σὲ διδάξουν βαθύτερα τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Πήγαινε τώρα νὰ θαυμάσῃς τὰ μεγάλα καὶ τὰ ἰσχυρὰ ζῶα. Εἶσαι πλάσμα ἀδύνατον καὶ ἀσθενικόν. Θὰ σοῦ δώσουν κάτι τι ἀπὸ τὴν δύναμίν των.

Οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ διδασκάλου εἶχαν *ἕνα τόνον βαρύν, ἐπίσημον καὶ προφητικόν,* ὡς νὰ ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ὑπάρξεώς του.

* * *

Μ' ἐπῆρε κ' ἐκαθίσαμεν εἰς ἕνα θρανίον ὁ διδάσκαλος, ὑπὸ τὸν ὡραῖον χειμερινὸν ἥλιον, ὁ ὁποῖος ἐνηγκαλίζετο μὲ ἀγάπην καὶ συμπάθειαν ὅλον τὸν ἐξόριστον καὶ νοσταλγικόν, ὅλον τὸν δεσμώτην καὶ τεθλιμμένον κόσμον, ποῦ μᾶς ἐτριγύριζε.

— Τί μελαγχολικὸς τόπος! εἶπε μ' ἕνα βαθὺν στεναγμὸν ὁ διδάσκαλος. Ὁ ἀέρας πλημμυρεῖ ἀπὸ μίαν ἄφωνον καὶ καρτερικὴν νοσταλγίαν. Ἂν εἰμποροῦσαν ὅλα αὐτὰ τὰ ζῶα τὰ ὁποῖα τὸ χέρι τοῦ ἀνθρώπου ἀπέσπασε ἀπὸ τὸ δάσος καὶ ἀπὸ τὴν ἔρημον, ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς καὶ ἀπὸ τὴν χαμηλὴν πεδιάδα, ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἀπὸ τὸ πυρωμένον χῶμα καὶ ἀπὸ τὰς παγωμένας ἐκτάσεις, ἂν εἰμποροῦσαν ὅλα αὐτὰ τὰ ζῶα τὰ ὁποῖα ἡ ἰσχυρὰ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου ἐξερρίζωσε ἀπὸ τὸν παράδεισον τῆς ζωῆς καὶ ἐδέσμευσε τὸ κίνημά των καὶ τοὺς ἔπνιξε τὸν ὁρίζοντα καὶ τοὺς ἀλυσόδεσε τὴν ψυχήν, ἂν ἠμποροῦσαν ὅλα μαζὶ νὰ ἑνώσουν τὸν θρῆνον των καὶ τὸ παράπονόν των, ποία σπαρακτικὴ συναυλία πόνου θὰ ἀπετελεῖτο. «Θὰ ἐσκοτίζετο ὁ λαμπρὸς ἥλιος καὶ τἄστρα θὰ ἔπεφταν ἀπὸ τὸ αἰώνιον στερέωμα».

— Καὶ ὅμως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι φαίνονται νὰ διασκεδάζουν καὶ εἶνε εὔθυμοι μέσα εἰς τὸν κῆπον αὐτόν. Εἶνε ἕνας τόπος διασκεδάσεως καὶ ἀναψυχῆς, ὁ ὁποῖος ἀναγράφεται εἰς τὰς ἐφημερίδας μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα θεάματα.

— Δὲν σᾶς ἀηδιάζει τὸ θέαμα αὐτὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἀνανδρίας; Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἐμπαίζουν ἀπὸ τοῦ ἀσφαλοῦς τὴν ὀργὴν τοῦ *λέοντος μὲ ἕνα νόθον αἴσθημα* ὑπεροχῆς καὶ κυριαρχίας, οἱ ὁποῖοι γελοῦν μὲ τὴν μανίαν τῆς τίγρεως, διότι ἕνα στερεὸν κιγκλίδωμα τοὺς χωρίζει ἀπὸ τὰ δόντια της, δὲν σᾶς φαίνονται πολὺ κατώτεροι ἀπὸ ὅ,τι πραγματικῶς εἶνε; Ἡ ἀλαζονικὴ ἀδυναμία των δὲν σᾶς φαίνεται κωμικωτέρα; Καὶ νὰ φαντάζεσθε *ὅτι ἕνας ἀθῶος πίθηκος θὰ τοὺς ἔτρεπε εἰς* φυγήν, ὄχι μὲ τὰ νύχια του, ὄχι μὲ τὰ δόντια του, ἀλλὰ μόνον μὲ τὸν μορφασμόν του!

— Καὶ ὅμως τὰ ζῶα αὐτὰ ἔχουν μίαν σχετικὴν εὐτυχίαν, διδάσκαλε. Εὑρίσκουν ἕτοιμον τὴν λείαν των καὶ τὴν στέγην των ἀσφαλισμένην. Ἴσως εἶνε εὐτυχέστερα ἀπὸ τὰ ζῶα τὰ *ὁποῖα ποτίζουν τὴν λείαν τῶν μὲ τὸ αἷμα των.*

— Ὁ Χριστὸς σᾶς ἔδωκε μίαν ἀπάντησιν πρὸ δεκαεννέα αἰώνων. Προσπαθήσατε νὰ τὴν ἐνθυμηθῆτε.

— Φαντάζομαι: «Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος».

— Διατί θέλετε νὰ περιορίσετε εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ ρῆμα τοῦ Χριστοῦ; Κάμετε τὴν συγκατάβασιν νὰ τὸ ἐπεκτείνετε καὶ εἰς τὰ ἄλλα πλάσματα τοῦ Κοινοῦ Πατρός. Ὅταν βγάζετε ἕνα πλάσμα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, τὸ βγάζετε ἀπὸ τὴν ἡδονὴν τῆς ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος προσπαθῶν νἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὴν ζωὴν τὸν ἀγῶνα της, ἀφαιρεῖ τὸ ὡραιότερόν της στοιχεῖον, μεταβαίνει εἰς τὴν κτηνώδη ὑπόστασιν τῶν ἀνοργάνων ὄντων. Ἀπὸ τὰς δύο μεγάλας πηγὰς τῶν ζωϊκῶν αἰσθημάτων, ἀπὸ τὴν συντήρησιν καὶ τὴν διαιώνισιν τοῦ εἴδους, ἀπὸ τὰς δύο μεγάλας καὶ βαθυτάτας πηγάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀπορρέει ὅλος ὁ ἀσύλληπτος καὶ λαμπρὸς πλοῦτος τῶν ψυχικῶν κινήσεων, ἂν ἀφαιρέσετε τὸ στοιχεῖον τῆς πάλης καὶ τοῦ ἀγῶνος, ἀφαιρεῖτε αὐτὴν τὴν ζωήν, καταργεῖτε αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν. Ἐρωτήσατε τὰ ζῶα αὐτά, «ὅταν ἡ δίψα τῶν ὀνύχων», ὅπως εἶπεν ὁ ποιητής, τὰ κυριεύῃ, ἐρωτήσατέ τα, ἂν τὸ τεμάχιον τῆς σαρκός, ποῦ τοὺς προσφέρετε, ἱκανοποιεῖ τὴν ὡραίαν ὁρμήν των καὶ ἐρωτήσατέ τα ὅταν ἡ πνοὴ τοῦ ἔρωτος θερμαίνῃ τὸ αἷμα των καὶ ὅταν ἡ μανία τῆς καταστροφῆς ἀνάπτῃ μέσα των μὲ τὴν μανίαν τῆς δημιουργίας, ἐὰν τὰ ἐνθουσιάζῃ ἡ κατάκτησις, ἡ εὔκολος, χωρὶς τὴν μεγαλοπρεπῆ πάλην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ φύσις, ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς ὑπερτάτης Κρίσεως, δίδει εἰς τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὸν νικητὴν τὸ δικαίωμα νὰ διαιωνίσῃ τὸ εἶδος του, καὶ ἀφαιρεῖ μὲ μίαν θείαν ἀλλ' ὑπέροχον σκληρότητα ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ καὶ ἀνίσχυρον τὸ δικαίωμα νὰ διαιωνίσῃ τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν ἀδυναμίαν του. Ἀλλὰ σκέπτεσθε ἀνθρώπινα, καλέ μου φίλε, καὶ ἔχετε ἄδικον.

Ἐὰν τὸ παρθένον καὶ ἰσχυρὸν βασίλειον τῶν ζώων εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ ἐξανθρωπισθῇ, ὁ ἐκφυλισμός του θ' ἀπήλπιζε τὴν φύσιν. Ἂς ἐκφυλιζώμεθα μόνοι μας. Τὸ πτωχὰ ζῶα δὲν *μᾶς ἔπταισαν τίποτε διὰ νὰ τὰ παρασύρωμεν* εἰς τὴν οἰκτρὰν κωμῳδίαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Τί λέτε; Οἱ δεσμῶται αὐτοὶ ἔχουν τὴν σχετικήν τὼν εὐτυχίαν. Δὲν εἴπατε ἔτσι; Τρώγουν καὶ κοιμῶνται ὡς ὑπάλληλοι τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Δὲν μοῦ φαίνεται περίεργον ἂν τὰ ζηλεύουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Ἀλλὰ ἡ νύκτα ἤρχισε νὰ πέφτῃ ἐπάνω εἰς τὴν οἰκτρὰν αὐτὴν φυλακήν. Ἴσως τώρα οἱ πτωχοὶ σκλάβοι θὰ ἠμπορέσουν νὰ ὀνειρευθοῦν τὰ δάση των καὶ τοὺς οὐρανούς των, τοὺς ἀγῶνας των καὶ τοὺς ἔρωτάς των, ὅλην τὴν μεγάλην, ἠλεκτρισμένην ζωήν, ποῦ τοὺς ἐστερήσαμεν. Ἴσως θὰ ἐμπή-

ξουν εἰς ἕνα ὄνειρον τοὺς διψασμένους ὄνυχας εἰς τὴν θερμὴν σάρκα τῆς λείας των καὶ ἴσως θ' ἀποκτήσουν τὰ ταίρια των ἐν μέσῳ τῶν αἱμάτων τῶν ἀντιζήλων, εἰς ἕνα αἴσθημα ὡραίου καὶ ἀρρενωποῦ θριάμβου. Εἶνε ἡ μόνη εὐτυχία ποῦ τοὺς μένει. Ἂς τ' ἀφίσωμεν εἰς τὴν εὐτυχίαν, τὴν ὁποίαν τοὺς φέρει τὸ εὐεργετικὸν σκότος, τὸ ὁποῖον πέφτει ὁλοένα ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Ἐκινήθημεν νὰ φύγωμεν. Ὁ μικρὸς ἄρρωστος σιωπηλὸς καὶ στοχαστικὸς ἐβάδιζε κοντά μας. Εἰς τὴν μικράν του παρθενικὴν ψυχήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἀνατροφὴ δὲν εἶχε θολώσει ἀρκετὰ μίαν ἀντίληψιν ἐλευθέραν καὶ εἰλικρινῆ τῆς φύσεως, μία βαθυτάτη συμπάθεια ἐγεννᾶτο διὰ τοὺς ἀτυχεῖς δεσμώτας. Ἀλλὰ συγχρόνως τὸ βάδισμά του εἶχε κάτι τι στερρὸν καὶ ἀρρενωπότερον, ὡς νὰ εἶχεν ἐμφυσηθῆ μέσα του κάποια πνοὴ ἀπὸ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν δύναμιν τῶν ἰσχυρῶν ἐκείνων ὀργανισμῶν, οἱ ὁποῖοι μᾶς περιεκύκλωναν.

— Τὸ θέαμα τῆς δυνάμεως, ἡ ἐνατένισις τῆς ἰσχύος καὶ τῆς δροσερᾶς εὐρωστίας, εἶπεν ὁ κ. Ἄσοφος, εἶνε θέαμα τονωτικὸν καὶ ἠθοποιόν, θέαμα ἐξευγενιστικὸν τῆς ψυχῆς. Ἰδέτε αὐτὸν τὸν μικρόν, πόσον ὑγιέστερος καὶ ἀρρενωπότερος φαίνεται. Ἐξακολουθῶ, βλέπετε, τὴν θεραπείαν του. Ἡ ἀγριότης ἀκόμη τῆς ζωῆς, ὅπως καὶ ἡ ἀγριότης τῆς φύσεως εἶνε στοιχεῖα τονωτικά. Θὰ ἤθελα νὰ τὸν φέρω ἀκόμη τὸν μικρὸν αὐτὸν πλησιέστερον πρὸς τὰς ἰσχυρὰς ἐκδηλώσεις τῆς φυσικῆς ζωῆς, πρὸς τὰς καταιγίδας καὶ τὰς θυέλλας, πρὸς τὴν ὀργὴν τῆς φύσεως τῆς ἀνοργάνου καὶ τῆς φύσεως τῆς ὀργανικῆς. Ἡ ἡμερότης τοῦ κλίματός μας εἶνε ἐκθηλυντικὴ καὶ εὐνοεῖ τὸν φυσικὸν καὶ τὸν διανοητικὸν ἐκφυλισμόν. Μὴ σᾶς φανῇ παράξενον. Θὰ ὠνειρευόμην νὰ δώσω παιδαγωγοὺς εἰς τὸν μικρὸν αὐτὸν ἄρρωστον ἕνα λέοντα καὶ ἕνα ἀετόν, τὸν βασιλέα τῶν δασῶν καὶ τὸν βασιλέα τῶν ἀέρων.

— Ποία μεγαλοπρεπὴς καὶ ἰδανικὴ ἀνατροφή, ἀλήθεια! εἶπα μὲ εἰλικρινῆ θαυμασμὸν εἰς τὸν κ. Ἄσοφον.

— Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ζῶα μαζί, τὰ εὐτελέστερα ἀπὸ τοὺς ὑπερηφάνους βασιλεῖς τῆς φύσεως, ἐπρόσθεσεν ὁ κ. Ἄσοφος, καὶ οἱ λευκοὶ καὶ ὀνειροπόλοι κύκνοι καὶ τὰ μικρὰ κολλύβρια καὶ οἱ φρόνιμοι καγκουρώ, καὶ αἱ ἐρωτικώταται περιστεραί, ὅλα τὰ ζῶα αὐτὰ τὰ πολύμορφα καὶ πολύτροπα, τὰ ἐλαφρὰ καὶ εὐκίνητα καὶ τὰ βαρέα καὶ δυσκίνητα, τὰ ὀργίλα καὶ τὰ ἀτίθασσα καὶ τὰ ἥμερα καὶ στοχαστικά, τὰ εὐερέθιστα καὶ ἐκδικητικὰ καὶ τὰ ὑπόμονα καὶ ἀνεκτικὰ καὶ ἀδιάφορα καὶ ἀπαθῆ, ὅλα τὰ ζῶα μὲ τὰ σώματα τὰ ἔχοντα τὴν εὐκινησίαν καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν εὐκαμψίαν τῶν χλωρῶν καὶ εὐλυγίστων φυτικῶν κλῶνων, καὶ τὰ σώματα τὰ βαρέα ὡς ὄγκοι ἀψύχου ὕλης, ὅλα τὰ ζῶα μὲ τὰς ψυχὰς τὰς πολυμόρφους καὶ ἀδιαφθόρους καὶ παρθενικάς, τὰ εὐτελέστερα καὶ τὰ ταπεινότερα, θὰ ἦσαν, βεβαιωθῆτε, φίλε μου, καλλίτεροι παιδαγωγοὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς διδασκάλους, οἱ ὁποῖοι στρεβλώνουν καὶ δηλητηριάζουν τὴν ἄθῶαν αὐτὴν ψυχήν. Ἀλλὰ ὁ λέων καὶ ὁ ἀετός. . .

— Εἴδατε, ἀλήθεια, τὸν δυστυχισμένον ἐκεῖνον ἀετόν, μέσα εἰς τὸ κλουβί του;

Ὁ διδάσκαλος ἔκαμε κίνημα βαθυτάτης διαμαρτυρίας.

— Ἄ! μὴ μοῦ ὁμιλῆτε πλέον διὰ τὸ θέαμα αὐτό. Δὲν εἶδα πλέον ἀποτρόπαιον εἰς τὴν ζωήν μου. Ὁ βασιλεὺς τῶν ἀέρων, ὁ συμπάρεδρος τοῦ Διός, ὁ γείτων τοῦ Ἡλίου, ὁ ἀναπνέων τὸν θεῖον αἰθέρα, τὸ πνεῦμα τὸ ἴδιον τῆς ἐλευθερίας, μέσα εἰς ἕνα κλουβί! Μὴ μοῦ ὁμιλῆτε πλέον διὰ τὴν ἱεροσυλίαν αὐτήν. Καὶ τοῦ ἐζωγράφισαν ἕνα βράχον εἰς τὴν φυλακήν του. Ποία πτωχὴ καὶ βάναυσος εὐσπλαχνία. Ὁ Προμηθεὺς καρφωμένος ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τοῦ Καυκάσου, ἔχει ἀσυγκρίτως ὀλιγωτέραν τραγικότητα. Μὴ μοῦ ὁμιλῆτε πλέον. Ὁ ἄνθρωπος ὑπῆρξεν ὁ βδελυρώτερος κατακτητὴς τοῦ κόσμου. Ἡ κατάρα ὅλης τῆς φύσεως βαρύνει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΜΑΣ

ΤΑ "ΠΡΑΞΙΤΕΛΕΙΑ,, ΑΝΑΓΛΥΦΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΩΝ*

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Συμπλήρωσις τοῦ μνημείου.

ΒΕΒΑΙΩΣ θὰ ἐσκέφθῆτε ἤδη, Κυρίαι καὶ Κύριοι, ὅτι ἡ παρ' ἐμοῦ προτεινομένη συσχέτισις τῶν παραστάσεων τῆς μιᾶς τῶν πλακῶν τῆς Μαντινείας πρὸς τὴν μουσικὴν τοῦ Τιμοθέου καὶ Φιλοξένου προσκρούει ἄντικρυς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλακὸς παραστάσεως τῆς ἔριδος μεταξὺ Ἀπόλλωνος καὶ Μαρσύου, καὶ δὴ κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ καταδείξῃ ἐντελῶς ἐσφαλμένην τὴν ὑπ' ἐμοῦ προτεινομένην ἐξήγησιν τοῦ μνημείου.

Ἀληθῶς, δύναταί τις νὰ ἐρωτήσῃ, πῶς εἶναί ποτε δυνατὸν ἐπὶ θυμέλης, ἧς μία τῶν πλευρῶν ἐκοσμεῖτο ὑπὸ παραστάσεως τιμώσης τὴν μουσικὴν τοῦ Τιμοθέου καὶ Φιλοξένου, νὰ παρίσταται συγχρόνως, καὶ δὴ ὡς κύριον κόσμημα τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως τοῦ μνημείου, ὁ μῦθος τῆς ἔριδος τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν Μαρσύαν, ὁ ἀποπνέων καὶ προσωποποιῶν ἀκριβῶς ὁλόκληρον τὸν ἐμπαθῆ πόλεμον καὶ τὴν ἄκραν περιφρόνησιν κατὰ τῆς νεωτεριστικῆς ταύτης μουσικῆς τοῦ Τιμοθέου καὶ Φιλοξένου; Ὁποία δὲ τέλος ἐνθάρρυνσις θὰ ἦτο διὰ τοὺς αὐλητάς, τοὺς ἐπιδεικνύοντας τὴν τέχνην αὐτῶν ἐπὶ τῆς θυμέλης ταύτης, ἡ ἐπ' αὐτῆς ἀπεικόνισις τοῦ οἰκτροῦ τέλους τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς αὐλητικῆς Μαρσύου;

Ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ ἀπροσδόκητος συμπλήρωσις τοῦ πρὸς ἀριστερὰν τῆς παραστάσεως ταύτης κενοῦ, ἤν, ὡς νομίζω, παρέχει ἡμῖν ἀσφαλῶς ἕτερον μνημεῖον, θὰ καταδείξῃ, φρονῶ, ὅτι ὀρθῶς ἡρμήνευσα τὰς παραστάσεις καὶ τὸν προορισμὸν τῶν ἀναγλύφων τούτων πλακῶν τῆς Μαντινείας.

Ἡ ὕπαρξις τοῦ κενοῦ, ἀριστερὰ τῆς πλακὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Μαρσύου, βεβαιοῦται οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν τεχνικῶν παρατηρήσεων τῶν κ. κ. Dörpfeld καὶ Amelung, περὶ ὧν εἴπομεν ἤδη ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀναλογιῶν τῆς πλακὸς ταύτης πρὸς τὰς ἀναλογίας τῶν γνωστῶν ἡμῖν σχημάτων θυμελῶν, πρὸς δὲ καὶ ὑπὸ τῆς τεχνικῆς ἐξετάσεως τῶν παραστάσεων αὐτῆς. Ἀληθῶς κρίνοντες πρῶτον μὲν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πολυαρίθμων σχημάτων θυμελῶν, ἅτινα διέσωσαν ἡμῖν αἱ ἀγγειογραφίαι καὶ τοιχογραφίαι, ἰδίως δὲ στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἀναγκαίως ἀπαιτουμένου χώρου ἵν' ἀνέτως ἐπὶ τῆς θυμέλης ἵστανται καὶ ἀκινδύνως ὀρχῶνται δύο ἀντίπαλοι μουσικοί, δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ἀποφανθῶμεν, ὅτι, ἂν πράγματι πρόκειται περὶ θυμέλης, ἐλλείπουσι τοὐλάχιστον δύο ἀκόμη πλάκες τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως τοῦ μνημείου. Δεύτερον δὲ ἐξετάζοντες τεχνικῶς τὴν σύνθεσιν τῆς παραστάσεως τῆς πλακὸς ἐφ' ἧς ὁ Μαρσύας, ὁ Σκύθης καὶ ὁ Ἀπόλλων, βλέπομεν ὅτι αὕτη εἶναι, ὡς παράστασις, ὅλως ἐλλιπής, διότι, ἐνῷ αἱ δύο ἄλλαι πλάκες, τῶν δύο πλαγίων ὄψεων τῆς θυμέλης ταύτης, ἀποτελοῦσί τι πλῆρες, τεχνικῶς καὶ κατ' ἔννοιαν, ἡ πλὰξ τοῦ Μαρσύου, Ἀπόλλωνος καὶ Σκύθου εἶναι κατὰ τοῦτο ἐλαττωματική, ὅτι ἐλλείπουσιν ἐντελῶς οἱ διαιτηταὶ καὶ θεαταὶ ἐκεῖνοι, οὓς ἀπαντῶμεν εἴς τε τὰ ἀρχαῖα κείμενα καὶ ἐπὶ πάντων σχεδὸν τῶν λοιπῶν ἀπειραρίθμων γνωστῶν ἡμῖν μνημείων τῶν τὴν ἔριδα ταύτην εἰκονιζόντων. Ὁ δ' ἐπὶ τῆς διασωθείσης πλακὸς ἐν τῷ μέσῳ ἱστάμενος Σκύθης εἶναι οὐχὶ ὁ διαιτητὴς τῶν ἐριζόντων, ἀλλ' ὁ μέλλων ἐκτελεστὴς τῆς ἐπιβληθησομένης ποινῆς· ἐτέθη δὲ ἐνταῦθα ἁπλῶς πρὸς δήλωσιν τῆς οἰκτρᾶς τύχης, ἥτις ἀνέμενε τὸν Μαρσύαν. Ὡς δικασταὶ ἔν τε τῷ μύθῳ, ὡς διέπλασεν αὐτὸν τὸ ἀττικὸν θέατρον, καὶ ἐν τοῖς μνημείοις τοῖς ἐκ τοῦ ἀττικοῦ θεάτρου ἢ ἐκ τῶν λοιπῶν μυθολογιῶν ἐξαρτωμένοις, ἐμφανίζεται ὁ Ζεύς, ἡ Ἀθηνᾶ,

* Ἴδε σελίδα 79.

αἱ Μοῦσαι, ὁ Ἑρμῆς καὶ ἄλλοι τινὲς ἀπροσδιόριστοι θεοί, περὶ ὧν δὲν δύναταί τις ἀσφαλῶς νὰ εἴπῃ ἂν παρίστανται ἑκάστοτε ὡς ἐπίσημοι διαιτηταὶ ἢ ἁπλῶς ὡς περίεργοι ἀκροαταί. Πάντων ὅμως τούτων *οὐδ' ἴχνος* ἀπαντᾷ ἐπὶ τῆς διασωθείσης πλακός! Ἀγνοεῖ ἄρα ὁ θεώμενος τὴν διασωθεῖσαν πλάκα τίς τέλος πάντων θὰ κρίνῃ μεταξὺ τῶν διαγωνιζομένων. Ἑπομένως εἶναι φυσικώτατον νὰ σκεφθῶμεν ὅτι τοὐλάχιστον οἱ ἀπαραίτητοι διαιτηταὶ τοῦ ἀγῶνος εἰκονίζοντο ἐπὶ τοῦ ἀπολεσθέντος μέρους τοῦ μνημείου τῆς Μαντινείας.

Τούτων τεθέντων, ἂς ἴδωμεν νῦν τὸ μνημεῖον ἐκεῖνο, ὅπερ δύναται, κατ' ἐμὴν γνώμην, νὰ βοηθήσῃ ἡμᾶς πρὸς ἀσφαλῆ συμ-

Εἰκὼν 17.

Ἀνάγλυφα περιστομίου φρέατος. Μουσεῖον Μαδρίτης.

πλήρωσιν τοῦ μεγάλου κενοῦ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως τῆς θυμέλης τῆς Μαντινείας.

Τὸ μνημεῖον τοῦτο εἶναι αἱ πασίγνωστοι τοῖς ἀρχαιολόγοις ἀνάγλυφοι παραστάσεις, αἱ κοσμοῦσαι τὸ πλούσιον καὶ ἀγνώστου προελεύσεως ἀρχαῖον ἑλληνικὸν περιστόμιον φρέατος (puteal) τοῦ Μουσείου τῆς Μαδρίτης *(εἰκὼν 17)*.

Ὅτι αἱ παραστάσεις αὗται εἶναι ἀντίγραφα περιφήμου τινὸς ἔργου τῆς ἀρχαιότητος βεβαιοῦται ὑπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι εὑρίσκομεν αὐτὰς μέχρι τῶν ἐλαχίστων πιστῶς ἐπαναλαμβανομένας καὶ ἐπὶ ἑτέρων ἀρχαίων μνημείων. Δηλαδὴ πρῶτον μὲν τοῦ ἐν ἔτει 1770 ἐν τῇ Villa Palombara τῆς Ρώμης ἀνακαλυφθέντος ἀναγλύφου, νῦν ἐν τῇ ἐν Tegel παρὰ τὸ Βερολῖνον ἐπαύλει τοῦ Humbold ἀποκειμένου [2], ἐφ' οὗ, ὡς βλέπει τις ἐκ τῆς ἐνταῦθα παρατιθεμένης εἰκόνος (ἀρ. 18), ἐπαναλαμβάνεται τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαδρίτης παραστάσεως. Δεύτερον δὲ ἐπὶ τῶν ἐπίσης ἐν Tegel εὑρισκομένων δύο ἑτέρων ἐκ Ρώμης ἀναγλύφων, ἐφ' ὧν πιστῶς πάλιν ἐπαναλαμβάνονται αἱ δύο πρῶται μορφαὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ αὐτοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαδρίτης. [3]

Ἡ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τούτων παράστασις παρουσιάζει ὡς κύριον πρόσωπον τὸν Δία, ἐπὶ θρόνου πρὸς τὰ δεξιὰ καθήμενον, ἔχοντα κεραυνὸν ἐν τῇ δεξιᾷ, τὴν δ' ἀριστερὰν στηρίζοντα ἐπὶ σκήπτρου καὶ τοὺς πόδας ἀνα-

παύοντα ἐπὶ θρήνυος. Ἀπὸ τοῦ Διὸς ἀναχωρεῖ Νίκη, ἱπταμένη πρὸς δεξιὰ καὶ φέρουσα στέφανον νίκης, δι' οὗ, ὡς φαίνεται, προτίθεται νὰ στέψῃ τὴν πρὸ αὐτῆς ἐπίσης πρὸς τὰ δεξιὰ σπεύδουσαν Ἀθηνᾶν, χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ ἀποκλείῃ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ στέφανος κομίζεται ὑπὸ τῆς Νίκης δι' ἄλλο πρόσωπον, πρὸς ὃ σπεύδει ἡ Ἀθηνᾶ διάκονον ἔχουσα τὴν πιστὴν αὐτῆς ἀκόλουθον Νίκην τοῦ Διός. Ποῖον δὲ δύναται νὰ εἶναι τὸ μέλλον νὰ στεφανωθῇ πρόσωπον, δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν μόνον ἐκ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαδρίτης, διότι, ὡς ἤδη οἱ ἀρ-

[1] Museo Español de antigüedades V. σελ. 335 — Schneider, Die Geburt der Athena, S. 32. Taf. I. 1 (ἐξ ἧς εἰκόνος ἐλήφθη καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 17 ἡμετέρα). — Rada y Delgado, Catalogo del museo arqueológico nacional 1, 162. 2691—Friedrichs · Wolters Die Gipsabgüsse antiker Bildwerke, 1885. S. 735, no 1862. — Amelung ἔ. ἀ. S. 13 κτλ.

[2] Welcker's Zeitschrift, S. 197. Taf. 3. 10.— Schincke Leben und Tod oder die Schicksalsgöttinen.— Schneider, ἔ. ἀ. S, 34, I, 4 (ἐξ ἧς εἰκόνος ἐλήφθη καὶ ἡ ἡμετέρα ἀριθ. 18). — Thiele Thorwaldsen's Leben S. I. 193. – F. und K. Eggers. Ch. D. Rauch I. S. 85. 88.— Friedrichs —Wolters, ἔ. ἀ. No 1865. — Amelung ἔ. ἀ. κτλ.

[3] Winckelmann, Monumenti inediti II (ἡ εἰκὼν ἐν ἀρχῇ)— Schneider ἔ. ἀ.— Waagen, Schloss Tegel, S. 13—Friedrichs—Wolters ἔ.ἀ ἀριθμ. 1863 –1864.

χαιολόγοι ὀρθῶς παρετήρησαν[1], αἱ παραστάσεις αὐτοῦ εἶναι ἐλλιπεῖς κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον, ἔνθα ἄγνωστον τίς εἰκονίζετο σκηνή, ἣν ἐπιβλέπει ὁ Ζεύς, πρὸς ἣν σπεύδει ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Νίκη, καὶ πρὸς ἣν εἶναι ἐστραμμέναι καὶ αἱ τρεῖς Μοῖραι αἱ εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαδρίτης ἱστάμεναι μετὰ τῶν συνήθων συμβόλων αὐτῶν (τὰ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Tegel σύμβολα τῶν Μοιρῶν εἶναι, κατὰ μέγα μέρος, συμπληρώσεις ἀνακριβεῖς τῶν νεωτέρων γλυπτῶν Thorwaldsen καὶ Rauch). Καὶ ἡ μὲν Κλωθὼ κάθηται κλώθουσα, ἡ δὲ Λάχεσις ἵσταται ἐν τῷ μέσῳ κρατοῦσα κλῆρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃν λαμβάνει διὰ τῆς δεξιᾶς, ἐνῷ ἡ πρὸ αὐτῆς Ἄτροπος ἀναγινώσκει, ὡς φαίνεται, τὸ εἱμαρμένον ἐξ ἀνεπτυγμένου χειρογράφου[2] (ἡ σφαῖρα εἶναι ἀτυχὴς νεωτέρα συμπλήρωσις ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Tegel). Τέλος ὄπισθεν τοῦ Διὸς βαίνει νεανική τις μορφὴ ἀνδρός, ἣν οἱ ἀρχαιολόγοι ἐκάλεσαν ἐκ περιτροπῆς Ἥφαιστον, Προμηθέα, Παλαίμονα ἢ Ἑρμῆν.

Τὴν κατὰ τεχνοτροπίαν «*στενωτάτην*» καὶ αὐτόχρημα «*ἐκπληκτικὴν*» (auffalende) ὁμοιότητα τῶν ἀναγλύφων τούτων παραστάσεων πρὸς τὰς τῶν ἀναγλύφων τῆς Μαντινείας παρετήρησαν ἤδη δόκιμοι τεχνοκρίται, οἷοι π. χ. οἱ Hauser[3], Amelung (ἔ. ἀ. σελ. 13) κλπ.

Ἰδίως δὲ ἡ κατὰ τεχνοτροπίαν ὁμοιότης τῶν Μοιρῶν τούτων πρὸς τὰς Μούσας τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαντινείας εἶναι τηλικαύτη—συγκρίνατε π.χ. τὴν Ἄτροπον πρὸς τὴν τὸ ἀνεπτυγμένον χειρόγραφον ἔχουσαν Μοῦσαν τῆς πλακὸς Γ τῆς Μαντινείας —ὥστε πάνυ δικαίως πάντες οἱ ἀρχαιολόγοι ἐξῆραν αὐτήν, ἔτι δὲ δικαιότερον ὁ δοκιμώτατος τεχνοκρίτης κ. Amelung ἀπεφήνατο ὅτι «*Ἠδύνατό τις νὰ δώσῃ εἰς τὰς τρεῖς ταύτας Μοίρας μουσικὰ σύμβολα καὶ νὰ θεωρήσῃ αὐτὰς ὡς τὰς ἀποτελούσας τὴν ἀπολεσθεῖσαν τετάρτην. πλάκα τῶν ἀναγλύφων τῆς Μαντινείας, χωρὶς οὕτω νὰ παραχθῇ μηδ' ἡ ἐλαχίστη τεχνοτροπικὴ ἀσυμφωνία*»[4].

Παραδόξως, ἐνῷ τοσαύτη αὐτόχρημα καταπληκτικὴ εἶναι ἡ τεχνοτροπικὴ ὁμοιότης μεταξὺ τῶν ἀναγλύφων τῆς Μαδρίτης καὶ Μαντινείας, καὶ τόσον καταφανὲς τὸ ὅτι ἀμφότερα ἀντιγράφουσιν ἔργον τῆς αὐτῆς χειρός, οὐδεὶς ἐσκέφθη ὅτι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀμφότεραι ἀντίγραφα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μνημείου καὶ νὰ συμπληρῶσιν οὕτως ὁλόκληρον τὴν παράστασιν. Καὶ ὅμως τοῦτο ὑπεδείκνυεν ἤδη τὸ γεγονός, ὅπερ παρετήρησαν πλεῖστοι ἀρχαιολόγοι, ὅτι δηλαδὴ αἱ παραστάσεις τῶν ἀναγλύφων τῆς Μαδρίτης εἶναι ἐλλιπεῖς κατὰ τὸ *δεξιὸν* αὐτῶν μέρος, αἱ δὲ τῶν τῆς Μαντινείας κατὰ τὸ *ἀριστερόν*.

Αἴτιον τῆς ἀβλεψίας ταύτης ἐγένετο ἡ ἐσφαλ-

Εἰκὼν 18.

Αἱ Μοῖραι. Ἀνάγλυφον ἐν Tegel.

μένη προϋπόθεσις, ὅτι τὰ ἀνάγλυφα τῆς Μαντινείας εἶναι πρωτότυπον Πραξιτέλειον ἔργον, κυρίως δὲ ἡ ἐντελῶς ἀβάσιμος γνώμη, ὅτι αἱ παραστάσεις τῶν ἀναγλύφων τῆς Μαδρίτης εἰκονίζουσι τὴν *γέννησιν τῆς Ἀθηνᾶς* ἀπὸ τῆς τοῦ Διὸς κεφαλῆς, ἣν ἄρτι θὰ διέρρηξεν ὁ ὄπισθεν αὐτοῦ ἱστάμενος πελεκυφόρος νεανίας. Ἡ τελευταία αὕτη γνώμη, γεννηθεῖσα ἐκ τῆς ὑπό τινων ἀρχαιολόγων συσχετίσεως τῶν ἀναγλύφων τῆς Μαδρίτης πρὸς τὸ ἀέτωμα τοῦ Παρθενῶνος, εἶναι πᾶν ἄλλο ἢ πιθανή, ἀφοῦ, ὡς ἤδη πολλοὶ ἀρχαιολόγοι ὀρθῶς παρετήρησαν, ἡ συσχέτισις τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαδρίτης πρὸς τὸ ἀέτωμα τοῦ Παρθενῶνος δὲν στηρίζεται εἰς βάσιμόν τι ἐπιχείρημα, διότι ἡ μὲν περιγραφὴ τοῦ ἀετώματος τοῦ Παρθενῶνος ὑπὸ τοῦ Παυσανίου οὐδὲν ἄλλο λέγει ἢ ὅτι «*πάντα εἰς τὴν Ἀθηνᾶς ἔχει γέννησιν*», αἱ δὲ εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ ἀετώματος τοῦ Παρθενῶνος διασωθεῖσαι περίφημοι «*ἀδελφαί*», αἱ κοινῶς Thauschwestern ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καλούμεναι, «*οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀσφαλῆ ἀξίωσιν ὅτι εἰκονί-*

[1] Ἰδὲ Weizsäcker ἐν Roschers. Mythol. Lex. Tom. II, p. 3096: «dass diese Gruppe darauf berechnet war, mit ihrer rechten Seite in irgend eine Scene angeschlossen zu werden».

[2] Πβλ. Amelung ἔ. ἀ. σελ. 15.

[3] Neu-attische Reliefs S. 151.

[4] Amelung, Die Basis des Praxiteles aus Mantinea, S. 15. «Ja man könnte den drei Parcen musische Attribute geben und dieselben auf die fehlende vierte Platte der Basis setzen, ohne dass sich irgendwie eine stilistische Dissonanz ergäbe».

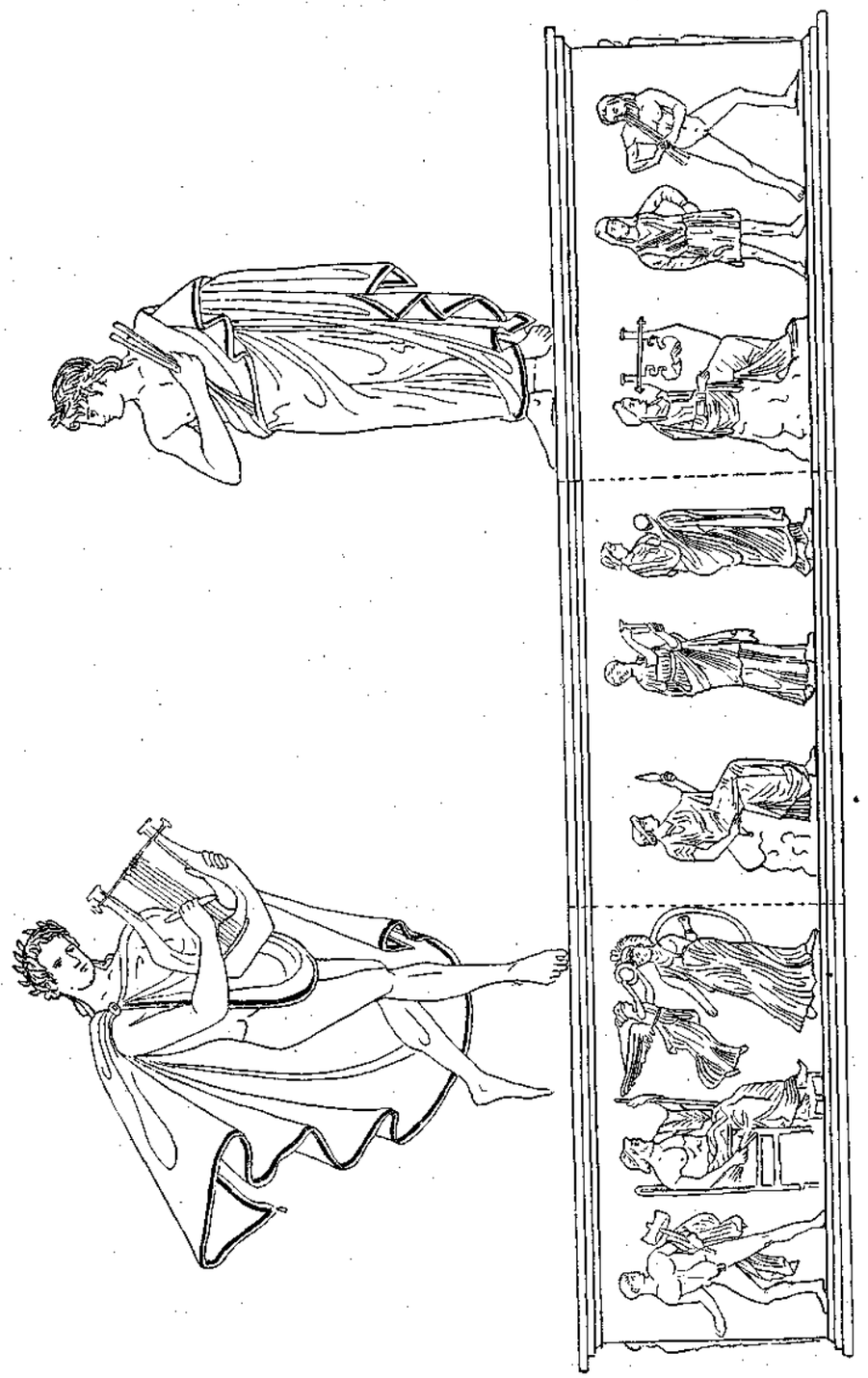

Εἰκὼν 19. Συμπλήρωσις τῆς θυμέλης τῆς Μαντινείας. — Κυρία ὄψις.

ζουσι Μοίρας», ὡς πάνυ ὀρθῶς λέγει ὁ τελευταῖος γράψας περὶ τῶν παραστάσεων τῶν Μοιρῶν κ. Weizsäcker.[1]—

Ἂς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ἡμεῖς ἐνταῦθα, πρῶτον μὲν κατὰ πόσον δύνανται τὰ ἀνάγλυφα τῆς Μαδρίτης νὰ ἀποτελέσωσι *τεχνικῶς* ἑνιαίαν παράστασιν μετὰ τοῦ ἀναγλύφου τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως τοῦ μνημείου τῆς Μαντινείας· δεύτερον δὲ ἂν *μυθολογικῶς* ἐξηγεῖται ἡ ἐν τῇ ἔριδι τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν Μαρσύαν τῆς πλακὸς τῆς Μαντινείας παρουσία τῶν ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαδρίτης προσώπων.

Α΄. Ἁπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἡμῶν (ἀριθ. 9), ἥτις ἀναπαριστᾷ τὸ μνημεῖον τῆς Μαντινείας, ὡς ἡμεῖς φανταζόμεθα αὐτὸ ἄρτιον (ἰδὲ καὶ εἰκ. 20-21), διδάσκει ἀμέσως τὰ ἑξῆς. Πρῶτον μὲν ὅτι αἱ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαδρίτης μορφαὶ δύνανται ἄριστα νὰ κατανεμηθῶσιν εἰς δύο πλάκας καὶ δὴ ἀκριβῶς ἰσομεγέθεις πρὸς τὴν διασωθεῖσαν πλάκα τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως τοῦ μνημείου τῆς Μαντινείας. Πρὸς τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτεῖται ἢ σμικρά τις ἀραίωσις τῶν Μοιρῶν τοῦ τῆς Μαδρίτης ἀναγλύφου, ἐφ᾽ οὗ, ἕνεκα τοῦ ὑπὸ τοῦ περιστομίου τοῦ φρέατος παρεχομένου βραχυτέρου χώρου, ἠναγκάσθη νὰ πυκνώσῃ αὐτὰς ὁ τὸ περιστόμιον διακοσμήσας ἀντιγραφεὺς γλύπτης. Δεύτερον δέ, ἡ τῆς διασωθείσης πλακὸς τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως τοῦ μνημείου τῆς Μαντινείας κατ᾽ ἔννοιαν καὶ τύπους *ἀσυμμετρία*, ἥτις δικαίως ἐκίνησεν «*εἰς ἔκπληξιν καὶ ἀπορίαν*» τὸν γνωστὸν ὡς ἄριστον τεχνοκρίτην κ. Amelung (ἰδὲ ἀνωτέρω), τὸν ὀρθότατα παρατηροῦντα ὅτι «*αἱ πρὸς τοιούτους (διακοσμητικοὺς) σκοποὺς παραστάσεις πάντοτε καὶ καθ᾽ ὁλοκληρίαν εἶναι συμμετρικῶς διατεθειμέναι ἐπὶ τῶν μνημείων*», ἡ ἀσυμμετρία αὕτη, λέγω, ἐξαλείφεται νῦν ὡς διὰ μαγείας καὶ ἀντ᾽ αὐτῆς βλέπομεν παράστασιν καθ᾽ ὁλοκληρίαν συμμετρικῶς ἐπὶ τοῦ μνημείου διατεθειμένην. Πράγματι δὲ, τῷ Μαρσύᾳ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαντινείας συμμετρικώτατα ἀντιτίθεται ὁ τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς παραστάσεως κατέχων πελεκυφόρος νεανίας, μορφὴ τελείως πάρισος τῇ τοῦ Μαρσύου. Ἐξ ἄλλου δέ, κέντρον θαυμάσιον εἰς δύο συμμετρικῶς τὴν ὅλην παράστασιν χωρίζον, ἀποτελεῖ ἡ μέση τῶν Μοιρῶν, ἡ, ὡς θέλομεν κατωτέρω παρατηρήσῃ, ἀποτελοῦσα καὶ *κατ᾽ ἔννοιαν* τὸν χωρισμὸν τῆς ὅλης σκηνῆς. Νῦν ἀρκούμεθα παρατηροῦντες ὅτι οὕτως ἐξηγεῖται πληρέστατα καὶ ὁ λόγος, οὗ ἕνεκα ἡ Μοῖρα αὕτη καὶ μόνη δὲν εἶνε ἐστραμμένη, ὡς αἱ λοιπαὶ Μοῖραι, πρὸς δεξιά, ἀλλὰ στρέφει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς πρὸς τὸν θεατὴν τοῦ ἀναγλύφου. Μέχρι τοῦδε οἱ ἀρχαιολόγοι, ἵνα ἐξηγήσωσι τὴν στάσιν ταύτην, ἐφαντάσθησαν ὅτι ἡ Λάχεσις αὕτη στρέφει τὴν κεφαλὴν κατὰ μέτωπον ἵνα μὴ βλέπῃ τὸν κλῆρον, ὃν λαμβάνει διὰ τῆς δεξιᾶς ἐξ ἐκείνων, οὓς κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶνε πάντως εὐφυής, συμβιβάζεται δὲ ἄριστα· πρὸς τὴν θέσιν ἣν ἐξέλεξε διὰ τὴν Λάχεσιν ὁ καλλιτέχνης, ὅστις ἐχρειάζετο χάριν τῆς κεντρικῆς συμμετρίας τῆς παραστάσεως πρόσωπον στρέφον τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν θεατήν.

Καὶ τῶν λοιπῶν δὲ παρεμπιπτουσῶν μορφῶν ἐξηγεῖται νῦν πληρέστατα τεχνικῶς ἡ θέσις καὶ ἡ στάσις Αἱ Μοῖραι δηλαδή, αἱ τὴν πεπρωμένην μοῖραν τοῦ δυστυχοῦς Ἀσιάτου μουσικοῦ κλώθουσαι, κατέχουσι πάνυ προσφυῶς τὸ κέντρον τῆς παραστάσεως καὶ εἶναι, ὡς σύνολον, ἐστραμμέναι πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους· ὁ δὲ Ζεύς, ὁ καὶ προεδρεύων τοῦ ἀγῶνος, ἀποβλέπει ἐπίσης πρὸς τὸν αὐτὸν ἀγῶνα καὶ ἐκπέμπει ἐν σπουδῇ πρὸς τοὺς «*περὶ σοφίης*», κατὰ Ξενοφῶντα, ἁμιλλωμένους, Ἀπόλλωνα καὶ Μαρσύαν, τὸ τέκνον τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ θεὰν τῆς σοφίας Ἀθηνᾶν, κομίζουσαν ἐν ταῖς χερσὶ τῆς πιστῆς διακόνου αὐτῆς Νίκης, τὸν τῆς νίκης στέφανον, δι᾽ οὗ θὰ στεφθῇ ὁ νικητὴς Ἀπόλλων.

Β΄. Ἂς ἴδωμεν, τέλος, κατὰ πόσον *ὑπὸ μυθολογικὴν* ἔποψιν δικαιολογεῖται ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ τοῦ Ἀπόλλωνος ἡ παρουσία τῶν προσώπων τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαδρίτης.

Ἐν πρώτοις ὁ *Ζεὺς* συχνότατα, ἐπὶ τῶν λοιπῶν γνωστῶν ἡμῖν παραστάσεων τῆς ἔριδος τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν Μαρσύαν, παρίσταται ὡς κύριον πρόσωπον· εἴτε δηλ. ὡς διαιτητής, μέγας μεγαλωστὶ κατέχων τὸ κέντρον τῆς ὅλης παραστάσεως [2], εἴτε ὡς ὕπατος κριτὴς ἐπιβλέπων τὸν ὅλον ἀγῶνα καὶ ἄρτι τὴν Νίκην καταπέμψας ἵνα στέψῃ τὸν Ἀπόλλωνα, ἐνῷ Μοῖρά τις ἀναγινώσκει τῷ Μαρσύᾳ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν [3]. Ἄλλοτε πάλιν ὁ Ζεὺς παρίσταται ἁπλῶς ὡς διαιτητὴς τοῦ ἀγῶνος [4], εἴτε τέλος ὡς δικαστὴς παρὼν εἰς τὸν φρικώδη ἐκδαρμὸν τοῦ Μαρσύου [5].

[1] Ἐν Roscher's Mythol. Lex. s. v...

[2] Overbeck. Kunstmythologie, Atlas Taf. XXV, 1.
[3] Overbeck ἔ. ἀ. Taf XXV, 4.
[4] Overbeck ἔ. ἀ. Taf. XXIV, 25.
[5] Overbeck ἔ. ἀ. Taf. XXIV, 23.

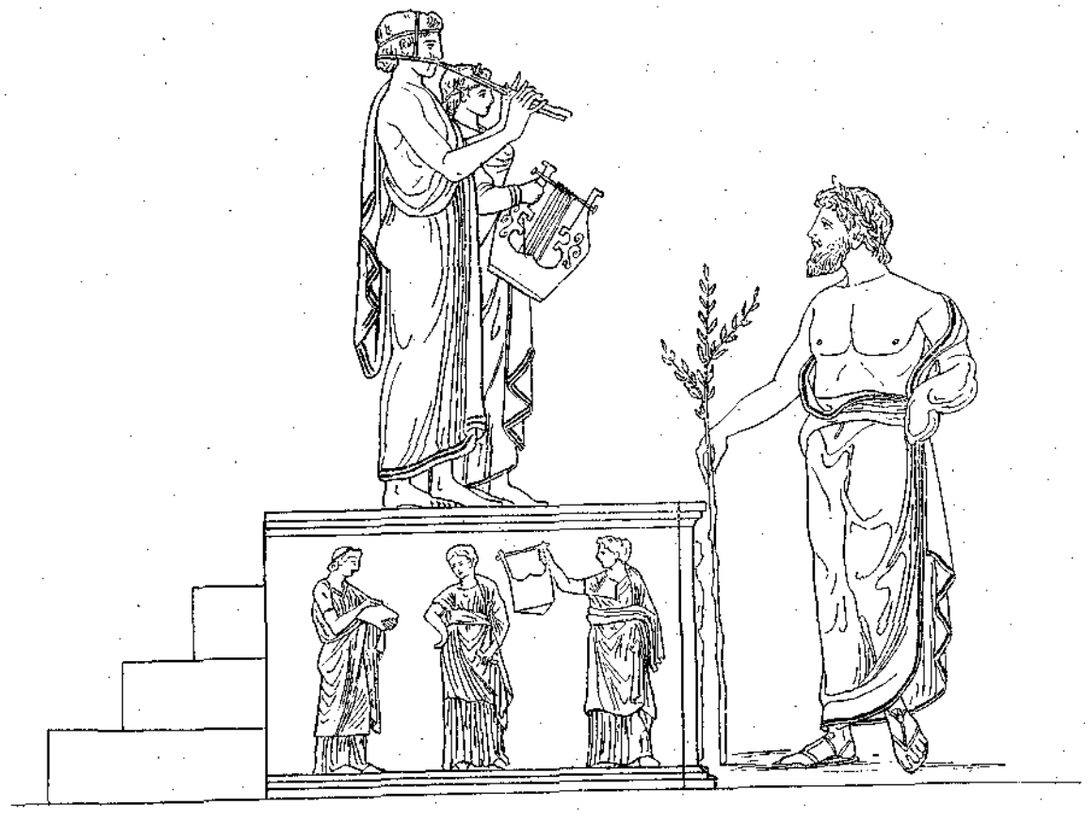

Εἰκὼν 20.

Συμπλήρωσις τῆς θυμέλης τῆς Μαντινείας. — Δεξιὰ πλαγία ὄψις.

Δεύτερον ἡ *Νίκη*, ἡ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἁπλῶς θυμελικῶν ἀγώνων τοῦ καθ' ἡμέραν βίου συχνότατα ἀπεικονιζομένη ὡς στεφανοῦσα τὸν νικητήν, (ἰδὲ ἀνωτέρω τὰς εἰκόνας ἀρ. 13 - 15), παρίσταται πλειστάκις ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἀγγειογραφικαῖς παραστάσεσι τῆς ἔριδος τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν Μαρσύαν, ἄλλοτε μὲν ἀναμένουσα, μετὰ τοῦ στεφάνου ἐν τῇ χειρί, τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος, ἵνα στεφανώσῃ τὸν νικήσοντα,[1] ἄλλοτε δὲ σπεύδουσα καὶ ἤδη στέφουσα τὸν νικήσαντα Ἀπόλλωνα.[2] Ἐπίσης εὑρίσκομεν αὐτὴν καὶ ἐπὶ τῶν εἰς τὸ αὐτὸ θέμα ἀναφερομένων παραστάσεων τῶν σαρκοφάγων.[3]

Τρίτον ἡ *Ἀθηνᾶ* εἶναι ἐπίσης ἐκ τῶν συχνὰ παρισταμένων προσώπων εἰς τὴν μουσικὴν ἔριδα ταύτην, ἐπί τε τῶν ἀγγειογραφιῶν καὶ τῶν σαρκοφάγων.[4]

Ἄξιον δὲ ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶναι καὶ τὸ ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ τοῦ περιστομίου τῆς Μαδρίτης εἶναι κατὰ σχῆμα καὶ στάσιν *ἀκριβέστατα ἡ αὐτὴ* πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν τοῦ περιφήμου ἐκείνου ἀτελοῦς ἀναγλύφου, τοῦ παριστῶντος τὴν *Ἀθηνᾶν καὶ τὸν Μαρσύαν* κατ' ἀντιγραφὴν διασήμου ἔργου τοῦ Μύρωνος (*εἰκὼν* 22)[5], ὅπερ ἀναγκαίως φέρει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαδρίτης συνεδέετο μᾶλλον πρὸς παράστασιν τοῦ Μαρσύου, ἢ πρὸς παράστασιν γεννήσεως τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, κατὰ τὴν

[1] Overbeck, ἔ. ἀ. Taf. XXV, 3 καὶ 5.
[2] Overbeck, ἔ. ἀ. Taf. XXIV, 21, 22, 24, 25 καὶ XXV, 4.
[3] Overbeck ἔ. ἀ.

[4] Overbeck ἔ. ἀ. Taf. XXIV, 24, XXV, 5, 8, 9. Ἰδὲ καὶ ἄλλα μνημεῖα ἀναφερόμενα ἐν τῷ σχετικῷ κειμένῳ τοῦ Overbeck, σελ. 436 καὶ 460.
[5] Kekulé ἐν τῇ Archaeol. Zeitung, 1874 Taf. 8 — Overbeck Plastik (3η ἔκδοσις) I. S. 208 c.—Rayet, Monuments de l art antique 1. 5 pl. 33— Friedrichs — Wolters no 456.

ἐσφαλμένην ἐκείνην ὑπόθεσιν ἧς ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω.

Ἐπίσης συχνὰ ἀπαντᾷ ἐπὶ τῶν ἀγγειογραφιῶν καὶ σαρκοφάγων ὁ *Ἑρμῆς*[1], παριστάμενος εἰς τὴν ἔριδα τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν Μαρσύαν, εἴτε ὡς ἄγγελος καὶ κῆρυξ τοῦ Διός, εἴτε ὡς θεατὴς ἀμέσως ἐνδιαφερόμενος εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν Μαρσύαν, δηλαδὴ τῆς λύρας πρὸς τὸν αὐλόν, αὐτὸς ὁ ἐφευρετὴς τῆς νῦν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀπόλλωνος λύρας. Καὶ ὅμως ὁ Ἑρμῆς οὗτος δὲν φαίνεται, ἐκ πρώτης ὄψεως, ὑπάρχων ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαδρίτης, ἤτοι ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς μόνης ἀσφαλῶς ἀρκαδικῆς παραστάσεως τοῦ μύθου τούτου, ἣν ἔχομεν, καὶ ἐφ' ἧς κυρίως ἔδει νὰ ἀναμένωμεν ἐξ ἅπαντος τὴν παρουσίαν αὐτοῦ! Ἀντ' αὐτοῦ δὲ εὑρίσκομεν ἑτέραν νεανικὴν μορφήν, τὴν τοῦ πελεκυφόρου, ἧς ἡ ἑρμηνεία μεγάλως ἐβασάνισε τοὺς ἀρχαιολόγους, οἵτινες φρονοῦντες ὅτι πρόκειται περὶ παραστάσεως ἀναφερομένης εἰς τὴν γέννησιν τῆς Ἀθηνᾶς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς καὶ στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ πελέκεως ὃν φέρει ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἡ μορφὴ αὕτη, ἡρμήνευσαν αὐτὴν ἐκ περιτροπῆς ὡς Ἥφαιστον, Προμηθέα ἢ Παλαίμονα, ἂν καὶ μήτε χωλός, μήτε ἡλικιωμένος καὶ πωγωνίας εἶναι ὁ πελεκυφόρος οὗτος, μήτε τέλος περὶ γεννήσεως Ἀθηνᾶς πρόκειται ἐνταῦθα, ἵνα ἀναμένωμεν ἕνα τῶν τριῶν τούτων προσώπων. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἡ μορφὴ αὕτη τοιαύτην ὁμοιότητα παρουσιάζει πρὸς τὸν *Ἑρμῆν*, ὥστε δικαίως ἤδη ἀρχαιολόγοι τινές[2], καίπερ παραδεχόμενοι ὅτι πρόκειται περὶ παραστάσεως τῆς γεννήσεως τῆς Ἀθηνᾶς, ἐκάλεσαν αὐτὴν *Ἑρμῆν*, παρ' ὅλον μάλιστα τὸν ἀμφίστομον πέλεκυν, ὃν κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οὗ ἕνεκα ὑπέθεσαν ὅτι ἐσφετερίσθη τὸ ἔργον τοῦ Ἡφαίστου. Καὶ ὅμως καὶ ὁ πέλεκυς οὗτος, ὁ καὶ κύριος αἴτιος τοῦ νὰ συσχετισθῇ τὸ ὅλον τῆς παραστάσεως πρὸς τὴν γέννησιν τῆς Ἀθηνᾶς, δὲν εἶναι ἀσφαλές τι ἐπιχείρημα, διότι καὶ τὸ ἀνάγλυφον τῆς Μαδρίτης καὶ τὸ τὸν αὐτὸν πελεκυφόρον νεανίαν εἰκονίζον ἀντίγραφον αὐτοῦ ἐν Tegel ὑπέστησαν, ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν, πολλὰς ἐπιδιορθώσεις καὶ συμπληρώσεις. Τὰ αὐτὰ ὑπέστησαν καὶ αἱ Μοῖραι τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Tegel[3]. Καὶ δὲν ἠδυνήθην μὲν νὰ ἐξακριβώσω τὸ πρᾶγμα ἀσφαλῶς ὡς πρὸς τὸν πέλεκυν τῆς ἐνδιαφερούσης ἡμᾶς μορφῆς. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ σύγκρισις αὐτῆς πρὸς τὸ ἀριστούργημα τῆς ἀρκαδικῆς νομισματοκοπίας, τὸν Ἑρμῆν τοῦ Φενεοῦ, οὗ παραθέτομεν ἐνταῦθα δύο ἀντίτυπα[4] (*εἰκόνες 23-24*), δεικνύει ὅτι πρόκειται πιθανῶς περὶ παραστάσεως τοῦ ***Ἑρμοῦ***, ἐμπνευσθείσης ὑπὸ τοῦ περιφήμου διὰ τὸ κάλλος του νομίσματος τούτου, μετὰ τῆς διαφορᾶς μόνον ὅτι περιττοῦ ὄντος ἐνταῦθα τοῦ παιδὸς Ἀρκάδος, μετετέθη ἀπὸ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ τὸ κηρύκειον, οὗ τὰ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἴχνη εὐ-

Εἰκὼν 21.

Συμπλήρωσις τῆς θυμέλης τῆς Μαντινείας. — Ἀριστερὰ πλαγία ὄψις.

[1] Overbeck, Kunstmythologie. Atlas, Taf. XXIV, 26, XXV, 5, 6, 7, 8, Παράβαλε καὶ τὸ κείμενον τοῦ Overbeck, αὐτόθι σελ. 436 ὡς πρὸς τὴν τοῦ πίνακος XXIV, 24 μορφὴν τοῦ Ἑρμοῦ, τὴν ἐσφαλμένως μετὰ κράνους ἐπανορθωθεῖσαν.

[2] Friedrichs-Wolters ἔ. ἀ. σελ. 735, ἀρ. 1862.
[3] Ἰδὲ Amelung ἔ. ἀ. καὶ Friedrichs—Wolters ἔ. ἀ. σελ. 13 No 1862 - 1865.
[4] Τὸ μὲν (εἰκὼν 23) εὕρηται ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου, τὸ δὲ (εἰκὼν 24) εἶναι λαμπρὸν νεώτατον πρόσκτημα τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Νομισμ. Μουσείου. Ὀφειλόμενον εἰς πάνυ ἐπαινετὴν καὶ συμφέρουσαν ἀγορὰν τῆς Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας.

κόλως ἡδύναντο νὰ ἀπατήσωσι τὸν νεώτερον καλλιτέχνην, ἵνα ἐκλάβῃ αὐτὰ ὡς λείψανα πελέκεως, ἀφοῦ μάλιστα ἡ ἐσφαλμένη νεωτέρα ἑρμηνεία, ὅτι πρόκειται περὶ γεννήσεως τῆς Ἀθηνᾶς, ὤθει ἀναγκαίως εἰς τὴν ζήτησιν τοῦ τὸ θαῦμα τῆς γεννήσεως παραγαγόντος πελέκεως. Ἄλλως δὲ καὶ ὁ πέλεκυς ἀντὶ τοῦ κηρυκείου, ἂν πράγματι εἶναι ἀρχαῖος, ἠδύνατο ἴσως νὰ ἐξηγηθῇ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἑρμοῦ διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ὁ πλάσας τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀρχαῖος καλλιτέχνης, ἀπομιμούμενος τὸν μῦθον τῆς γεννήσεως τῆς Ἀθηνᾶς, ἐφαντάσθη αὐτὴν καὶ ἐνταῦθα ἄρτι ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς ὡς σοφὴν σκέψιν ἐκπηδήσασαν, τῇ βοηθείᾳ πελέκεως τοῦ ἐφευρόντος τὴν λύραν Ἑρ-

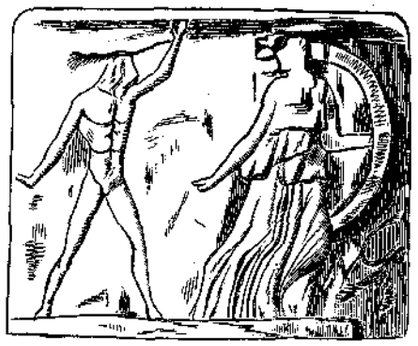

Εἰκὼν 22.
Ἀνάγλυφον. Ἀθηνᾶ καὶ Μαρσύας.

μοῦ, ἵνα φέρῃ τὴν Νίκην εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, τὸν τὴν λύραν ταύτην χειριζόμενον κατὰ τῶν αὐλῶν τοῦ ξένου Μαρσύου.

Ἀλλὰ περὶ τοῦτο βασιμώτερος λόγος δύναται νὰ γίνῃ μόνον μετὰ νέαν ἐξέτασιν αὐτοῦ τοῦ ἐν Μαδρίτῃ πρωτοτύπου. Νῦν ἀρκούμεθα σημειοῦντες, πρῶτον μὲν ὅτι ὑπάρχει καὶ ἕτερον μνημεῖον, τὸ στόμιον ἀγγείου τῆς συλλογῆς Jatta[1], ἐπὶ τῆς συμμετρικῆς παραστάσεως τοῦ ὁποίου ὁ Ἑρμῆς κατέχει, ὡς ἐπὶ τῆς θυμέλης τῆς Μαντινείας, τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων (*εἰκὼν 25*), δεύτερον δὲ ὅτι καὶ ἄλλον, ἐπίσης περίφημον ἐπὶ κάλλει, νομισματικὸν τύπον ἀπεμιμήθη ὡς πρὸς τὰ κύρια προφανῶς ὁ ποιήσας τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα, ἤτοι τὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τῶν νομισμάτων τῶν ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΩΝ[2], ὅστις προδήλως φαίνεται ὢν ὁ ἐμπνεύσας αὐτὸν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ τε Ἀπόλλωνος τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαντινείας καὶ τῆς καθημένης Μοίρας τῶν ἀναγλύφων τῆς Μαδρίτης καὶ τοῦ Tegel.

Εἰκὼν 23.
Ἀργυροῦν νόμισμα Φενεοῦ.

Νέα ἐντελῶς πρόσωπα ἐν τῇ ἔριδι τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν Μαρσύαν φαίνονται, ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαδρίτης, αἱ τρεῖς Μοῖραι, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον τίνες τῶν ἀνερμηνεύτων εἰσέτι γυναικῶν τῶν ἀγγειογραφιῶν τῆς ἔριδος τοῦ Μαρσύου νὰ παριστῶσι ταύτας ἢ μίαν τινὰ τοὐλάχιστον ἐξ αὐτῶν. Τοιαύτη τοὐλάχιστον Μοῖρα *ἄτροπος* καὶ *ὁλοὴ* φαίνεται ὅτι εἶναι, ἡ ἀπὸ ἀνεπτυγμένου χειρογράφου ὡς ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαδρίτης ἀναγινώσκουσα τὸ εἱμαρμένον ἢ τὴν ἀπόφασιν τῶν θεῶν πρὸς τὸν

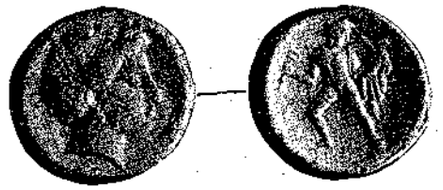

Εἰκὼν 24.
Ἀργυροῦν νόμισμα Φενεοῦ.

ἐν γόνασι Μαρσύαν, γυνὴ τοῦ ἀγγείου παρ' Overbeck ἔ. ἀ. Atlas, Taf. XXV. 4, περὶ ἧς εἴπομεν ἀνωτέρω.

Μὴ λησμονῶμεν ὅμως ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ μνημείου ἰδιαζούσης ὅλως φύσεως. Ἀληθῶς πάντα σχεδὸν τὰ περισωθέντα μνημεῖα τῆς ἔριδος τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν Μαρσύαν εἰκονίζουσι τὸν μῦθον ὡς οὗτος διεπλάσθη ὑπὸ τῆς ἀττικῆς κωμῳδίας, τῆς ἀσπόνδου ἐχθρᾶς τῆς αὐλητικῆς. Τὸ ἡμέτερον ὅμως μνημεῖον εἶναι ἀρκαδικόν, καὶ δὴ ἐκ τῆς Μαντινείας, ἔνθα ἐξόχως ἐτιμᾶτο, ὡς εἴδομεν, ἡ νεωτεριστικὴ μουσική. Εἶναι ἑπομένως ἀπίθανον ὅτι οἱ Μαντινεῖς θὰ ἀντέγραφον ἐπὶ τῆς τῆς θυμέλης αὐτῶν ἁπλῶς τὸν ἀττικὸν μῦθον, ἀφοῦ διὰ τῆς ἐπισήμου παραδοχῆς τῆς νεωτεριστικῆς μουσικῆς τῶν Τιμοθέου καὶ Φιλοξένου ἀπέδειξαν ὅτι δὲν συμμερίζονται τὰς ἀγρίας ἰδέας τῶν Ἀθηναίων ὡς πρὸς ταύτην. Λοιπὸν

[1] Catal. Jatta 103. — Monumenti VIII pl. XLII. Roscher, Mythol. Lex. II, p 2454. Baumaster. Denkmäler. fig. 965. — Overbeck ἔ. ἀ. — Reinach, ἔ. ἀ. tom. I, p. 175.

[2] Ἴδε Σβορῶνον ἐν Bulletin de Corresp. Hellénique, XX (Νομισματικὴ τῶν Δελφῶν) p. 29, 32 pl. XXVI, 32-36) καὶ ἐν τῇ Διεθν. Ἐφημ. τῆς Νομ. Ἀρχ. τομ. Β'. Πίν. ΙΔ', 1-4.

διὰ τῆς παρενθέσεως τῶν Μοιρῶν ἐν τῇ παραστάσει ἀπόλλυσιν, ὡς διαμαγείας, ὁ μῦθος τὸν ἄγριον αὐτοῦ χαρακτῆρα κατὰ τῆς αὐλητικῆς μουσικῆς τῆς ὑπὸ τοῦ ἐκδαρέντος Μαρσύου ἀντιπροσωπευομένης. Ἀληθῶς ἄν, κατὰ τοὺς Μαντινεῖς, οὐχὶ ἡ ὑπεροχὴ τῆς λύρας τοῦ Ἀπόλλωνος, οὐδ' ἡ κρίσις τῆς θεᾶς τῆς σοφίας

Εἰκὼν 25.
Ἀγγειογραφία. Ἔρις Ἀπόλλωνος καὶ Μαρσύου.

Ἀθηνᾶς ἢ τῶν Μουσῶν, ἦσαν ἐκεῖναι ὑφ' ὧν ἡττήθη καὶ κατεδικάσθη ἡ αὐλητικὴ τοῦ Μαρσύου, ἀλλ' αἱ Μοῖραι, ἤτοι τὸ πεπρωμένον, τότε ἡ παράστασις τῆς ἔριδος τοῦ Μαρσύου πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ἀπεκδύεται ἐντελῶς, ἐπὶ τῆς θυμέλης τῆς Μαντινείας, τὸν ἀττικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀσπόνδου μίσους κατὰ τῆς αὐλητικῆς, ἀποβαίνει δὲ ἁπλοῦν σύμβολον εὐγενοῦς μουσικῆς ἁμίλλης μεταξὺ ἰσοτίμων, καθ' ἣν πεπρωμένως καὶ ἀναγκαίως ὁ εἷς θὰ ἡττηθῇ, χωρὶς ἕνεκα τούτου καὶ νὰ ἀτιμασθῇ ἢ περιφρονηθῇ. Μάλιστα δὲ ὁ ἐπὶ τῆς θυμέλης ταύτης τῆς Μαντινείας ἡττηθεὶς θνητὸς μουσικὸς ἠδύνατο κατερχόμενος αὐτῆς νὰ παρηγορηθῇ βλέπων ἐπ' αὐτῆς ὡς κριτὰς τὰς ἀφεύκτους Μοίρας· συγχρόνως δὲ ἠδύνατο νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι οὐδεὶς θέλει ἐμπαίξει αὐτόν. Διότι, ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὁ ὑποκύψας εἰς τὸ μοιραῖον ἦτο, ὡς γνωρίζετε, ἄξιος παντὸς σεβασμοῦ, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ ἀξία αὐτοῦ. Ἐνθυμήθητε ἀληθῶς πῶς ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ (χ. στ.412-413) ἐμποδίζων ὁ Ὀδυσσεὺς τὴν Εὐρύκλειαν, τὴν θέλουσαν ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν πτωμάτων τῶν μνηστήρων νὰ ἐκφράσῃ μεγαλοφώνως τὴν χαρὰν αὐτῆς ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτῶν, λέγει πρὸς αὐτὴν τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ῥῆμα τῆς ἀρχαιότητος, ὅτι «*οὐχ ὁσίη ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι, τοὺς μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν*».

Ἄλλως δὲ καὶ ἡ θέσις τῶν Μοιρῶν ἐπὶ θυμέλης μουσικῶν ἀγώνων εἶναι μεμαρτυρημένη. Οὕτως ἐν Σπάρτῃ, παρὰ τὴν Ἀρτέμιδα Ὀρθρίαν, ἥτις προΐστατο τῶν μουσικῶν ἀγώνων, παρίσταντο αἱ *Μοῖραι Λαχέσεις*[1].

Συμπεραίνοντες ἄρα λέγομεν ὅτι *μυθολογικῶς* μὲν εἶναι πληρέστατα δεδικαιολογημένη ἡ συνοχὴ τῶν ἀναγλύφων τῆς Μαδρίτης πρὸς τὰ τῆς Μαντινείας, *τεχνικῶς* δὲ ἡ προσαρμογὴ αὐτῶν ἄγει εἰς καταρτισμὸν συνθέσεως συμφώνου πρὸς ὅλους τοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας τέχνης. Ἑπομένως, ἡμεῖς τοὐλάχιστον, οὐδεμίαν ἔχομεν ἀμφιβολίαν, ὅτι εὑρισκόμεθα ἐν τῇ ἀληθείᾳ, ἀποκρούοντες πᾶσαν σχέσιν τῶν ἀναγλύφων τούτων πρὸς τὸ Πραξιτέλειον βάθρον καὶ ὑποστηρίζοντες ὅτι πρόκειται περὶ θυμέλης μουσικῶν ἀγώνων ἀρχαίου θεάτρου ἢ ᾠδείου.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν τεχνοτροπικὴν ἀξίαν, ἑπομένως τὴν χρονολογίαν τῶν ἀναγλύφων, συμπεραίνομεν ὅτι, ἀφοῦ ἡ Ἀθηνᾶ ἀντεγράφη, ὡς εἴδομεν, ἐξ ἔργου τοῦ Μύρωνος, ὁ Ἑρμῆς ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἀριστουργήματος τῆς Ἀρκαδι-

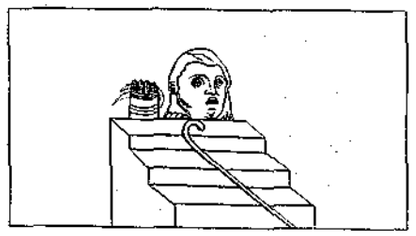

Εἰκὼν 26.
Τοιχογραφία. Θυμέλη ἐφ' ἧς αὐλοὶ ἐν θήκῃ, φορβειά, προσωπεῖον καὶ βακτηρία διαιτητοῦ[2].

κῆς νομισματοκοπίας, τοῦ πάντως μετὰ τὸ 362 π. Χ. κοπέντος[3], ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ καθημένη Μοῖρα ἐκ τοῦ μεταξὺ τοῦ 346-339 π. Χ. κοπέντος ἐπίσης πρωτοτύπου νομισματικοῦ ἀριστουργήματος τῶν Ἀμφικτιόνων· πρὸς δὲ ἀφ' οὗ αἱ λοιπαὶ τῶν Μοιρῶν ἀπομιμοῦνται τύπους ἀναμφιβόλως Πραξιτελείους, συμπεραίνομεν, λέγω, ὅτι οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γείνῃ περὶ ἔργου πρωτοτύπου καὶ ἀνήκοντος εἰς τὸν Πραξιτέλην ἢ τινα τῶν περὶ αὐτόν. Πρόκειται ἁπλούστατα περὶ συναρμογῆς ποικίλων περιφήμων τύπων διαφόρων ἀρχαίων σχολῶν καὶ δὴ ὑπὸ χειρὸς οὐχὶ ἐξησκημένης, ἥτις, ἐνῷ εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι ἀρχαιοτέρα τῶν μέσων τοῦ τρίτου αἰῶνος π. Χ., δύναται κάλλιστα νὰ εἶναι καὶ κατὰ ἥμισυ καὶ πλέον αἰῶνα νεώτερα.

Αὕτη εἶναι ἡ πεποίθησίς μου, Κυρίαι καὶ Κύριοι, καὶ τοιοῦτοι οἱ λόγοι καὶ τὰ ἐπιχειρήματα, ἐφ' ὧν στηρίζω αὐτήν.

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

[1] C. I. Gr. 1444.— Preller-Robert, Griech. Mythologie, σελ. 308, 3.

[2] Pitture d'Ercolano T. IV. 1. 36, 2. — Wieseler, Theatergebaude, Taf IV. 5.

[3] Head — Σβορώνου, Ἱστορία τῶν νομισμάτων, τόμ. Α'. σελ. 569.

ΨΥΧΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ

Ἀναδημοσιεύομεν τὸ διήγημά μας «*Ψυχὴ Δημιουργός*», δημοσιευθὲν εἰκονογραφημένον εἰς τὸ ἔγκριτον ἰταλικὸν περιοδικὸν «*Διεθνὴς Ζωή*», κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἐν Νεαπόλει συνεργάτου μας κ. Γουλιέλμου Φελίτσε Δαμιάνη. Τὴν μετάφρασίν του συνοδεύει ὁ κ. Δαμιάνης μὲ φιλοφρονητικώτατα λόγια, εἰς τὰ ὁποῖα βλέπομεν τὴν εὐγένειαν καὶ φιλίαν τοῦ Ἰταλοῦ λογίου καὶ διὰ τὰ ὁποῖα τὸν εὐχαριστοῦμεν θερμῶς.

Σ. Τ. Δ.

Τὰ γράμματα τῆς Ἄννας γεμᾶτα ἀπὸ ἔρωτα καὶ στοργὴν καὶ λατρείαν πρὸς τὸ χαριτωμένον των θυγάτριον, τὴν Φανήν, ἔχυναν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου ἄπειρον εὐτυχίαν, μίαν εὐτυχίαν ἀνήσυχον, ἕως ὅτου περάσῃ ὁ χειμῶνας καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ εὐλογημένον του σπίτι, μέσα εἰς τὴν πλημμύραν τῆς χαρᾶς ποῦ τὸ ἐστόλιζε. Ἡ Ἄννα δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸν συνοδεύσῃ εἰς τὸ Κάϊρον, ὅπου τοῦ εἶχε παραγγείλει ὁ ἰατρὸς νὰ περάσῃ τὸν χειμῶνα κατόπιν τῆς ἀδυναμίας, ποῦ εἶχεν ἀφήσει εἰς τὸ στῆθος του μία σοβαρὰ πνευμονία. Ἔφερεν ἀπὸ μηνῶν εἰς τὰ σπλάχνα της τὴν Φανὴν καὶ ἦτο ἐπικίνδυνον νὰ ταξειδέψῃ. Ἔπειτα ἐδῶ εἰς τὴν μικράν μας Ἑλλάδα, εἶναι τόσον πτωχοὶ οἱ καλλιτέχναι! Καὶ ὁ Παῦλος ἠναγκάσθη ν' ἀφήσῃ τὴν Ἄνναν μὲ τὴν μητέρα της.

Εἰς τὸ Κάϊρον ἀνελάμβανε γρήγορα ἡ ὑγεία του καὶ ἤρχισε μάλιστα νὰ ἐργάζεται. Ἦτο μόνος ἐκεῖ. Ἀλλ' εἶχε τὴν Τέχνην μέσα εἰς τὴν μόνωσίν του. Καὶ ἡ εὐχάριστος προσδοκία τῆς πατρότητος ἦτο καὶ αὐτὴ σὰν ἄγκυρα μέσα εἰς τὰς σκέψεις του. Ἠσθάνθη τὸ στῆθος του νὰ ἐξογκώνεται ἀπὸ ἀνεκλάλητον χαράν, ὅταν ἡ Ἄννα τοῦ ἀνήγγειλε τὴν γέννησιν τῆς Φανῆς των. Ποτὲ δὲν τὸν εἶχε συγκινήσει παρόμοιον συναίσθημα. Ἐνόμιζε ὅτι ἡ ψυχή του ἔφθανε μέχρι τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπροσκολλᾶτο εἰς τὴν ζωὴν μὲ νέας ρίζας, μὲ ἕνα δεσμὸν ἀκόμη, μὲ νέαν ἀγάπην πρὸς αὐτήν.

Περνοῦσε ὁ καιρὸς καὶ ἐπλησίαζεν ἡ ἄνοιξις, ὁπότε θὰ ἐπέστρεφεν εἰς τὸ σπίτι, νὰ αἰσθανθῇ ἀπὸ κοντὰ μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις τὴν εὐτυχίαν του. Ἐν τῷ μεταξύ, πλούσιος Ἕλλην, γνωρίσας τὸ τάλαντον τοῦ Παύλου, τοῦ ἀνέθεσε σειρὰν εἰκόνων τῶν μνημείων τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Παῦλος εἶχε πλέον ἐντελῶς ἀναλάβει. Ἐποθοῦσε νὰ ἴδῃ τὴν γυναῖκα του καὶ τὸ μικρὸν πλάσμα ποῦ τόσον θελκτικὰ ἐζωγράφιζε ἡ Ἄννα μέσα εἰς τὰ γράμματά της. Ἐδίστασε, διότι ἔπρεπε νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ πλέον. Ἀλλ' ἡ ψυχὴ ταῦ καλλιτέχνου, ἡ αἰώνια αὐτὴ σκιάβα ἐμπρὸς εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Ὡραίου, δὲν ἠμπόρεσε ν' ἀνθέξῃ. Ἔπειτα θὰ ἐκέρδιζε ἀρκετά, ποῦ θὰ ἦτο ἡ ζωὴ των μᾶλλον ἄνετος εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ἤρχισε τὸ ἔργον.

Ἀκριβῶς μετὰ ἓν ἔτος ἐτελείωσε. Ὁ Παῦλος ἀπέκτησε φήμην μεγάλου ζωγράφου καὶ αἱ εἰκόνες τῶν Πυραμίδων ἀνεφέροντο παντοῦ ὡς ἔργα ἐμπνευσμένα.

Ἦτο ἡ Φανή του ἑνὸς ἔτους καὶ πλέον. Ἤρχιζε νὰ προφέρῃ μερικὰς λέξεις, τὰς ὁποίας ὁ Παῦλος ἐδιάβαζε χιλιάκις μέσα εἰς τὰς ἐπιστολὰς τῆς σύζυγου του. «Ἕνα ὤμορφο λεπτὸ κοριτσάκι, ποῦ τὰ σγουρὰ καὶ ἄφθονα μαλλιά του πλημμυροῦν ἕνα μέτωπον καλλιτεχνικόν, ἀντάξιον τοῦ χρωστῆρος σου», τοῦ ἔγραφεν εἰς ἕνα της γράμμα ἡ Ἄννα. Καὶ ἐκεῖνος συνεπλήρωνε μὲ τὴν φαντασίαν του τὴν εἰκόνα καὶ ἔβλεπε μὲ τῆς ψυχῆς του τὰ μάτια, μέσα εἰς τὴν ἁγνὴν ὕπαρξιν τῆς κόρης του, τῶν ὀνείρων του τὴν ἐνσάρκωσιν.

Ἐπλησίαζε πλέον ὁ καιρὸς ποῦ θὰ ἐπέστρεφεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὀλίγαι ἡμέραι ἀπέμεναν. Ἔξαφνα ἔλαβε τηλεγράφημα τῆς Ἄννας ὅτι ἡ Φανὴ εἶνε ἀσθενής, καὶ τὸν ἐκαλοῦσεν ἐσπευσμένως. Ἔφυγεν ἀμέσως σὰν τρελλός. Τὰς δύο νύκτας τοῦ ταξειδιοῦ τὰ μάτια του ἦσαν ὁλάνοικτα. Ἐκάθητο ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα μὲ τὸ βλέμμα καρφωμένον εἰς μίαν διεύθυνσιν, κατὰ τὴν πρώραν τοῦ πλοίου, ὡς νὰ ἤθελε νὰ διατρέξῃ εἰς μίαν στιγμὴν τὴν ἀπόστασιν ποῦ τὸν ἐχώριζε ἀκόμη καὶ νὰ ἴδῃ τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι του. Ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἶδε τὴν Ἄνναν ποῦ ἔφερε τὸ πένθος τῆς κόρης των.

Αἱ ψυχαί των ἐζυμώνοντο τώρα μὲ τὴν δυστυχίαν ἀναίσθητοι εἰς κάθε χαρὰν τοῦ κόσμου. Εἰς τὸν Παῦλον ἀπέμενεν ἡ Τέχνη· ἀλλ' ἀνίκανος φεῦ! καὶ αὐτὴ νὰ μετατρέψῃ τὸ ρεῦμα ποῦ παρέσυρε τὴν διάνοιάν του πρὸς τὴν εὐτυχίαν, ποῦ δὲν τὴν εἶχε γνωρίσει. Κάθε βράδυ παρακαλοῦσε τὴν Ἄνναν νὰ τοῦ διηγῆται ὅλην τὴν ζωὴν των κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας του. Ἤθελε ν' ἀκούσῃ ἀπὸ τὰ χείλη της καὶ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας, νὰ μάθῃ ὅλας τὰς συνηθείας τῆς κόρης του, τὴν ἀσθένειάν της, τὰς τελευταίας της στιγμάς. Καὶ εἶχε πλέον ἕνα μόνον πόθον, νὰ ἠμπορέσῃ ἀπὸ τὰς ἀφηγήσεις τῆς Ἄννας νὰ ζωγραφίσῃ τὴν Φανήν, νὰ τὴν γνωρίσῃ τοὐλάχιστον ὡς ἕνα ὄν ἰδανικόν, ἕνα πλάσμα ὑπερκόσμιον.

Εἰς τὸ δωμάτιον ποῦ εἰργάζετο ἔβλεπες εἰκόνας ἡμιτελεῖς, τὰς ὁποίας ἄφινε κατὰ μέρος εὐθὺς ὁποῦ ἐδιάβαζε μέσα εἰς τὸ ἁπλανὲς ὄμμα τῆς Ἄννας τὸ μάταιον τῶν προσπαθειῶν του. Τίποτε! Οὔτε κἂν αὐτὴ ἡ παρηγορία! Οὔτε ὁ Πόνος ὁ δημιουργὸς ἠμποροῦσε νὰ τὸν ἐμπνεύσῃ. Ἠτένιζε τότε ἱκετευτικῶς τὸν οὐρανόν, ἀναμένων ἀπ' ἐκεῖ μόνον βοήθειαν. Ἐκεῖ ὑψηλὰ ἀπέτεινε τὸ παράπονον τῆς ἀρρωστημένης ψυχῆς του καὶ τὴν αἰωνίαν του εὐχήν.

Ἕνα πρωὶ τοῦ Ἰουνίου ἐξύπνησε ταραγμένος ἀπὸ ἕνα ὄνειρον. Κατέβη ἀμέσως εἰς τὸ δωμάτιον ποῦ εἰργάζετο, ἐδιάλεξε μίαν ἀπὸ τὰς ἡμιτελεῖς ἐκείνας εἰκόνας, καὶ ὡσὰν νὰ ἔβλεπε κάτι μέσα εἰς τὸ κενόν, ὡσὰν νὰ εἶχεν ἀκόμη ζωντανὸν ἐμπρός του τὸ ὅραμα ποῦ τοῦ εἶχεν ἐμφανισθῆ καθ' ὕπνον, ἤρχισε νὰ ζωγραφίζῃ, νὰ συμπληρώνῃ τὴν εἰκόνα. Εἰργάσθη ὅλον τὸ πρωί. Τὸ χέρι του τὸ δημιουργόν, ἔτρεχε γοργά, ἀκούραστον, ἐμπνευσμένον. Κάτι ἀόρατον τὸ ὡδηγοῦσε, ὡσὰν νὰ εἰσηκούετο ἡ εὐχὴ τοῦ φτωχοῦ πατέρα. Ἡ Ἄννα κατεγίνετο εἰς τὸ σπίτι. Τὸν ἄφινεν ἔτσι συχνά, φοβουμένη μὴ τὸν ταράξῃ μέσα εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ὅταν ἦλθε τὸ μεσημέρι νὰ τὸν ἰδῇ, ὁ Παῦλος ἐκρατοῦσεν ἀκόμη τὸν χρωστῆρα καὶ εἶχε τὸ βλέμμα προσηλωμένον τρυφερὰ ἐπάνω εἰς τὸ ἔργον του. Ἕνα χαμόγελο καὶ ἕνα δάκρυ, ἀδελφωμένα μέσα εἰς τὰ μεγάλα του μάτια, ἐπρόδιδαν μίαν σιγαλὴν τρικυμίαν ποῦ συνετάραττε τὴν ψυχήν του. Ἐπάνω εἰς τὴν ὑγρὰν ἀκόμη ὀθόνην ἐφαίνετο ἕνα ὤμορφο λεπτὸ κοριτσάκι, ποῦ τὰ

σγουρὰ καὶ ἄφθονα μαλλιά του ἐπλημμυροῦσαν ἕνα μέτωπον καλλιτεχνικόν. Ἡ Ἄννα ἐπλησίασε, ἔριψε μιὰ ματιὰ εἰς τὴν εἰκόνα, καὶ μιὰ κραυγὴ λαχτάρας ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ στῆθος της. Καὶ μὲ τὴν ἀνέλπιστον χαρὰν ποῦ ἐπανέκτησαν τὸ παιδί των, ἐλησμόνησαν καὶ οἱ δύο διὰ μίαν στιγμὴν τὸν πόνον των.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Τὰ νέα βιβλία τοῦ « Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων ».— Τὰ « Προπύλαια » τοῦ κ. Ι. Βλαχογιάννη. — Τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ κ. Κ. Σκόκου.

Κάποτε, συνομιλῶν μετὰ τοῦ σεβαστοῦ φίλου μου κ. Βικέλα περὶ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Συλλόγου, τῷ ὑπέβαλα τὴν ταπεινήν μου γνώμην, ὅτι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἐπιστημονικὰ θέματα ἠμποροῦσαν νὰ τὰ πραγματευθοῦν εὐμορφότερα καὶ λαϊκώτερα, τῇ βοηθείᾳ ξένων βιβλίων, μᾶλλον οἱ καθαυτὸ λογογράφοι, παρὰ οἱ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν πάντοτε τὸ δῶρον τοῦ ἐκλαϊκευτοῦ συγγραφέως. Καὶ ὁ κ. Πρόεδρος μοῦ ἀπήντησεν: « Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Σύλλογός μας ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ *ὀνόματα* ».

Ἔμεινα ἔκπληκτος διότι εἶχα τὴν ἰδέαν, ὅτι πάντοτε, καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὴν μέσην καὶ εἰς τὸ τέλος, ὁ Σύλλογος ἔχει ἀνάγκην, ὄχι ἀπὸ ὀνόματα, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ *πράγματα*. Εἶχα τὴν ἰδέαν, π. χ. ὅτι τὴν λαϊκὴν Ἀστρονομίαν δὲν ἦτο καμμία ἀνάγκη νὰ τὴν γράψῃ ὁ κ. Αἰγινήτης, σοφὸς ἀστρονόμος βέβαια, ἀλλ' ἄγνοῶν καὶ τὸν τρόπον καὶ τὴν γλῶσσαν διὰ τῆς ὁποίας αἱ στοιχειώδεις ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι μεταδίδονται εἰς τὸν λαόν· οὔτε τὴν λαϊκὴν Χημείαν, διὰ τὸν ἴδιον λόγον, ὁ κ. Δαμβέργης (ὁ « Ὑλικὸς Κόσμος »)· οὔτε τὴν Ζωολογίαν ὁ κ. Ἀποστολίδης (τὰ « Ὠφελιμώτερα πτηνά »). Ὀλίγοι, μὰ πολὺ ὀλίγοι εἶνε οἱ ἐπιστήμονες συνεργάται τοῦ Συλλόγου, οἱ γράψαντες « Ὠφέλιμα Βιβλία », χωρὶς νὰ λησμονοῦν εἰς πᾶσαν σελίδα πρὸς ποίους ἀπευθύνονται· καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἐκ τῶν τριάκοντα καὶ πέντε τευχῶν, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν ἕως σήμερον, ὀλίγα, ἐλάχιστα εἶνε τὰ γνησίως λαϊκά, τὰ καθαυτὸ *ὠφέλιμα* βιβλία. Τὰ ἄλλα, κατὰ τὴν μορφὴν καὶ τὴν οὐσίαν, ὁμοιάζουν μ' Ἐπιστημονικὰ Ἀνάλεκτα περιοδικῶν, μ' ἐγκυκλοπαιδικὰ ἄρθρα ἐφημερίδων, μὲ ἀγορεύσεις ἀκαδημαϊκῶν ῥητόρων, ἢ μὲ παραδόσεις ἀπὸ γυμνασιακῆς καὶ κάποτε πανεπιστημιακῆς ἕδρας.

Καὶ δυστυχῶς, ἀπὸ τὴν μίαν ὑπερβολὴν πίπτομεν συχνὰ εἰς τὴν ἄλλην. Τὰ σοβαρὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα μετὰ δυσκολίας καὶ ἀμφιβόλου κέρδους θἀνεγίνωσκε καὶ τελειόφοιτος τοῦ Γυμνασίου, διαδέχονται ἄλλα, ὑπὲρ τὸ δέον ἐλαφρὰ καὶ ἐντελῶς ἀσήμαντα. Μεταξὺ αὐτῶν θὰ καταλεχθοῦν βέβαια καὶ τὰ ἐσχάτως ἐκδοθέντα « Ἀνέκδοτα Ζώων », ἓν βιβλίον περιττόν, τὸ ὁποῖον δὲν λέγει τίποτε ἀπολύτως οὔτε εἰς τὸν νοῦν οὔτε εἰς τὴν καρδίαν, ἓν βιβλίον τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ ἐμπνεύσῃ ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν πρὸς τὰ ζῶα, ἀλλὰ δὲν τὸ κατορθόνει, διότι ἐν γένει εἶνε ἄτονον καὶ ψυχρόν.

Πολλὰ βιβλία τοῦ Συλλόγου, σημαντικώτερα κατὰ τὸ θέμα, ἔχουν τὸ ἴδιον ἐλάττωμα. Δὲν ἐμπνέουν, διότι δὲν εἶνε ἐμπνευσμένα. Τοὺς λείπει ἡ ψυχή. Δὲν ἔχουν ἐκεῖνον τὸν ἐνθουσιασμόν, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο ἱκανὸς νὰ μεταδοθῇ καὶ νἀφυπνίσῃ τὸ ἐνδιαφέρον, τὸν ζῆλον, τὴν ἀγάπην. Ὁ κ. Τσούντας, ὁ ὁποῖος εἶνε συγγραφεὺς ἀληθινός, — καὶ ὄχι μόνον ἀρχαιολόγος, — κατώρθωσε, γράψας τὴν « Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν », νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, καὶ ἂν θέλετε, πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν. Ὁ κ. Δροσίνης, ὁ ὁποῖος εἶνε ὁ πρακτικώτερος τῶν ποιητῶν, κατώρθωσε νὰ μεταδώσῃ ὅλην τὴν πρὸς τὰς « Μελίσσας » καρποφόρον στοργήν του. Ἀλλὰ πόσοι ἐκ τῶν μεγαλωνύμων συνεργατῶν τοῦ Συλλόγου εἰμποροῦν νὰ καυχηθοῦν διὰ τὸ ἴδιόν κατόρθωμα; πόσοι δὲν περιωρίσθησαν νὰ προσφέρουν μόνον τὸ *ὄνομα*, τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸν κ. Βικέλαν, ὁ Σύλλογος ἔχει ἀνάγκην;

Λυποῦμαι, διότι μεταξὺ αὐτῶν πρέπει ἴσως νὰ κατατάξω καὶ τὸν ἀείμνηστον Χελδράϊχ, τὸν ἔξοχον βοτανικόν, ὁ ὁποῖος ἐπλούτισε τόσον τὴν ἐπιστήμην του καὶ ἐδόξασε τὴν δευτέραν του πατρίδα. Ἀλλὰ τί πταίει, ἂν ὁ μέγας ἐπιστήμων δὲν ἦτο καὶ λαϊκὸς συγγραφεύς; Τὰ « Ἄνθη » του, ἐκ τῶν τελευταίων βιβλίων τοῦ Συλλόγου, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν εἶνε γραμμένα, — ἀφίνω κατὰ μέρος τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης, — οὔτε μὲ τὴν μέθοδον οὔτε μὲ τὸ ὕφος, τὸ ὁποῖον θἀπαιτοῦσεν αὐτὸ τὸ θέμα. Ὁ ἁπλοῦς ἀναγνώστης, ὁ ὁποῖος θὰ ἤθελεν ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὡραῖον ἄλλως τε βιβλίον βοτανικὰς γνώσεις, θὰ τὸ εὕρισκε δύσκολον καὶ ἀτελές· εἶνε δὲ ζήτημα, ἂν θὰ ὠφελεῖτο ἐξ αὐτοῦ ἐπαρκῶς καὶ ὁ ἐρασιτέχνης ἀνθοκόμος. Διὰ τὸ πρῶτον, θὰ ἐχρειάζετο μεγαλητέρα εὐρύτης, ἁπλότης καὶ μεθοδικότης· διὰ τὸ δεύτερον, λεπτομερέστεραι καὶ πρὸ πάντων εὐκρινέστεραι ὁδηγίαι. Καὶ ἡ ἀμφίβολος αὐτὴ ἐπιτυχία τῶν « Ἀνθέων » ὡς βιβλίου λαϊκοῦ, ἀποδεικνύει ἀκόμη μίαν φοράν, ἐκεῖνο ποῦ ἔλεγα παραπάνω ὅτι τὴν δημώδη Ἀνθοκομίαν δὲν ἦτο καμμία ἀνάγκη νὰ τὴν γράψῃ ὁ μέγιστος τῶν βοτανικῶν μας.

Γνωρίζω ἕνα καθηγητήν, ἁπλοῦν καθηγητὴν Γυμνασίου. Ὀνομάζεται Ἀντώνιος Τραυλαντώνης. Δὲν εἶνε συγγραφεὺς ἐξ ἐπαγγέλματος, ἀλλὰ κάποτε γράφει. Μίαν φοράν, πρὸ ἐτῶν, ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ « Ἄστυ » τὰς στρατιωτικάς του ἀναμνήσεις ὑπὸ τὸν τίτλον « Διετὴς Θητεία ». Ἡ δημοσίευσις διήρκεσεν ἀρκετὰς ἡμέρας, διότι τὸ ἔργον ἦτο ἐκτενές. Ἠμποροῦσε δηλαδὴ νὰ γεμίσῃ ἕνα τεῦχος τοῦ Συλλόγου. Σᾶς βεβαιῶ λοιπόν, ὅτι ποτέ μου δὲν ἐδιάβασα βιβλίον, ποῦ νὰ ἐμπνέῃ τόσον τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ζωήν. Καὶ μολοντοῦτο, διηγεῖται εἰλικρινέστατα ὅλας της τὰς ταλαιπωρίας καὶ ὅλα της τὰ βάσανα... Ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἶπα τότε, — καὶ ἴσως τὸ ἔγραψα, — ὅτι ἂν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἑλλάδα Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἔπρεπε νὰ παρακαλέσῃ τὸν ἐπίσης ἀνύπαρκτον Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας νἀνατυπώσῃ τὴν « Διετῆ Θητείαν » εἰς βιβλίον καὶ νὰ κάμῃ νὰ τὴν ἀναγνώσουν ὅλοι οἱ νέοι Ἕλληνες, οἱ μέλλοντες νὰ θητεύσουν. Ἂν ὑπῆρχε τότε ὁ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν Ὠφελίμων βιβλίων, θὰ ἔλεγα ὅτι αὐτὸς ἔπρεπε νὰ τὴν ἐκδώσῃ. Φανταστῆτε ὅμως ὀλίγον τὴν ἱερὰν φρίκην τοῦ κ. Βικέλα, ὅταν θὰ τῷ ὑπέβαλλε κανεὶς σοβαρῶς νὰ υἱοθετήσῃ βιβλίον, εἰς τὴν *ἀρχὴν* τοῦ Συλλόγου, μὲ τὸ ὄνομα ἑνὸς κυρίου Τραυλαντώνη! Καὶ ὅμως τέτοια βιβλία ἔπρεπε νὰ κυνηγᾷ ὁ Σύλλογος Αὐτὸ ἐννοῶ ὅταν λέγω, ὅτι ἄλλος θὰ ἤθελε πράγματα καὶ ὄχι ὀνόματα. Καὶ οἱ διευθύνοντες τὸν Σύλλογον, μὲ τόσον ζῆλον ὁμολογουμένως καὶ μὲ τόσον ἔρωτα, ἔπρεπε προπαντός, ἀποβάλλοντες πᾶσαν πρόληψιν, νἀνακαλύπτουν τοὺς συγγραφεῖς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, εἴτε μὲ γνωστὸν εἴτε μὲ ἄσημον ὄνομα, θὰ ἦσαν εἰς θέσιν νὰ συντελέσουν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου. Καὶ αὐτὸ πλέον εἶνε μία ὑποχρέωσις, διότι ὁ Σύλλογός των προστατεύεται, ὑποστηρίζεται πολύ, τόσον πολὺ ἴσως, ὅσον κανὲν ἄλλο ἵδρυμα εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ δὲ περίφημα « κεραμόχροα τεύχη », χάρις εἰς αὐτὴν τὴν ἔκθυμον ὑποστήριξιν, ἐπιβάλλονται καὶ κυκλοφοροῦν παντοῦ, ὅσον κανὲν ἄλλο ἑλληνικὸν βιβλίον, εἴτε ὠφέλιμον εἴτε μή.

* *

Καὶ διὰ τὴν ἀντίθεσιν, θὰ ὁμιλήσω τώρα περὶ ἑνὸς βιβλίου, τὸ ὁποῖον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εἶνε ὁ ἀντίπους τῶν βιβλίων τοῦ Συλλόγου, τὸ ὁποῖον ἀμφιβάλλω ἂν κυκλοφορῇ καὶ κατὰ δεκάδας, ἐν ᾧ εἶνε βέβαιον ὅτι τὰ βιβλία τοῦ Συλλόγου κυκλοφοροῦν κατὰ δεκάδας χιλιάδων ἀντιτύπων! Καὶ ὅμως τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶνε πολὺ περισσότερον *λαϊκὸν* καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἐγκλείει μέσα του τὴν λαϊκὴν ψυχήν, καὶ διηγεῖται καθαυτὸ ἑλληνικὰ διηγήματα, καὶ διαφωτίζει τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ τὴν γλῶσσαν του, καὶ τὰς παραδόσεις, καὶ τὰ ἔθιμά του, καὶ τὸν χαρακτῆρα του, τὴν ζωήν του ὅλην. Καὶ ἂν εἰς τὴν προσφιλῆ μας Ἑλλάδα δὲν συνέβαιναν τὰ πλέον παράδοξα πράγματα τοῦ κόσμου, τὴν κυκλοφορίαν τῶν βιβλίων τοῦ Συλλόγου ἔπρεπε νὰ τὴν ἔχουν κατ' ἐξοχὴν τὰ « Προπύλαια » τοῦ κ. Ι. Βλαχογιάννη.

Τὰ « Προπύλαια » δὲν εἶνε κυρίως περιοδικόν. Εἶνε μία περιοδικὴ ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ κ. Βλαχογιάννη. Ὁ κ. Βλαχογιάννης εἶνε ποιητής, διηγηματογράφος καὶ ἱστορικός, ἢ ἂν θέλετε ἱστοριοδίφης. Καὶ τὰ « Προπύλαια », ἐκδιδόμενα ἀτάκτως, εἰς ὀγκώδη καὶ σοβαρὰ τεύχη, — ἕως τώρα ἐξεδόθησαν τρία, — μὲ μεγάλας καὶ πυκνὰς σελίδας βιβλίου, περιέχουν ποιήματα, διηγήματα, ἱστορικὰς μελέτας καὶ μνημεῖα τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας, ἐκ τοῦ πλουσίου ἀρχείου τοῦ συγγραφέως. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία πρὸς τὴν λογοτεχνικὴν ἐδῶ βαδίζει ἐκ παραλλήλου, καὶ ὑπάρχουν εἰς τὰ « Προπύλαια » διηγήματα ἀντάξια ἑνὸς *δοκουμέντου*, ὅπως ὑπάρχουν καὶ ἱστορικαὶ μελέται, ἀναπλάσεις καὶ δημιουργίαι σωσταί, ἀντάξιαι ἑνὸς διηγήματος. Τὸ διφυὲς αὐτὸ ἔργον ζωογονεῖ καὶ συνενόνει ἡ ἰδία πνοή. Εἶνε ἔργον κατ' ἐξοχὴν ἐθνικόν, γνησίως ἐθνικόν, τόσον ἐθνικόν, ὅσον δὲν θὰ ἦσαν ἱκανοὶ νά το ἐννοήσουν οἱ νομίζοντες π: χ: ἐθνικὴν γλῶσσαν τὴν καθαρεύουσαν. Καὶ ὁ τίτλος του « Προπύλαια ». Θαυμάσιος τίτλος! Ὁ κ. Βλαχογιάννης μᾶς δίδει δι' αὐτοῦ νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι θέλει νὰ εἶνε ἐκ τῶν προδρόμων· κτίζει τὰ προπύλαια· ἄλλοι θὰ ἔλθουν ἀργότερα νἀνεγείρουν τὸν νέον Παρθενῶνα. Δὲν ἠξεύρω ἂν ὁ τίτλος ἐκφράζῃ περισσοτέραν με-

τριοφροσύνην ἢ ὑπερηφάνειαν· ἀλλ' ἐκφράζει καὶ τὰ δύο, καὶ πρὸ πάντων ἐκφράζει μίαν ἀλήθειαν.

Μεταξὺ τῶν νέων συγγραφέων τῆς νεοελληνικῆς ἀναγεννήσεως, ὁ κ. Βλαχογιάννης ἀποτελεῖ ἴσως τὴν ἐπιβλητικωτέραν φυσιογνωμίαν. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι δὲν ὑποφέρουν τὴν δημοτικήν του γλῶσσαν, — κουραστικὴν εἰς τὴν πεζογραφίαν του, πρὸ πάντων ἕνεκα τοῦ ὕφους, — δὲν εἰμποροῦν νἀρνηθοῦν τὴν ψυχήν, τὴν ὁποίαν εὑρίσκουν εἰς πᾶν ὅ,τι γράφει. Εἶνε ὡς ἕνα φῶς, τὸ ὁποῖον ὑποπίπτει εἰς ὅλους τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ πολλοὺς τοὺς θαμβόνει. Γνωρίζω νέους ποιητάς, οἱ ὁποῖοι ἀνακηρύττουν μεγαλοφώνως τὸν Βλαχογιάννην ὡς τὸν σημερινὸν ἐθνικὸν ποιητήν. Καὶ νὰ σᾶς εἴπω τὴν ἀλήθειαν, συμφωνῶ μαζί των, ὅτι ἂν ὁ ἐθνικός μας ποιητὴς δὲν εἶνε σήμερον ὁ κ. Ματσούκας, ὁ ὁποῖος ἐξηργύρωσε τὴν ποίησίν του ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ στόλου, ἀφεύκτως εἶνε ὁ Βλαχογιάννης. Εἶνε πάλιν ἀδύνατον νὰ μὴν ὁμολογήσῃ ὁ κατορθώσας ν' ἀναγνώσῃ ἓν διήγημά του μέχρι τέλους — διότι, εἶπα, διὰ τοὺς ἀσυνειθίστους, διὰ τοὺς ποτισμένους ἀπὸ ἀρχαϊσμόν, χρειάζεται ὀλίγος κόπος, — ὅτι τὸ διήγημα αὐτὸ εἶνε ἀριστούργημα. Καθαυτὸ ἀριστούργημα εἰμπορεῖ νὰ μὴν εἶνε ἀκόμη· ἀλλὰ θὰ ἔχῃ πάντοτε τόσον βάθος, τόσην οὐσίαν, τόσον συμβολισμὸν καὶ τόσον τοπικὸν χρῶμα, ἀπὸ τῆς γλώσσης μέχρι τῆς ἰδέας, ὥστε ἀκουσίως θὰ ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου ἡ σκέψις, ὅτι μετὰ τὰ Προπύλαια θἀνεγερθῇ τωόντι ὁ Παρθενών... Ὅσον διὰ τὰς ἱστορικάς του μελέτας, εἶνε γνωστὸς ὁ πολύμητις ζῆλος, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ κ. Βλαχογιάννης ἀνευρίσκει, ἐκθάπτει, συλλέγει καὶ διασώζει τὰ μνημεῖα τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας, διὰ πολλῶν κόπων καὶ διὰ πολλῶν θυσιῶν καταρτίσας ἤδη πολύτιμον ἀρχεῖον, τὸ ὁποῖον δημοσιεύει ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ὀγκώδεις τόμους καὶ εἰς τὰ «Προπύλαια». Ἀλλ' ὅ,τι τὸν ἀνυψόνει πολὺ ὑψηλότερα ἀπὸ τοὺς συνήθεις συλλέκτας καὶ ἱστοριοδίφας, εἶνε ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐκμεταλλεύεται τὰ ἔγγραφά του, ἡ ἐμβρίθεια δηλαδὴ μὲ τὴν ὁποίαν ἐξ αὐτῶν μορφόνει κρίσεις καὶ συμπεράσματα, καὶ ἡ φαντασία μὲ τὴν ὁποίαν συμπληρόνει τὰ κενὰ καὶ ἀναπλάττει τὰς σκηνὰς ἢ τὰς φυσιογνωμίας. Τῆς ἐξόχου ταύτης ἐργασίας δείγματα μᾶς ἔδωκεν ἤδη ἱκανὰ διὰ τῶν «Προπυλαίων».

Αἱ ὀλίγαι αὗται λέξεις εἶνε ὅλως ἀνεπαρκεῖς διὰ νὰ χαρακτηρίσουν τὸν κ. Βλαχογιάννην ὑπὸ τὴν τριπλῆν του ὑπόστασιν ὡς ποιητοῦ, διηγηματογράφου καὶ ἱστορικοῦ. Χρειάζεται ἐκτενὴς μελέτη, καὶ σκοπεύω νὰ γράψω μίαν προσεχῶς περὶ τῶν διηγημάτων του. Σήμερον ἠθέλησ' ἁπλῶς νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν μου ἐπὶ τῶν «Προπυλαίων», τὰ ὁποῖα εἶνε ἄδικον πραγματικῶς νὰ ἐκδίδωνται διὰ τὸν στενὸν κύκλον τῶν φίλων τοῦ συγγραφέως. Ὅλοι οἱ φίλοι τῆς ἐθνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς ἔπρεπε νὰ τὰ γνωρίζουν.

* *

Τὸ *Ἡμερολόγιον* Σκόκου, τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη ὁ δέκατος ὄγδοος τόμος, διὰ τὸ ἔτος 1903, δὲν ἔχει βέβαια τὴν ὑποστήριξιν καὶ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ Συλλόγου, ἀλλ' οὔτε καὶ τὴν ἀφάνειαν τῶν «Προπυλαίων». Εἶνε ὁ μέσος ὅρος. Μία κυκλοφορία ἀπὸ δυόμισυ ἕως τρεῖς χιλιάδες ἀντίτυπα. Δὲν εἶνε μικρὸν αὐτό, δι' ἔργον χωρὶς «προστασίαν». Κανὲν περιοδικὸν καὶ ἴσως καμμία ἐφημερίς, — ἐξαιρουμένης τῆς ἐν Ἀθήναις πωλήσεως, — δὲν κυκλοφορεῖ τόσον πολὺ καὶ τόσον *παντοῦ*. Διότι, πρέπει νὰ γνωρίζετε, δὲν ὑπάρχει γωνία γῆς, ὅπου νὰ κατοικοῦν ὀλίγοι Ἕλληνες, χωρὶς νὰ πηγαίνῃ τὸ Ἡμερολόγιον Σκόκου. Καὶ πῶς κατωρθώθη αὐτὸ τὸ θαῦμα; Ἁπλούστατα, διὰ τῆς ἰδιοφυΐας τοῦ ἐκδότου, ἡ ὁποία γνωρίζει νὰ ἐκλέγῃ πάντοτε ἐκεῖνα τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀρέσουν εἰς τὴν μεσαίαν οὕτως εἰπεῖν τάξιν τῶν ἀναγνωστῶν. Οὔτε πολὺ πρόστυχα, οὔτε πολὺ ὑψηλά. Οὔτε μαλλιαρά, οὔτε κουρεμένα. Καμμίαν φορὰν ὑπεισέρχονται καὶ ἀπὸ τὰ δύο. Φέτος π: χ: τὸ ποίημα ἐκεῖνο τοῦ κ. Καβάφη «Τὸ πρῶτο σκαλί», μολονότι θαυμάσιον, (ἀλήθεια, τί ἰδιόρρυθμος, τί καινότροπος καὶ βαθὺς ποιητὴς ὁ κ. Καβάφης!) εἰμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς μαλλιαρόν, ἀπὸ τοὺς ἀντιλαμβανομένους τὴν ποίησιν ὡς ἁπλῆν τυμπανοκρουσίαν· ἐπίσης καὶ μερικαὶ «σάτυραι» εἰμποροῦν νὰ ταράξουν τὰ νεῦρα τῶν καλῶν οἰκογενειαρχῶν. Ἀλλ' ἐν γένει ἐπικρατεῖ ὁ μέσος ὅρος, καὶ τόσον τὰ θέματα ὅσον καὶ οἱ συνεργάται τοῦ κ. Σκόκου εἶνε ἐξ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους εἴτε ἀγαπᾷ εἴτε ἁπλῶς ἀνέχεται ὁ κόσμος. Καὶ ἂν ὑπάρχουν καὶ μερικὰ διηγήματα εἰς τὴν δημώδη, ὡς ὁ «Τρακοσάρης» τοῦ Παύλου Νιρβάνα, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἡ γελοιογραφία τοῦ κ. Ψυχάρη, μ' ἓν ἐξευτελιστικὸν περὶ αὐτοῦ ἄρθρον, ἱκανὸν νὰ ἐξαγνίσῃ τὰ πάντα...

Ὁπωσδήποτε, δὲν εἰμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ σύγχρονος φιλολογία δὲν ἀντιπροσωπεύεται εἰς τὸ Ἡμερολόγιον Σκόκου. Ὅταν εἰς ἓν βιβλίον ἀπὸ τετρακοσίας σελίδας, ἀπαντᾷ κανεὶς τὰ ὀνόματα τῶν κ.κ. Κουρτίδου, Πολίτου, Μωραϊτίδου, Μαλακάση, Λάσκαρη, Προβελεγγίου, Νιρβάνα, Κονδυλάκη, Λυκούδη, Παλαμᾶ, Ἀξιώτου, Ἀννίνου, Πολέμη, καὶ ἄλλα τόσα, ἐπίσης γνωστά, δὲν εἰμπορεῖ νἀρνηθῇ ὅτι ἡ συλλογὴ εἶνε σχεδὸν πλήρης. Ὅσον δὲ διὰ τὰ νέα καὶ ἄγνωστα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ἐπίσης ἀφθόνως φιγουράρουν εἰς τὸν Πίνακα τῶν Περιεχομένων, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἀνέγνωσα φέτος πολλὰ ἔργα νέων, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν χειρότερα ἀπὸ τὰ τῶν παλαιῶν. Μερικὰ μάλιστα καὶ πολὺ καλλίτερα.

Τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα ἐκ τῶν ἐφετεινῶν τοῦ Ἡμερολογίου Σκόκου, μοῦ ἐφάνησαν τὰ ἑξῆς: «Σὲ μιὰ παράκλησι» νησιωτικὸν διήγημα τοῦ κ. Μωραϊτίδου, ὑπενθυμίζον πολὺ Παπαδιαμάντην καὶ παρηγορροῦν τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Ἡμερολογίου διὰ τὴν ἐφετεινὴν ἀπουσίαν τοῦ μάγου συγγραφέως· τὸ προμνημονευθὲν διήγημα τοῦ κ. Νιρβάνα, γεμάτον ζωὴν καὶ ἀλήθειαν· ἓν ἄλλο τοῦ κ. Εὐστρατιάδου, «*Μετὰ τὴν κηδείαν*», τὸ ὁποῖον εἰς τοὺς ὑποκριτὰς θὰ φανῇ ὑπερβολικόν. Τὸ «Ἄδυτον» ὡραία χριστουγεννιάτικη γερμανικὴ ἀνάμνησις τοῦ κ. Κουρτίδου· ὁ «Γενη-Μανώλης» εὐφυέστατον σκίτσο τοῦ κ. Κονδυλάκη, — ἀλλὰ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ προχωρήσω, διότι τὰ ἀξιανάγνωστα μεταξὺ ὑπερεκατὸν τεμαχίων εἶνε βεβαίως πολλά, καὶ ἡ ἀπαρίθμησίς των θἀπέβαινεν ἀνιαρὰ καὶ ἴσως ἄσκοπος.

Ἐκτὸς τῆς φιλολογικῆς ὕλης, τὸ Ἡμερολόγιον Σκόκου περιέχει καὶ ἀρκετὴν χρονογραφίαν περὶ τῶν κυριωτέρων συμβάντων τοῦ ἔτους, εἰκόνας πολλάς, προσωπογραφίας συνεργατῶν καὶ ἐπισήμων νεκρῶν, καὶ ἀφθόνους γελοιογραφίας. Εἰς τὸν κλάδον τοῦτον μάλιστα παρουσιάζει φέτος καὶ νέον συνεργάτην, τὸν νεαρώτατον Σ. Σταματίου, ὁ ὁποῖος πραγματικῶς ὑπόσχεται πολλά.

Γρηγοριος Ξενοπολος

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ

Οἱ Γάλλοι Βυζαντινολόγοι

ΠΡΟ διακοσίων πεντήκοντα περίπου ἐτῶν ἤρχισε διὰ πρώτην φορὰν ἡ σπουδὴ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐν Γαλλίᾳ. Καὶ ἡ σπουδὴ αὕτη ἤρχισε διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων, εἰς τὴν ὁποίαν συνειργάσθη μὲ τόσον ζῆλόν καὶ ἀφοσίωσιν ὁ Ducange (1610-1688), ὁ ὁποῖος μάλιστα ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἱδρυτὴς τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς. Μολονότι ὅμως ἡ πρωτοβουλία ἀνήκει εἰς τοὺς Γάλλους καὶ ἡ ἵδρυσις αὐτῆς θεωρεῖται ἔργον Γαλλικόν, καὶ μόλον τὸ τάξιμον τὸ ὁποῖον ἔκαμνεν ὁ Labbe εἰς ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἤθελον συνεργασθῆ πρὸς μελέτην τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, τῆς θαυμασίας αὐτῆς ἐποχῆς, διὰ τὸ πλῆθος τῶν γεγονότων, τὴν ποικιλίαν τῶν πραγμάτων καὶ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν διάρκειαν τῆς μοναρχίας, μόλον τὸ τάξιμον εἰς αὐτοὺς δόξης αἰωνίας, διαρκεστέρας καὶ μὲ μεγαλειτέραν ἀντοχὴν καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ μάρμαρον καὶ τὸν σίδηρον, ὁ πρῶτος ζῆλος γρήγορα ἐπάγωσε καὶ ἡ πυρετώδης ἐκείνη ἐργασία ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγκατελείφθη. Ἡ ἀδιαφορία τὴν διεδέχθη καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἤρχισαν νὰ ἀκούωνται ὕβρεις καὶ εἰρωνεῖαι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους διὰ τὴν ἐπιστήμην, τὴν ὁποίαν οἱ ἴδιοι ἐδημιούργησαν. Διὰ τὸν Βολταῖρον π. χ. ἡ Βυζαντινὴ ἱστορία δὲν ἦτο παρὰ μία σειρὰ γεγονότων ἀπαισίων καὶ συκχαμερῶν.

Ἦτο πεπρωμένον καὶ ἐδῶ ἡ ὥθησις πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν νὰ ἔλθῃ πάλιν ἐκ Γερμανίας, — ὅπου διὰ συνεχῶν μελετῶν τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων καὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν, αἱ σπουδαὶ αὗται εἶχον διαδοθῆ — καὶ διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἕδρας τῆς Βυζαντινῆς φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου διὰ τῶν ἀτρύτων προσπαθειῶν τοῦ κ. Κρουμπάχερ νὰ κατορθωθῇ νὰ ἐπισημοποιηθῇ τρόπον τινὰ καὶ ἡ ἐπιστήμη αὐτή.

Ἀπὸ τοῦ 1870 ὅμως καὶ ἐφεξῆς ἡ παλαιὰ ἐκείνη ἀγάπη πρὸς τὰς Βυζαντινὰς σπουδὰς ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν Γαλλίαν. Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ δώσωμεν κατάλογον ὅλων ἐκείνων ὅσοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἔγραψαν περὶ Βυζαντίου καὶ διεπραγματεύθησαν διάφορα θέματα τῆς ἐποχῆς του. Εἶναι ὅμως πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ γνωρίσωμεν τὸ πνεῦμα ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐργάζονται καὶ ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἔτη οἱ Γάλλοι Βυζαντινολόγοι. Οἱ περισσότεροι, σχεδὸν ὅλοι, ἐκ πρώτης ἀρχῆς δὲν ἦσαν προωρισμένοι ἀποκλειστικῶς διὰ τὰς σπουδὰς αὐτάς. Μία περιέργεια μᾶλλον τοὺς παρεκίνει νὰ ἐπιληφθοῦν μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐργασιῶν των καὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, τὴν ὁποίαν ὅμως ταχέως ἐγκατέλιπον διὰ νὰ ἐπιδοθοῦν

εἰς τὰς κυρίως ἐργασίας των. Ὁ Ἀλφρέδος Rambaud, ἔξαφνα, τοῦ ὁποίου τὸ περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἔργον θὰ μείνῃ κλασσικὸν ὑπόδειγμα σοβαρᾶς, ἐξύπνου καὶ περιεκτικωτάτης μελέτης, ταχέως ἐγκατέλειψε τὰς σπουδὰς αὐτὰς καὶ ἐπεδόθη εἰς τὸν πολιτικὸν βίον γενόμενος γερουσιαστὴς καὶ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Ὁ κ. Bayet, ὅστις ἔγραψε τὸ μέχρι τοῦδε τοὐλάχιστον ἀξιολογώτερον βιβλίον περὶ τῆς καθόλου Βυζαντινῆς τέχνης, εἶναι σήμερον τμηματάρχης τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Ἀλλ' εἰς ὅλους αὐτοὺς ἐννυπῆρχεν ἡ ἀληθὴς ἀγάπη πρὸς τὰς σπουδὰς αὐτάς, καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἔργα ταῦτα, τὰ ὀλίγα, τὰ ὁποῖα τρόπον τινὰ ἐγράφησαν ὡς πάρεργα, θὰ μείνουν καὶ τὰ ὡραιότερα καὶ τελειότερα ἔργα τοῦ βίου των.

Ἂν ὅμως τοὺς λαμπροὺς αὐτοὺς ἐργάτας ἡ φορὰ τοῦ βίου τοὺς παρέσυρε ἀλλαχοῦ καὶ τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὰς μελέτας αὐτάς, ἀλλ' ἔμειναν καὶ μερικοί, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἀγάπη ὑπερενίκησε, τοὺς ἐκράτησεν ἀκλονήτους ἐκεῖ καὶ σήμερον τοὺς ἀναδεικνύει μεταξὺ ὅλων τῶν Βυζαντινολόγων, οἱ ὁποῖοι πλέον εἶναι πολυπληθεῖς εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, ὡς τοὺς ἀληθεῖς στυλοβάτας τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Εἰς τὰς ὡραίας μελέτας των διακρίνεται ὁλοφάνερα ἡ εἰλικρινὴς προσπάθεια νὰ φέρουν εἰς φῶς τὴν ἀλήθειαν διὰ τῆς ἀμεροληψίας ἀφ' ἑνός, πατάσσοντες ἀφ' ἑτέρου μὲ κτυπήματα δυνατὰ τὰς ἀδίκους προλήψεις καὶ τὰς κακεντρεχεῖς φήμας. Ἔτσι σκορπίζουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον μακρὰν τὸ σκότος, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τόσον καιρὸν περιέβαλε τὴν τόσον ἀτυχῆ, περίπλοκον ἀλλὰ καὶ θαυμασίαν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας, ὅπου ὁ ἀρχαῖος πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων ἀπορροφᾶται εἰς τὴν ἀρχὴν ἀπὸ ἕνα νέον κόσμον ἴσως βάρβαρον καὶ ἐξωτικόν, ἀλλὰ ἀναθάλλει ἀργότερα σφριγῶν, πολύπλοκος, περίεργος καὶ ἀπαστράπτων ἐκ τοῦ ὡραίου φωτὸς καὶ τῶν ἀπείρων χρωμάτων του. Ὡς ἐκ τῆς ποικιλίας του καθίσταται θαυμάσιος, ἕνεκα δὲ τοῦ πλούτου περισπούδαστος καὶ ἐνδιαφέρων. Ἡ ἀγάπη λοιπὸν αὐτὴ καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ὁ ὁποῖος τοὺς ἐξαναγκάζει νὰ εἶναι καὶ εἰλικρινεῖς, τοὺς ὠθεῖ νὰ εἰσδύσουν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ της καὶ οὕτω νὰ μᾶς ἀποκαλύπτουν ἐν τῇ εὐσυνειδήτῳ ἐργασία των, ἕνα νέον κόσμον παρεξηγημένον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μέχρις ἐσχάτων. Ἕνα κόσμον νέον καὶ περίεργον, ἔχοντα βεβαίως πλεῖστα μέρη τρωτὰ καὶ ἐνίοτε ἀηδῆ σχεδόν, ἀλλὰ φυσικώτατον καὶ τοῦτο εἰς τοὺς ἐξ ἀποτόμων ἀναμίξεων προερχομένους πολιτισμούς. Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν δὲ ἐποχὴν διαρκῶς αἱ ἀναμίξεις αὐταὶ ἐπήρχοντο, καὶ μάλιστα ἀθρόαι. Ὅλος ἐκεῖνος ὁ ποικίλος κόσμος ὅστις πανταχόθεν εἰσέρρεεν, ἔφερε μαζί του καὶ ποικίλα ἤθη, ἔθιμα, δοξασίας, γλώσσας, θρησκείας καὶ τρόπους ζωῆς καὶ τὰ ἀνεμίγνυε μετὰ τῶν τοῦ Βυζαντίου, ὅταν τοῦτο ἀνυψωθὲν ἐκ τῆς προτέρας του ἀφανείας κατέστη κράτος ἀπέραντον καὶ ἔγινε ἡ πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ πρωτεύουσα ὁλοκλήρου τοῦ Ἀνατολικοῦ κόσμου.

Διὰ νὰ γραφῇ λοιπὸν ἡ πολύπλοκος καὶ μακρὰ ἱστορία τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ἀπῃτεῖτο ὅπως εἰς μονογραφίας πρῶτον καὶ τμηματικῶς μελετηθῇ αὕτη. Ἑκάστη ἐποχή, ἑκάστη βασιλεία νὰ ἐξετασθῇ ἰδιαιτέρως καὶ νὰ λυθῶσιν οὐσιωδέστατα προβλήματα, τῶν ὁποίων πολλὰ εἰσέτι μένουσιν ἄλυτα. Τὰ διοικητικὰ συστήματα τῶν διαφόρων αὐτοκρατόρων, αἱ institutions τοῦ κυριολεκτικῶς ἀχανοῦς εἰς πολλὰς περιστάσεις αὐτοῦ κράτους, εἶναι ἀκόμη πολὺ ὀλιγώτερον γνωστὰ παρὰ ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ἱστορία. Ὁ βίος τῶν ἑκατομμυρίων ἐκείνων ὑπηκόων τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἰδίως τῆς μοναδικῆς ἐκείνης πρωτευούσης, δὲν εἶναι ἀκόμη πολὺ μελετημένος. Πρέπει δὲ πράγματι νὰ ἦτο θαυμάσιος καὶ μέγας μὲ τὸν λεπτεπίλεπτον καὶ ἐξεζητημένον πολτισμὸν ἐκεῖνον διὰ νὰ ἑλκύῃ καὶ νὰ τραβᾷ διαρκῶς στίφη ὁλόκληρα λαῶν ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, πλημμυρισμένα ἀπὸ ἐπιθυμίαν νὰ ἀπολαύσουν καὶ νὰ συμμετάσχουν τοῦ μυθικοῦ πλούτου καὶ τῆς εὐτυχισμένης καὶ ὑπερκοσμίας σχεδὸν ζωῆς τῶν κατοίκων της. Ἔπειτα ἡ καλλιτεχνία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῆς ὁποίας ἡ μελέτη πλέον ἀπεδείχθη ἀναγκαία, δὲν πρέπει νὰ γίνεται ἔρμαιον τοῦ καθενός. Ὁ μελετῶν αὐτὴν πρέπει νὰ εἶναι ἀληθὴς καλλιτέχνης, διὰ νὰ δύναται δεόντως νὰ ἐκτιμᾷ τὸ ἔργον τῆς ποικιλομόρφου ἐκείνης τέχνης, τῆς ἐκδηλωθείσης παντοῦ καὶ ἡ ὁποία σήμερον ἀναγνωρίζεται ὡς πηγὴ τῆς νεωτέρας Τέχνης. Ἡ σχολαστικότης πλέον δὲν χωρεῖ καὶ ἡ ἁπλῆ παράθεσις χωρίων διαφόρων χρονογράφων ὡς μόνη κρίσις δὲν εἶναι ἀρκεκή. Ἀπαιτεῖται ἰδία ἀντίληψις καὶ ἔρευνα τῶν πηγῶν της καὶ τῶν ξενικῶν ἐπιδράσεων ἐπ' αὐτῆς ἀπὸ τὸν μελετῶντα αὐτήν, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ καθορίσῃ τὴν Βυζαντινὴν τέχνην καὶ νὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς τὴν τελείαν κατανόησιν καὶ ἀντίληψιν αὐτῆς, ὁπότε θὰ ἠμπορῇ πλέον νὰ ἐπιδρᾷ ἐλευθέρως

ἐπὶ τοῦ πνεύματος, τῆς θελήσεως καὶ τῆς αἰσθηματικότητός μας, διότι ἐγκρύπτει ἀληθῆ καλλιτεχνικὴν ἐκδήλωσιν μέσα της

Ἡ κατὰ τμήματα λοιπὸν καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τῶν διαφόρων ἐποχῶν θὰ ἠμπορέσῃ μόνον νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμον· καὶ οὕτω θὰ κατορθωθῇ μίαν ἡμέραν νὰ γραφῇ ἡ ἀληθινὴ ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Τοῦτο δὲ ἠννόησαν κατὰ βάθος οἱ Γάλλοι Βυζαντινολόγοι. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν δὲν ἔχομεν παρὰ ν' ἀναφέρωμεν δύο ὀνόματα, τοῦ κ. Γουσταύου Schlumberger καὶ τοῦ κ. Καρόλου Diehl. Καὶ οἱ δύο, ἀρχαιολόγοι σοφοί, ἐπεδόθησαν εἰς τὰς Βυζαντινὰς σπουδὰς μὲ ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν, ἀφοῦ πρῶτον ἐξηφάνισαν ἀπὸ τὸν ἑαυτόν τους ὅλας τὰς προλήψεις καὶ ἐπροχώρησαν ἔπειτα, ὡς μόνην πρόληψιν ἔχοντες τὸν ἐνθουσιασμόν των τὸν εἰλικρινῆ. Ὁ κ. Γ. Schlumberger εἶναι σήμερον ὁ κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὸς τοῦ δεκάτου αἰῶνος τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας φωτίσας κυριολεκτικῶς τὸ σκοτεινὸν αὐτὸ μέρος τῆς ἱστορίας, καὶ διὰ νέων πηγῶν, τὰς ὁποίας αὐτὸς ἀνεκάλυψε, μελετήσας καὶ ἐξετάσας μὲ ἀκρίβειαν τὰ διάφορα χρυσόβουλα, μολυβδόβουλα κτλ. τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ δὲ κ. K. Diehl εἶναι ὁ ἱστορικὸς τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ καὶ ὁ μεγαλειτέρας συμβολὰς παρασχὼν εἰς τὴν Βυζαντινὴν τέχνην διὰ τῶν καλλιτεχνικωτάτων παρατηρήσεων καὶ πραγματειῶν του περὶ τῶν ἐν Ραβέννῃ σωζομένων ἔργων Βυζαντινῆς τέχνης. Αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς προσπαθεῖ νὰ κάμῃ καὶ τὸ νεωστὶ ἱδρυθὲν σεμινάριον τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας εἰς τὴν Σορβόννην ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην διεύθυνσιν τοῦ κ. Diehl, πρῶτον ἔργον καὶ δεῖγμα τῆς ἐργασίας τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ βιβλίον ἑνὸς νέου Γάλλου Βυζαντινολόγου τοῦ κ. Ἀλφρέδου Lombard περὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου V αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως (740-775). Περὶ αὐτοῦ θὰ γράψωμεν εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος.

Κωνστ. Μακρης

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

Ὅτι ὑπεδείκνυον πρὸ πολλοῦ τὰ πράγματα, τοῦτο παρουσίασαν ἀκριβῶς τ' ἀποτελέσματα τοῦ πρὸ τῆς κάλπης ἀγῶνος. Τὴν νίκην ἤραντο κατὰ τὸ πλεῖστον αἱ κεκτημέναι ἐπαρχιακαὶ ἐπιρροαὶ καὶ ἡ μάχη ἐκρίθη ἐκ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εὐστόχου συντάξεως τῶν συμμαχιῶν. Πᾶσα ἐπαρχία περιορισθεῖσα ἐν ἑαυτῇ, ἐψήφισεν ἰδέας καθαρῶς ἐπαρχιακὰς καὶ ἠδιαφόρησεν ἐντελῶς πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν γειτόνων.

Συνεπῶς ἡ ἀρίθμησις τῶν κομμάτων ἐν τῇ βουλῇ καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης μερίδος, πρέπει νὰ θεωρηθῇ διὰ τοὺς ἐμβριθεῖς τῶν πραγμάτων μελετητὰς ὡς γεγονὸς ἐντελῶς τυχαῖον, στερημένον πάσης γενικωτέρας σημασίας Καὶ ἂν ἔτι ἐξακριβωθῇ ὅτι ἡ λαϊκὴ ψηφοφορία ἀνέδειξεν ἰσχυροτέραν κατ' ἀριθμὸν τὴν ἀντιπολίτευσιν, ἥτις εἶχεν ὡς πρόγραμμα τὴν τελείαν ὑποχώρησιν τῆς βασιλείας πρὸ τῶν κοινοβουλευτικῶν κομμάτων, πάλιν πλανᾶται ὁ ἐκ τῆς συμπτώσεως ταύτης ἐξάγων τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ λαὸς ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ ἀκράτου κοινοβουλευτισμοῦ. Πῶς δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ τοῦτο σοβαρῶς ὅταν ἔχωμεν δεδομένον ὅτι ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων οἱ ἐπιτυχόντες ἀμφοτέρων τῶν κομμάτων ἐξελέχθησαν χάρις εἰς τοὺς μικτοὺς συνδυασμοὺς τῇ βοηθείᾳ τῆς ψήφου τῶν ἀντιθέτων;

Τοῦ γενικοῦ τούτου χαρακτηρισμοῦ δὲν δύναται, φρονοῦμεν, νὰ ἐξαιρεθῇ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκλογὴ τῆς Ἀττικῆς. Εἰς παρελθόντας προσφάτους χρόνους, τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ, κατισχῦον τῶν ἐπιρροῶν, ἀνεδείκνυεν ἀνθρώπους ἀσήμους ἐκλογικῶς, μόνον διότι ἀντεπροσώπευον τὴν ἰδέαν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ προσωπικοῦ κόμματος. Σήμερον τοὐναντίον ἐν τῷ νικήσαντι συνδυασμῷ εἴδομεν συνηνωμένας πάσας τὰς ἰσχυρὰς ἐπαρχιακὰς ἐπιρροὰς τῆς Ἀττικῆς. Εἰς ταύτας προσετέθη ἡ μεγάλη δύναμις τῶν ἐν Ἀττικῇ συμπολιτῶν καὶ ἀποκλειστικῶν φίλων τοῦ προσωπικοῦ κόμματος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἂν ὁ κ. Δηλιγιάννης ἀπεφάσιζε νὰ πολιτευθῇ ἐπαρχιακῶς εἰς τὴν Ἀττικήν, ἤθελεν εἶσθαι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ἐπαρχιακῆς ἐπιρροῆς ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ ὁ ἰσχυρότερος παράγων. Αἱ ἀντιμέτωποι τοῦ συνδυασμοῦ τούτου δυνάμεις ἦσαν, διὰ τὰς Ἀθήνας τοὐλάχιστον, σχεδὸν ἐντελῶς ἀσήμαντοι, καὶ ὁ ἑτερογενὴς αὐτῶν προσωπικὸς συνδυασμός, αὐτοκληθεὶς μάλιστα μικτός, ἀπέβαλε καὶ αὐτὴν τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἀντιπροσωπεύει μίαν ἰδέαν. Οἱ ῥήτορες αὐτοῦ ἀντὶ ν' ἀπομακρύνουν, ἔφεραν ἀκριβῶς τὴν πάλην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου, κηρύσσοντες ὅτι ἐννοοῦσι νὰ χειραφετήσωσι τὸν λαὸν τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τῆς ἐπιρροῆς τῶν Ἀττικαρχῶν. Καὶ ὁ λαὸς μὴ παρεκκλίνων τοῦ πνεύματος τῶν λοιπῶν ἐπαρ-

χιῶν, ἔδωκε τὴν ἀπάντησιν ἀκολουθήσας τοὺς ἐπαρχιακοὺς αὐτοῦ ἄρχοντας καὶ δώσας εἰς τὸν συνδυασμὸν αὐτῶν καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν. Αὕτη φρονοῦμεν ὅτι εἶνε ἡ μόνη καὶ ἀληθὴς σημασία τοῦ τελευταίου θριάμβου καὶ οὐχὶ δημοψήφισμα ὑπὲρ τοῦ ἀκράτου κοινοβουλευτισμοῦ.

Ἡ ἐπί τινας ἡμέρας ἀπὸ τῶν ἐκλογῶν ἐπικρατήσασα ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν ὀχλοκρατία δὲν ἦτο βεβαίως παρήγορον φαινόμενον. Μετὰ τὴν εἰρηνικὴν αὐτοῦ νίκην ὁ λαὸς ἐπανέλαβεν ἡσύχως τὰς ἐργασίας του καὶ μόνον ἄτακτα τινὰ στοιχεῖα ἐξηκολούθησαν ἀκόσμως περιτρέχοντα τὰς ὁδοὺς τῆς πρωτευούσης. Συνέπεια ἀναπόφευκτος τῆς ἐσφαλμένης τακτικῆς, ἣν ἠκολούθησεν ἡ ἐξουσία καὶ ἰδίως ἡ δικαιοσύνη εἰς παραπλησίας ἐν τῷ παρελθόντι περιπτώσεις. Αἱ παρεκτροπαὶ θὰ εἶχον πολὺ σοβαρώτερον χαρακτῆρα, ἐπωφελούμεναι τῆς κυβερνητικῆς μεσοβασιλείας, ἂν μὴ συνεκράτει τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἡ νομιμοφροσύνη τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Καὶ ἡ νομιμοφροσύνη αὕτη τῷ ἐπιβάλλει, ἤδη ὅτε ἀνῆλθεν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐνέργειαν τῆς δικαιοσύνης πρὸς καταδίωξιν τῶν ἐνόχων, ἰδίως καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἁρπαγὰς καὶ φθορὰς ξένης ἰδιοκτησίας.

Ἡ νέα κυβέρνησις θὰ ἔχῃ κατὰ τὰς πιθανότητας ἐπαρκῆ ἀριθμὸν ὀπαδῶν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ, ὅπως διοικήσῃ ὁμαλῶς καὶ ἐφαρμόσῃ τὸ ὑποσχεθὲν πρόγραμμα τῆς παραγωγικῆς ἐνισχύσεως τοῦ ἔθνους. Ἐπὶ πενταετίαν μείνας ἐκτὸς τῆς ἀρχῆς, ὁ νέος πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως εἰργάσθη ἀνενδότως, καθὰ διαβεβαιοῦται ὑπὸ τῶν φίλων αὐτοῦ, καὶ ἔχει παρεσκευασμένην πλήρη μεταρρυθμιστικὴν νομοθετικὴν ἐργασίαν. Εἰς τοῦτο μεχρι τοῦδε ἠστόχησαν οἱ πολιτικοὶ ἡμῶν ἄνδρες καὶ ἡ πεῖρα τῶν ἀποτυχιῶν τοῦ παρελθόντος εἶναι ὁ κάλλιστος τῶν συμβούλων. Ἓν καὶ μόνον ἀπαιτεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ ἔθνος. Τὸν ὁριστικὸν καταρτισμὸν τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων του καὶ τὴν ἔναρξιν σοβαρᾶς ἐργασίας ἄνευ ἀπωλείας πολυτίμου χρόνου.

Ἡ πρώτη νομοθετικὴ ἐργασία, ἡ ἀποτελοῦσα τὸ θεμέλιον πάσης σοβαρᾶς σκέψεως περὶ βελτιώσεως τῶν πολιτικῶν ἡμῶν πραγμάτων, εἶναι ἡ μεταρρύθμισις τοῦ κανονισμοῦ τῆς βουλῆς. Ἡ διὰ τῆς ἀπεραντολογίας περὶ τὰς ἐπερωτήσεις καὶ τῆς καταχρήσεως τοῦ ἐλεγκτικοῦ δικαιώματος κωλυσιεργία, ἡ ὑποβολὴ ἐνστάσεων ἀπαρτίας ἀλλεπαλλήλων, ὑποστηριζομένη διὰ τῆς φυγῆς αὐτῶν τῶν ἐνισταμένων καὶ παντοῖαι ἄλλαι περὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν συνεδριάσεων τῆς βουλῆς ἀκοσμίαι ὑποσκάπτουσιν ἐν τῇ κοινῇ συνειδήσει τὴν ἐπὶ τὸ μέλλον τοῦ ἡμετέρου κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος πεποίθησιν καὶ βλάπτουσιν οὐσιωδῶς αὐτὴν τὴν συνταγματικὴν ἰδέαν. Ὁ κ. Θεοτόκης ὑπεσχέθη ὅτι ἡ τροποποίησις τοῦ κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς ἔσται ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ μελημάτων. Τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ὀφείλει ἀπέναντι τοῦ ἔθνους νὰ τηρήσῃ ἤδη καὶ ἂν ἔτι μειοψηφῇ. Ἰδίως ἐὰν μειοψηφῇ. Θυσιάζων τὰ ταπεινὰ καὶ πρόσκαιρα τοῦ κόμματος ὅπλα ἀπέναντι τῶν ἀνυπολογίστων τοῦ ἔθνους, καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ κόμματός του, ἐν τῷ μέλλοντι ὠφελημάτων, θὰ δείξῃ μεγίστην πολιτικοῦ ἀνδρὸς περίνοιαν.

Ὁ κ. Δηλιγιάννης διευθύνων τὴν πλειοψηφίαν, ἐξασφαλίζει διὰ τῆς τοιαύτης μεταρρυθμίσεως τὴν σοβαρότητα τῶν ἐπὶ τῆς νομοθετικῆς ἐργασίας συζητήσεων, ἀνυψώνει τὸ κοινοβούλιον εἰς περιωπὴν ἐπιστημονικῶς βουλευομένου σώματος· καὶ στηρίζων ἐπὶ ἀκλονήτων ἱδρυμάτων τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα μέλλει οὕτω νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ ἔθνος τὴν ὑψίστην τῶν μέχρι τοῦδε ὑπηρεσιῶν του. Ἡ εἰλικρινὴς συνεννόησις τῶν δύο ἀρχηγῶν εἶναι ἱκανὴ ἀκόπως νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα. Ἀλλ' ἂν εὕρῃ τὴν μειοψηφίαν σήμερον ἀντιδρῶσαν, δύναται ὁ κ. Δηλιγιάννης νὰ ὑπομνήσῃ εἰς τὸν κ. Θεοτόκην τὰς ὑποσχέσεις του καὶ εἰς τοῦτο θὰ παρακολουθήσῃ αὐτὸν τὸ ἔθνος ἅπαν.

Διονύσιος Αἰγαῖος

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τὰ νυκτερινὰ ἀπρόοπτα.

— Ποῖος κτυπᾷ;

— Ἐγώ.

— Καὶ ποῖος εἶσθε σεῖς;

— Δὲν ἔχω νὰ δώσω λόγον.

— Ἔξω φρενῶν! Τότε τί θέλετε τέλος πάντων καὶ μοῦ κτυπᾶτε τὴν πόρτα;

— Κύριέ μου, εἶμαι διαδηλωτής.

— Μὰ ἐγὼ δὲν πολιτεύομαι. Εἶμαι γεωπόνος καὶ κάμνω μελέτας περὶ τοῦ μίγματος τῶν ἑλληνοτουρκικῶν καπνῶν.

— Μελέτας εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχήν! Θὰ ἔρθω μέσα καὶ θὰ σοῦ πετάξω τὰ βιβλία! Ἔβγα ἔξω!

— Πῶς;

— Θέλω νὰ ἀκούσω τὸ πολιτικόν σου φρόνημα.

— Δὲν ἔχω!

— Ἔπρεπε νὰ ἔχῃς. Πῶς θὰ διορισθῇς μεθαύριον;

— Δὲν θὰ διορισθῶ.

— Ψεύδεσαι. Ἐὰν εἶσαι Ρωμηὸς θὰ τὸ ζητήσῃς ἀσφαλῶς. Αὐτὸ τὸ ὄνειρον τὸ ἔχετε ὅλοι ἀπὸ τὰ σπάργανα. Εἶσαι Ρωμηός;

— Ναί. Ἐγεννήθην εἰς τὸν δῆμον Καλωπίου, ἐτῶν 38, χριστιανὸς ὀρθόδοξος καὶ ἔγγαμος.

— Κορδόνι ἢ ἐλιά;

— Τίποτε, χριστιανέ μου!

— Μυρτιά, ἰτιά, πιπεριά;

— Οὔτε.

— Μὰ αὐτὸ εἶνε ἀκατανόητον. Μὲ ἐμπαίζεις, ἄθλιε. Λοιπὸν θὰ σοῦ σπάσω τὴν πόρτα καὶ θὰ τὸ μάθω διὰ τῆς βίας. (Ἀκούονται φρικτοὶ κρότοι).

— Βοήθεια! Βοήθεια! Δὲν ὑπάρχει ἐξουσία ἐδῶ;

— Ὑπάρχει. ἀλλὰ ὄχι τὴν στιγμὴν αὐτήν. Ἐξηφανίσθη χθές. Θὰ ἐμφανισθῇ πάλιν αὔριον ἢ μεθαύριον. Παραδίδεσαι λοιπὸν ἢ ὄχι;

— Λυπήσου με, ἂν θέλῃς, καὶ εἶμαι εἰς τὰς διαταγάς σου. Πολιτικὸν φρόνημα δὲν ἔτυχε νὰ ἔχω. Θὰ ἀκολουθήσω τὸ ἰδικόν σου.

— Ἄναψε λοιπὸν ἕνα βεγγαλικὸν ἀπὸ τὸ παράθυρον. Εἶμαι διαδηλωτής.

— Τί θὰ εἰπῇ διαδηλωτής;

— Διάβολε, πάντοτε ἐννοεῖς νὰ διοικῆσαι μὲ τὸ Σύνταγμα; Εἶμαι ἡ Ἐθνοσυνέλευσις. τὸ Κράτος, ἡ Βουλή, ὁ νόμος, ἡ ἔσω καὶ ἡ ἔξω Ἑλλάς.

— Μόνον;

— Καὶ αἱ ἀποικίαι μαζύ Εἶμαι τέλος πάντων ὁ ἑλληνικὸς λαός.

— Καὶ πῶς εἶσαι τόσον βραχνός;

— Ἐζητωκραύγασα πολὺ ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν μου. Ἀλλ' αὐτὸ θὰ περάσῃ μὲ μία γαργάρα. Τὸ σημαντικὸν εἶνε ὅτι ἀπέκτησα ἐλευθερίας.

— Ἄ, ναί! Τὰς ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ τὸ Σύνταγμα. Οἱ Ἕλληνες εἶνε ἴσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου...

— Ὄχι αὐτάς ἠλίθιε! Αὐταὶ εἶνε παλαιαί, ἀλλὰ δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς. Ἐχρειάζοντο ἄλλαι. Πρὸ ὀλίγου ἐκτύπησα ἕνα ἱππέα ὁ ὁποῖος ἦλθε νὰ μοῦ ἐπιβάλῃ νὴν τάξιν, ἀκοῦτε κεῖ τὴν τάξιν; Τοῦ ἔδωσα λοιπὸν μία εἰς τὴν πλάτην. Δὲν ἀπήντησε. Τοῦ ἔδωσα καὶ μία εἰς τὸ κεφάλι. Μοῦ ἐψιθύρισεν «εὐχαριστῶ ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου». Ἰδοὺ λοιπόν. Τώρα κτυπῶ τὴν πόρταν σου. Ἠμπορῶ νὰ τὴν σπάσω, χωρὶς νὰ μὲ ἐμποδίσῃ κανείς. Ἠμπορῶ νὰ σὲ ἁρπάξω καὶ νὰ σὲ κρεμάσω εἰς τὸν στῦλον τοῦ τηλεγράφου. Αὐτὸ λέγεται ἐλευθερία. Μήπως εἶσαι, ἄθλιε, ὑπὲρ τῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου;

— Ὄχι, ὄχι, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ...

— Καλά! Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει δὲν θὰ τὴν ἐγλύτωνες. Ἐννοῶ νὰ τηρήσω ἀλώβητον τὴν θρησκείαν μου. Πήγαινε τώρα, διότι βιάζομαι νὰ σκοτώσω μερικούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀντίθετον ἐκλογικὸν φρόνημα.

— Ἂν ἀγαπᾶτε μὴ φεύγετε ἀκόμη...

— Λέγε σύντομα τί θέλεις.

— Λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ σᾶς συστήσω ἡσυχίαν. Αὐτὴ ἡ ἀταξία σᾶς κακοσυνιστᾷ εἰς τὰς Δυνάμεις. Ξεύρετε, τὸ ἐξωτερικὸν ζήτημα τῆς Ἑλλάδος εἶνε κυρίως ἐσωτερικόν. Πῶς νὰ σᾶς τὸ πῶ; Πιθανὸν νὰ σᾶς κάμουν κατοχήν.

— Κατοχήν; Τί θὰ πῇ αὐτό;

— Ἰδού. Εἶνε μία γροθιὰ Ἐγγλέζου ἢ Γερμανοῦ πεζοναύτου ἡ ὁποία θὰ πέσῃ αἰφνιδίως εἰς τὸ κεφάλι σας.

— Πῶς;

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς περιγράψω τὸ πῶς ἀκριβῶς, ἀλλὰ κάπως ἔτσι εἶνε. Καὶ τότε πλέον δὲν θὰ κάμνετε ἐκλογάς, οὔτε θὰ μοῦ σπάζετε τὴν πόρτα.

— Ἀδύνατον! Δὲν φοβοῦμαι κανένα. Εἶμαι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὁ ἐλευθερωθεὶς ὑπὸ τῶν πατέρων μου...

— Ἄχ! ὁ Θεὸς νὰ τοὺς συγχωρήσῃ δι' αὐτὸ ποῦ ἔκαμαν.

Χαρης Ημερινος

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

Θ. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ

Ἕνας πολέμιος τῆς συγκριτικῆς μυθολογίας καὶ τοῦ Μάξ Μύλλερ ἰσχυρίζετο μὲ ἀρκετὴν σοβαρότητα ὅτι μετ ὀλίγα ἔτη, στηριζόμενος κανεὶς εἰς τὰς ὑπερβολὰς καὶ τοὺς παραληρισμοὺς τῆς ναπολεοντείου ἱστορίας, δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ὑποστηρίζῃ καὶ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ναπολέων ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἡμιθέους, ὅτι ὅὲν ὑπῆρξε ποτὲ καὶ ὅτι ἦτο καὶ αὐτὸς μία προσωποποίησις τοῦ ἡλίου ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ἢ τῆς πρωΐας ὅπως ἡ Δάφνη.

Νομίζω ὅτι μετά τινας ἑκατονταετηρίδας δὲν θὰ εἶνε δύσκολον νὰ ὑποστηρίζῃ κανεὶς ἐπίσης ὅτι καὶ ὁ κ. Δηλιγιάννης ἦτο μῦθος, ὅτι ὑπῆρξε ἡ τελευταία ὀλυμπιακὴ λατρεία τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι ἐπροσωποποίησε καὶ αὐτὸς μίαν φυσικὴν δύναμιν. Ἡ λατρεία τὴν ὁ-

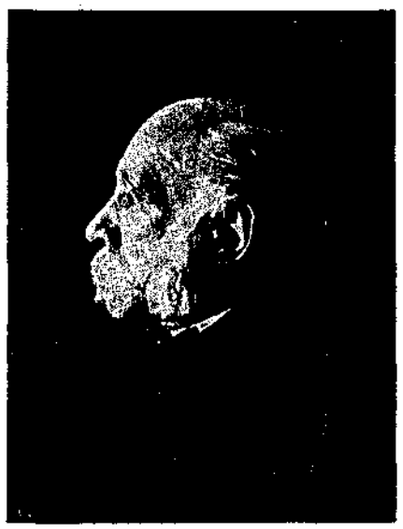

ποίαν ὁ λαὸς ἔδωκεν εἰς τὸν κ. Δηλιγιάννην. τὰ ὀνόματα μὲ τὰ ὁποῖα τὸν περιέβαλε καὶ τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὴν μυθολογίαν καὶ εἰς τὰς ἰουδαϊκὰς καὶ χριστιανικὰς λατρείας, τὰ ἐμβλήματα ἀκόμη τοῦ κορδονίου — συμβόλου τῆς ἰσχύος καὶ τῆς συνεχείας — θὰ περιπλέξουν ἀρκετὰ τοὺς ἱστορικοὺς καὶ θὰ χαροποιήσουν εἰδικῶς τοὺς μυθογράφους. Καὶ ὁρισμένως κάποιος φοιτητὴς τῆς φιλολογίας μετὰ πεντακόσια ἢ χίλια ἔτη θὰ δώσῃ τέρμα ὁριστικὸν εἰς τὰς συζητήσεις καὶ τὰς ἐρεύνας ἀποδεικνύων ὀφθαλμοφανῶς εἰς σοβαρὰν μονογραφίαν χιλιοσελίδον ὅτι ὁ κ. Δηλιγιάννης ὑπῆρξε ἕνα κρᾶμα εἰδωλολατρείας καὶ χριστιανισμοῦ, ἕνας ἥρως μετέχων τοῦ Σαβαὼθ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ τοῦ Κρονίωνος καὶ τὸν ὁποῖον ἐλάτρευον παραδόξως περὶ τὸ 1909 μετὰ Χριστὸν διὰ σανίδων καὶ δι ἀναρτήσεως κορδονίων.

Καὶ εὑρίσκω ὅτι καὶ ἡ μορφὴ τοῦ κ. Δηλιγιάννη θὰ δώσῃ λαβὴν εἰς τὰς τοιαύτας παρεξηγήσεις. Ἐλάχιστα πράγματα θὰ ἔχῃ νὰ ἐπιδιορθώσῃ ἕνας μυθογράφος τοῦ μέλλοντος ὅπως ἀνακαλύψῃ εἰς αὐτὴν τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ μὲ τὴν μορφὴν τοῦ Ἰεχωβᾶ οἵαν τὴν ἐχάραξε ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος εἰς τὸν θόλον τῆς Σιξτίνας καὶ ὅπως εὕρῃ εἰς αὐτὴν ἕνα κρᾶμα καταπλήσσον βυζαντινῆς ἱερατικότητος καὶ ἰταλικῆς μεγαλοπρεπείας ἡ ὁποία τὴν καθιστᾷ ἐνδιαφέρουσαν καὶ συμπαθεστάτην.

Δὲν θὰ εἶνε παράδοξοι ἄλλως τε αὗται αἱ πλάναι τῶν μεταγενεστέρων ἀφοῦ ἀπὸ τόρα ἡμεῖς ἀρχίζομεν νὰ κατατάσσομεν τὸν κ. Δηλιγιάννην μεταξὺ τῶν πραγμάτων τῶν ἐξαιρετικῶν καὶ τῶν ὑπερφυσικῶς ἐνεργούντων.

Διότι πρέπει νὰ παραδεχθῆτε, σᾶς παρακαλῶ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζω πότε ἐγεννήθη ἀλλ' ὁ ὁποῖος ἔφθασε ἤδη εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς ἐξαντλήσεως καὶ ὁ ὁποῖος μολαταῦτα ἔχει ὅλα τὰ δῶρα τετραπλῆς νεότητος, – ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὅστις ἐφυλάκισε ἐντός του τὴν ζωηρότητα, κρατεῖ αἰχμάλωτον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του τὴν ζωήν, παίζει μὲ τὴν δρᾶσιν, ἀψηφεῖ ὅλας τὰς φυσικὰς δυνάμεις—εἶνε ὑπέρτερος. Διότι πρέπει νὰ παραδεχθῆτε ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὅστις καταργήσας τὸν χρόνον ἠθέλησε νὰ καταργήσῃ καὶ τὸ διάστημα καὶ ἔκαμε εἰς ὀλίγας ἡμέρας ταξείδια μηνῶν καὶ ἠψίφισε μὲ ὅλην τὴν λευκότητα τῶν τριχῶν του ψυχὴ καὶ ἀναβάσεις, ἀνέμους καὶ βροχάς, θυμοὺς στοιχείων καὶ θυμοὺς ἀντιθέτων, χειραψίας καὶ φιλήματα, ὅλας τὰς ζητωκραυγὰς καὶ ὅλας τὰς ἀνθοδέσμας, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὅστις ἐπιστρέψας ἀπὸ ἕνα ταξείδιον ὁλόκληρον τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἠσθάνθη τὴν δύναμιν νὰ ἐκφωνήσῃ ἑκατὸν ἀκόμη λόγους προστιθεμένους εἰς τοὺς χιλίους τοὺς ὁποίους εἶχε ἀπαγγείλῃ εἰς τὰς περιοδείας του καὶ μετὰ ταῦτα εἶχε τὴν δύναμιν ἀκόμη νὰ σχεδιάσῃ νὰ ψαύσῃ μίαν ἐπανάστασιν καὶ νὰ τῆς μειδιάσῃ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὅστις ἔπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἔχει καὶ τόρα τὸ σθένος νὰ μειδιᾷ νὰ χαιρετᾷ καὶ νὰ εἶνε ἕτοιμος νὰ ξαναρχίσῃ — ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἀποτελεῖ φαινόμενον.

Καὶ πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι δὲν εἶνε δύσκολον ἡ ἱστορία νὰ μὴν ἀναφέρῃ μόνον τὸν κ. Δηλιγιάννην ὡς φαινόμενον ἀντοχῆς ἐτῶν καὶ κοπώσεων ἀλλὰ καὶ φαινόμενον ἑλληνικῆς εὐφυΐας καὶ δεῖγμα ἑλληνικῆς φυλῆς. Διότι, σημειώσατε ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὅστις ἔχει μίαν εὐγένειαν μικρολόγον. καὶ ὅλως γαλατικήν, ὅστις πίνει σουμάδας καὶ ὄχι οἶνον, ὅστις ὁμιλεῖ ἀπταίστως διαφόρους γλώσσας, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὅστις ἐξωτερικῶς ἐπὶ τέλους εἶνε μᾶλλον εὐρωπαῖος, ἔχει μολαταῦτα ὅλην τὴν λεπτήν, τὴν ὀδύσσειαν, τὴν γεμάτην ἀπὸ μαιάνδρους, στροφάς, εὐστροφίας καὶ ἀπρόοπτα καὶ λεπτὰς πονηρίας, εὐφυΐαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὁποῖος ὑπῆρξε οὗτος ἀνέκαθεν ἀπὸ τῶν ἐμπιρικῶν χρόνων μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως. Ἔχει πνεῦμα λεπτὸν καὶ ἔχει ἱκανότητα σπανίαν καὶ ἂν εἶχε καὶ θέλησιν σταθερὰν καὶ ἂν εἶχε καὶ ἀκαμψίαν, θὰ ἦτο μεγάλος πολιτευτὴς καὶ μεγάλος ἀνήρ Καὶ μὲ ὅσα προτερήματα ἄλλως τε ἔχει εἶνε ἤδη ὁ ἐξοχώτερος πολιτευτὴς τῆς Ἑλλάδος, εἶνε ὁ μᾶλλον πεπειραμένος ἀνὴρ τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοβουλίου Ἐλθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας εἰς ἐποχὴν ἀγρίαν ἀκόμη ὅταν εἰς τὰς ὁδοὺς ἔκλεπτον τὰ φέσια τῶν διαβατῶν — καὶ διηγεῖται ἀμιμήτως ὁ κ. Δηλιγιάννης πῶς τοῦ ἔκλεψαν καὶ τὸ ἰδικόν του φέσι — μίαν νύκτα ἀσέληνον, ὅταν μὲ φουστανέλαν, μελαγχολικά, ὡς ἐπαρχιώτης διέτρεχε τὴν πρωτεύουσαν τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ κατακτήσῃ — ὁ κ. Δηλιγιάννης ἔλαβε καιρὸν νὰ μάθῃ ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ τὴν παίζῃ εἰς τοὺς δακτύλους του. Ἡ πολιτικὴ ἔγινε σύζυγός του καὶ ὁ βίος του ὁ αὐστηρότατος διῆλθε ὁλόκληρος εἰς μίαν πάλην εὐγενῆ τῆς, ὁποίας ὅλοὲν γεύεται τοὺς τελευταίους καρπούς.

Εἶνε πλέον τετριμμένα τὰ ὀνόματα τοῦ μεγάλου γέροντος καὶ τοῦ Κροῦγερ τὰ ὁποῖα ἀποδίδουν οἱ λοῦστροι εἰς τὸν κ Δηλιγιάννην. Μολονότι ὑπερβολικὰ τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἔχουν πολλὴν τὴν ἀλήθειαν. Ἐν μικρογραφίᾳ ὁ κ. Δηλιγιάννης εἶνε ὁ μέγας γέρων μας καὶ εἶνε ὀλίγον ὁ Κροῦγερ μας ἂν ὄχι διὰ τίποτε ἄλλο ἀλλὰ διότι εἶνε ὅσον ἐκεῖνος φιλόπατρις καὶ ὅσον ἐκεῖνος ἀκέραιος ἂν δὲν εἶνε ὅσον ἐκεῖνος ἰσχυρὸς καὶ βιβλικός.

Ὁ κ Δηλιγιάννης ἄλλως τε, ὅστις εἶνε γέρων—εἰς τοῦτο ὁμοιάζει μὲ ὅλους—ἀψηφεῖ καὶ προκαλεῖ τὰ ἔτη. Ἡ φυσιογνωμία του ἡ θαλερὰ ἔχει καταλύσῃ τὸν χρόνον καὶ τίς οἶδε τί ἀπρόοπτα μᾶς ἐπιφυλάσσει καὶ τίς οἶδε μήπως ἡ τετάρτη αὐτὴ πρωθυπουργία μᾶς ἀποδείξῃ τὸν κ. Δηλιγιάννην ὄχι μόνον κυβερνήτην μὲ ἱκανότητα, μὲ εὐγλωττίαν, μὲ εὐφυΐαν, ἀλλὰ καὶ μὲ θέλησιν καὶ μὲ ἀπόφασιν χωρὶς ρυμουλκίας καὶ χωρὶς ἀδυναμίας. Ὅλα εἶνε πιθανὰ μὲ τὸν κ. Δηλιγιάννην ἀκόμη καὶ μία πρωθυπουργία παροιμιώδης ἡ ὁποία νὰ τὸν κάμῃ πραγματικῶς ἄξιον τῶν μεγάλων ἐπιθέτων τὰ ὁποῖα τοῦ ἀποδίδουν. Ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα τὸν γαλανὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ μὲ εὐστροφίαν ὅσην τοῦ διαπρεποῦς Γορτυνίου ὅλα εἶνε δυνατὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀδύνατα ἀκόμη.

Ν. Επισκοπουλος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ Κ. ΛΕΟΝΤΙΟΥ.— Ἕνα καλοκαιρινὸν ἀπόγευμα, μελαγχολικὸν καὶ βαρύ, ὑπὸ τὰ ἀκίνητα καὶ σιωπηλὰ πλατάνια τῆς δεξαμενῆς, ὁ φίλος μου μοῦ ὡμιλοῦσε περὶ τῆς ἀδελφῆς του :

Μὲ εἶχεν εὕρει ἐκεῖ, καθήμενον μόνον, καὶ διέκοψε τὴν ῥέμβην μου, διὰ νὰ μοῦ διηγηθῇ μίαν συνήθη ἱστορίαν.

Ἡ ἀδελφή του, ἕνα ἀγγελικὸν πλάσμα, μίαν ἡμέραν ἔξαφνα προσεβλήθη ἀπὸ ἰσχυρὸν πυρετόν, ὅστις ἐπανῆλθε τὴν ἐπαύριον, ἔπαυσε τὴν μεθεπομένην, ἐπανελήφθη καὶ πάλιν. καὶ τέλος τὴν ἐμάρανεν ὡς λουλουδάκι ἀνοιξάτικον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχάρη τὴν ζωὴν παρὰ διὰ μίαν πρωΐαν.

Μέσα εἰς ἕνα μικρὸν λεύκωμα, τὸ ὁποῖον ὁ ἀδελφός της τὴν ἐπαύριον τῆς συνομιλίας μας ἐκείνης, μοῦ παρέδωκε, ἡ κόρη προσπαθεῖ νὰ στιχοποιήσῃ ὅλην τὴν ὀδύνην τῆς ψυχῆς της, ὅλον τὸ ἄλγος τοῦ σώματός της, τὴν τρυφερότητα τῶν αἰσθημάτων της, τῶν ἀδιαπλάστων ἀκόμη, τὴν ἀγάπην της πρὸς τὴν μητέρα της καὶ τὸν ἀδελφόν της, τὴν λατρείαν της, μίαν ἱερὰν λατρείαν πρὸς τὴν μνήμην τοῦ πατρός της, τὴν πίστιν της πρὸς τὰ θεῖα, τὴν περιφρόνησίν της πρὸς τὸ μάταιο, τὴν εἰρωνείαν της πρὸς τὰ ἀνθρώπινα τὰ ἄστατα καὶ τὰ παροδικά.

Πολλαὶ τῶν στροφῶν αὐτῶν, ὁμοιάζουν μὲ τῶν νεοσσῶν τὸ ἀμφίβολον καὶ ἄτολμον πέταγμα, τὸ παρατιθέμενον μεταξὺ ἑνὸς κλαδιοῦ καὶ μιᾶς στέγης, εἶνε ἀληθὲς τοῦτο. ἀλλὰ τὸ κλαδὶ καὶ ἡ στέγη κατόπιν τί συμπαθητικὰ ποῦ ἀφήνουν νὰ ἀντηχοῦν τῶν ἀδασκαλεύτων ἐκείνων ψαλτῶν τὰ τερετίσματα!

Τὰ τραγουδάκια τῆς ἀτυχοῦς κόρης εἶνε πραγματικῶς πανομοιότυπα τῶν κελαδημάτων τῶν πτηνῶν, ἀθῶα καὶ ἀνεπιτήδευτα διαφέροντα μόνον κατὰ τὸ πρόσχαρον καὶ φαιδρόν, τὸ ὁποῖον ἐλλείπει δυστυχῶς ἀπὸ ἐκεῖνα, βουτηγμένα εἰς τὸ πένθος καὶ εἰς τὴν θλῖψιν.

Τί χαριτωμένη ἀφέλεια καὶ ἄγνοια, ἀκόμη, μερικῶν στοιχειωδῶν στιχουργικῶν κανόνων! Ἡ ἀτέλεια τοῦ στίχου, ἡ ἀδεξιότης τῆς συνθέσεως, δὲν ἐλαττώνει ποσῶς τὴν πρώτην ἐντύπωσιν ἥτις χαράσσεται ὡς διὰ μαχαιριδίου εἰς τὴν καρδίαν, τὴν ὁποίαν κάμνει νὰ αἱμάσσῃ καὶ νὰ ἀλγῇ ἀπείρως.

Τὸ τελευταῖον ποίημα τῆς κόρης, γραμμένον μὲ μολυβδοκόνδυλον εὑρίσκεται εἰς τὸ ἐξώφυλλον τοῦ λευκώματός της. Εἶνε ἕνα σπαρακτικώτατον δίστιχον.

Ὅταν ἀνθίσ' ἡ μυγδαλιὰ στὸ χρόνο ἐτοῦτο ἀπάνω
Τότε κ' ἐγὼ σὰ λούλουδο θὰ πέσω νὰ πεθάνω.

Μ. Μαλακασης

ΣΤΟ ΚΑΝΤΗΛΙ ΜΟΥ

Καντῆλι μου, μὴ τρεμοσβῆς καὶ μὴ πολυθαμπώνῃς
Γιατὶ τοὺς μαύρους πόνους μου ἐσὺ τοὺς βαλσαμώνεις.
Ἐσ' εἶσ' ἡ μόνη συντροφιὰ 'στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι,
Ἐσὺ ποῦ θὰ μᾶκολουθῆς ἀκόμα καὶ 'στὸν Ἅδη.
Ἀλήθεια, ἀχνὸ καντῆλι μου, φέγγε μου νὰ μοῦ δείχνῃς
Τὴν Παναγία μὲ τὶς ὠχρὲς ἀκτῖνες ὅπου ρίχνεις,
Γιατ' εἶν' ὁ μόνος μάρτυρας τῶν πόνων ποῦ περνῶ
Καὶ κάνει με τὰ βάσανα τὰ τόσα νὰ ξεχνῶ.
Ἐσὺ μὲ τὸ ξανθό σου φῶς τὴ σκοτεινιά μου σβύνεις
Παρηγοριὰ στὴν ἔρημη καρδοῦλα ἐσὺ μοῦ δίνεις,
Ἐσὺ εἶσαι ἡ μόνη συντροφιὰ 'στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι
Ἐσὺ ποῦ θὰ μᾶκολουθῆς ἀκόμα καὶ στὸν Ἅδη.

ΣΤΗ ΖΑΚΥΝΘΟ

Ὡραία Ζάκυνθο,
Δὲ σὲ γνωρίζω
Ὅμως παιδάκι σου
Εἶμαι κ' ἐγώ.
Κι' ἂν καὶ δὲ σεῖδα,
Γλυκειὰ πατρίδα,
Μέσα στὰ στήθεια μου
Ἐσὲ κρατῶ.

ΕΙΣ τὸν νέον τόμον του, ἐπιγραφόμενον «Vus du dehors» ὁ Μὰξ Νορδάου γράφει μὲ ἀρκετὰ δηκτικὸν ὕφος περὶ τῶν Γάλλων συγγραφέων καὶ ποιητῶν. Δὲν εἶνε ἄγνωστοι αἱ ἰδέαι τοῦ συγγραφέως τοῦ « Εκφυλισμοῦ ». Ἦτο τόσον μεγάλη ἡ ἐπιτυχία τοῦ βιβλίου του. Ἀκόμη καὶ ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις ἔχει ἐξαντληθῆ Τὸν Γερμανὸν ἐπιστήμονα πειράζει καὶ στενοχωρεῖ ἡ δόξα τῶν ἄλλων. Γνωρίζομεν. λέγει, πῶς ἐδημιουργήθη ἡ ὄψιμος δόξα τοῦ Βερλαίν. Μέχρι τέλους τῆς ὡρίμου ἡλικίας του ἔγραφε χωμένος στὴ γωνιά του χωρὶς ψυχὴ ζῶσα. ἐκτὸς ὀλ γων του φίλων, νὰ προσέξῃ εἰς αὐτόν. Αἱ συλλογαί του, αἱ ὁποῖαι ἐτυπώνοντο εἰς ὀλίγα ἀντίτυπα, ἔμεναν διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἐκδότου, ὁ ὁποῖος ἐμαίνετο ἐξ ὀργῆς. Κανένας ἀγοραστὴς δὲν ἀντήλλασσε τὸ χρῆμα του μὲ τὰ χαρτιὰ τοῦ Βερλαίν καὶ κανένας κριτικὸς δὲν τὸν ἐλαιοῦσε μὲ μίαν γραμμὴν ἐπαίνου ἢ ἔστω καὶ καταδίκης. Εἶχε περασμένα τὰ 40, ὅταν ἔξαφνα τὸν ἀνεκάλυψαν. Ὁ Χριστόφορος Κολόμβος του καὶ ὁ Ἀμερικός του ἦσαν ὁ Ἰωάννης Μωρεὰς καὶ ὁ Μαυρίκιος Μπαρρές. «Οἱ δύο θορυβώδεις κόκκοροι μᾶς ἐξεκούφαναν μὲ τὸ εὕρημά των». Καὶ προσθέτει: «Ὁ Βερλαὶν ἔκαμε τρία τέσσαρα καλὰ ποιήματα. ὄχι περισσότερα ».

Μερὶ τοῦ Μαυρικίου Μπαρρὲς εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἡ ἑπομένη περικοπὴ ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ συγγραφέως τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσει εἰς τὸ βιβλίον του « Les Déracinés . « Ὁ συγγραφεύς, λέγει ὁ Μὰξ Νορδάου, βεβαιώνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ φθάσῃ τὴν πλήρη ἀνάπτυξίν του, πρέπει νὰ μείνῃ ῥιζωμένος εἰς τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος του. Τὸν καταδικάζει εἰς μίαν ζωὴν πολύποδος ἢ φυτοῦ. Ἔτσι κρίνουν οἱ συντηρητικοὶ ὅλων τῶν χωρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποφαίνονται κατὰ

τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκλογῆς τοῦ σταδίου. Καὶ ἔχουν δίκαιον ἂν ὑποθέσωμεν π. χ. ὅτι τὸ ἄτομον ὑφίσταται διὰ τὸ Κράτος καὶ ὄχι τὸ Κράτος διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν δημιουργίαν συνθηκῶν αἵτινες νὰ βοηθοῦν τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν αὐτοῦ ἢ ὅτι σκοπὸς τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ μωρὰ καὶ μετρία ἱκανοποίησις τοῦ πλήθους καὶ ὄχι τὸ δυνατὸν ἐλευθέρας ἀναπτύξεως τῶν ἐξαιρετικῶν φύσεων καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀλλ' ἡ ἐναντία γνώμη ἔχει ὑπὲρ ἑαυτῆς περισσοτέρους καὶ ἰσχυροτέρους λόγους. Τὸ νὰ ῥιζώνουν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸν τόπον των σημαίνει στασιμότητα παγκόσμιον καὶ ταχεῖαν ἀποκτήνωσιν. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ὁποῖον καὶ εἰς τοὺς Κινέζους, τοὺς Ἰνδούς, καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῶν πρώτων αἰώνων Ἡ κίνησις ἐπισπεύδει τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν πρόοδον, θέτουσα τὸ ἄτομον ὑπὸ συνθήκας νέας ἕνεκα τῶν ὁποίων προσπαθεῖ κατ' ἀνάγκην νὰ προσαρμόζεται. Ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ἔχουν τὰ μειονεκτήματά των. Ὅστις μένει εἰς τὴν φωλεάν του σήπεται εἰς τὸ ἕλος τῆς συνηθείας καὶ ἀνυψώνει αὐτὴν εἰς περιωπὴν θρησκείας περιβαλλομένης ὑπὸ σεβασμοῦ ἀλλὰ μένει, κατὰ γενικὸν κανόνα, ἀπολύτως τίμιος, διότι ἡ ζωή του ὁλόκληρος περνᾷ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἰδίων μαρτυρων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸν κόσμον του. Ὅστις καταλείπει τὴν φωλεάν του αἰσθάνεται κάποιαν ὤθησιν πρὸς δημιουργίαν ἀλλ' ἐπειδὴ εὑρίσκεται ἔξαφνα μεταξὺ ἀγνώστων τῶν ὁποίων ἡ γνώμη ὀλίγον τὸν ἐνδιαφέρει, ὁ φόβος τοῦ βλέμματός των δὲν τὸν ὑποχρεώνει οὔτε εἰς τὸν νόμον οὔτε εἰς τοὺς τύπους, καὶ ἀνδίσταται δυσκολώτερον εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ νὰ καταλίπῃ τὸν εὐθὺν δρόμον».

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ μυθιστόρημα τῶν Γάλλων μυθιστοριογράφων Παύλου καὶ Βίκτωρος Μαργκερίτ «Αἱ δύο ζωαὶ» ἐπροκάλεσε ἀρκετὸν θόρυβον. Θέμα τοῦ βιβλίου εἶναι τὸ κοινωνικὸν ζήτημα τὸ ὁποῖον συνοψίζεται εἰς ὀλίγας γραμμὰς τοῦ προλόγου των: «Τὸ ἄτομον τὸ ὁποῖον γίνεται θῦμα τῆς σκληρότητος τῶν ἠθῶν ἢ τῆς ἀδικίας τῶν νόμων, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαναστατῇ κατὰ τῆς κοινωνίας, ἢ μήπως καθῆκον του εἶναι νὰ θυσιάζεται ; Τὸ θῦμα ἐδῶ εἶναι ἡ γυνή. Ἀφ' οὗ ἠπατήθη ὑπὸ τοῦ συζύγου της, ἀφ' οὗ δὲν εὗρῆκε τὴν ὑποστήριξιν τῶν νόμων, ἀποφασίζει νὰ δοθῇ εἰς τὴν πραγματικὴν ζωήν, τὸν ἐλεύθερον γάμον. Καὶ ἐκεῖνο ποῦ ματαίως ἐζήτησε ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην τῶν νόμων, τὸ ζητεῖ τώρα ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην τῆς ζωῆς. Τὸ ἔργον εἶχε προκαλέσει φιλολογικὸν σκάνδαλον καὶ ἡ «Ἐπιθεώρησις τῶν δύο κόσμων» ἡ ὁποία εἶχε ἀρχίσει τὴν δημοσίευσίν του ἠρνήθη νὰ τὸ δώσῃ μέχρι τέλους Ἐν τούτοις ἐκρίθη πολὺ δυνατὸν καὶ γεμᾶτον ζωήν Παρ αὐτὸ ἓν ἄλλο ἔργον, ἐπίσης ἄξιον λόγου «ἡ Σύντροφος» τοῦ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀποθανόντος Λουκιανοῦ Μύλφελδ, στρέφεται περὶ τὸ ἴδιον θέμα, ἀλλ' ἐδῶ τὸ θῦμα, ἡ γυνὴ πάντοτε, ἐξακολουθεῖ μέχρι τέλους πιστὴ καὶ ὑπομένουσα παρὰ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ συζύγου. «Ἴσως μάλιστα, λέγει ὁ κ. Sansot Orland. «ἡ Σύντροφος» δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἀλγεινὴς καὶ τίς οἶδε ἀνδὲν ἦναι καὶ περισσότερον ἀληθής.».

ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ΜΥΛΦΕΛΔ. « Ἐκ Παρισίων ἠγγέλθη ὁ θάνατος τοῦ Λουκιανοῦ Μύλφελδ εἰς ἡλικίαν μόλις τριάκοντα δύο ἐτῶν Ὁ νεαρὸς συγγραφεὺς ἀμέσως ἀπὸ τοῦ πρώτου βιβλίου του, « Φονικὴ ἐπιθυμία » (Le Mauvais Désir κατέλαβε ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν συγχρόνων Γάλλων μυθιστοριογράφων, καὶ διὰ τὸ ἔκτακτον κριτικὸν καὶ ἰδίως ἀναλυτικὸν πνεῦμα του προσελήφθη ὡς κριτικὸς τοῦ Θεάτρου εἰς τὴν « Ἠχὼ τῶν Παρισίων». Μ' ὅλον τὸ ὀλίγον καὶ ξηρὸν καὶ κάπως ἀπότομον ὕφος του, νὰ λέγῃ τὰ πράγματα ὅπως ἀμέσως ἔπιπτον εἰς τὴν ἀντίληψίν του, ἔχει κάτι τι τὸ δεσμεῦον καὶ συγκρατοῦν τὸ ἄκρον ἐνδιαφέρον εἰς τὰ ἔργα του. Ἡ Φονικὴ ἐπιθυμία» ἀμέσως μετὰ τὴν ἔκδοσίν της ὑπῆρξεν ἀληθὲς φιλογογικὸν γεγονὸς καὶ ὅλοι οἱ κριτικοὶ ἀπεφάνθησαν σχεδὸν μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τοῦ ἔργου Ὁ συγγραφεὺς παρουσιάζει μίαν νέαν ὅλως μορφὴν τῆς ζήλειας εἰς ἕνα ἄνθρωπον ζηλεύοντα ἄνευ ἀγάπης, καὶ ἐὰν εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ, ἀγαπῶντα ἄνευ ἀγάπης ἀληθινῆς. Παύει νὰ τὸν βασανίζῃ τὸ κακὸν αὐτὸ αἴθημα, μόνον ὅταν σιωπηλὸς ἐβάδιζεν ὄπισθεν τῆς κηδείας τοῦ θύματός του.

ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝ τὰς ἀπαντήσεις τὰς δοθείσας εἰς τὸ ἀνακινηθὲν ζήτημα τῆς παγκοσμίου ὑπεροχῆς καὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος.

Ρεμὺ δὲ Γκουρμόν :

Ἐπίδρασις τῆς γερμανικῆς φιλολογίας ἐπὶ τῆς Γαλλίας σήμερον δὲν ὑφίσταται ἡ τῆς φιλοσοφίας ὁλοὲν καταπίπτει

Δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν σύγχρονον Γερμανίαν τίποτε τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ πρὸς ὅ τι ὀνομάζομεν φιλολογίαν, ζωὴν φιλολογικήν, προσπάθειαν διὰ μίαν μορφὴν τῆς τέχνης τοῦ λόγου καὶ δι' ἕνα τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι. Ὑπάρχουν σοφοί, τεχνοκρίται ἱστορικοί, διηγηματογράφοι, ποιηταί, κωμειδυλλιογράφοι καὶ εἰδικοί, ἐκτελοῦντες ὁ καθεὶς τὸ ἔργον του σὰν Γερμανός Ἀλλὰ δὲν ἠξεύρω, ὑπάρχει ἄρά γε γερμανικὴ φιλολογία καὶ μᾶς τὴν ἀποκρύπτουν ;

Εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἡ ἐπιροὴ τοῦ Κάντ καταπίπτει· ἡ τοῦ Νίτσε αὐξάνει ἡ τοῦ Σοπεγχάουερ δὲν ἀπέθανεν ὁλοτελῶς διότι εἶχε τραφῆ μὲ τὸν γαλλικὸν νοῦν, καὶ διότι ἀνευρίσκομεν εἰς τὰ ἔργα του κάτι ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας πνεῦμα καὶ κάτι ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας μέθοδον Τὰ αὐτὰ αἴτια ἔκαμαν τὸν Νίτσε ἀγαπητὸν μόλις ἔγεινε γνωστός

Μέχρις ὅτου ἐπικρατήσῃ ὁ Νίτσε ἢ ἀποκαλυφθῇ μία ἰσχυρὰ γαλλικὴ φιλοσοφία, ὁ Κάντ παραμένει ὁ ἀρχηγὸς τῆς πανεπιστημιακῆς μεταφυσικῆς καὶ ἠθικῆς. Καὶ εἶνε μεγάλο κακόν. Ἐχθρικαὶ πρὸς τὸ μειδαίμά μας καὶ πρὸς τὸν θρησκευτικόν μας σκεπτικισμόν, αἱ ἀρχαί του, παραμορφώνουσαι καὶ διαφθείρουσαι, εἶνε δι ἡμᾶς ἀληθινὸν πνευματικὸν δηλητήριον.

Ἰωάννης Μωρεάς :

Ἡ Γερμανία εἶναι μεγάλη καὶ ὡραία χώρα. Ἐταξείδευσα πολὺ εἰς τὴν Γερμανίαν Οἱ ποιηταί της καὶ οἱ φιλόσοφοι, τοὐλάχιστον οἱ τῆς καλῆς της ἐποχῆς, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἡ σημερινή, μοῦ εἶναι ἀκόμη προσφιλεῖς. Ἀλλ' ἀγαπῶ εἰς ὅλα τὴν τάξιν καὶ βέβαια ἡ Γερμανία δὲν εἶναι προωρισμένη νὰ διευθύνῃ τὸν κόσμον.

Μὰξ Νορδάου :

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦ πολιτισμοῦ, δὲν πιστεύω εἰς τὰ ἔθνη ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ ἄτομον. Ποτὲ λαὸς δὲν ἐξήσκησε ἐπίδρασιν πνευματικήν, φιλοσοφικήν, ἠθικὴν ἐπὶ ἄλλου λαοῦ. Ἡ ἐπίδρασις αὐτὴ ὑπάρχει διὰ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα εἶναι πάντοτε προϊόντα τῶν ἀτόμων καὶ ποτὲ δὲν εἶναι προϊόντα ἐθνικά.

Πάντοτε καταπλήσσουν τὸν κόσμον αἱ μεγάλαι ἐξαιρετικαὶ ἀτομικότητες ὄχι ἕνεκα τῆς ἐθνικότητός των ἀλλὰ ἕνεκα τῆς ἀτομικῆς των πρωτοτυπίας. Ὁ Βολταῖρος καὶ ὁ Ρουσσὼ ἐκυριάρχησαν τῆς σκέψεως τοῦ 18ου αἰῶνος. Διότι ἦσαν Γάλλοι; Ὄχι. Διότι ἦσαν συγγραφεῖς τοῦ «Κοινωνικοῦ Συμβολαίου καὶ τοῦ «Φιλοσοφικοῦ Λεξικοῦ». Οἱ πνευματικοὶ ὁδηγοὶ τοῦ

19ου αἰῶνος ὑπῆρξαν ὁ Ἔγελ, ὁ Φόϋερμπαχ καὶ ὁ Οὔμβολδ, ὁ Αὔγουστος Κόντ καὶ ὁ Παστέρ, ὁ Σπένσερ καὶ ὁ Δάρβιν. Κανεὶς ἐκ τῶν γιγάντων αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς ἕνα λαόν.

Πολὺ καλαὶ αἱ φράσεις περὶ τῆς φιλοσοφικῆς, ἠθικῆς καὶ εἴ τι ἄλλο ἐπιδράσεως ἑνὸς λαοῦ αἱ ἀπαγελλόμεναι εἰς δημοσίας συνελεύσεις. Εἰς μίαν ὅμως συζήτησιν σοβαρωτέραν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοιαύτης ἐπιδράσεως, διότι δὲν ὑφίσταται.

Ἡ ἐξάπλωσις τοῦ συρμοῦ, τῶν συνηθειῶν, τῶν γούστων, τῆς γλώσσης ἑνὸς λαοῦ εἶναι ἔργον τῆς στρατιωτικῆς, πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς του ἰσχύος· διὰ κανένα ὅμως λόγον καὶ ἡ τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἠθικῆς του.

Ραχίλδ :

Οἱ Γερμανοὶ ἔχουν σοβαρωτέραν παίδευσιν ἀπὸ ἡμᾶς ἀλλὰ τοὺς λείπει ἡ τρέλλα ἐν γένει. Ποτὲ ἕνας λαὸς σοβαρός, λογικὸς καὶ ὑγιής, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπιδράσῃ ἀληθινὰ ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ εἰμὴ μόνον μὲ τὸ ῥόπαλον. Θὰ ἤμεθα ἐναλλὰξ Γερμανοί, Σκανδιναυοί, Ἀγγλομανεῖς ἀγγλόφοβοι, καὶ θὰ ἐπαναπίπτωμεν πάντοτε εἰς τὴν ἔνδοξον λατινικὴν ῥαθυμίαν ἡ ὁποία εἶναι ἡ φύσις μας ὅλα νὰ τὰ ἀκούωμεν, τίποτε νὰ μὴ ἐνθυμούμεθα, καὶ νὰ τραγουδῶμεν ὅπως τύχῃ τὸν ἔπαινον οἱουδήποτε ὅταν τὸν φοβούμεθα.

Αἰμίλιος Βερέρεν :

Διὰ ν' ἀπαντήσω εἰς τὰς ἐρωτήσεις σας, ἔπρεπε νὰ γράψω ὁλόκληρον ἄρθρον· σᾶς μεταδίδω μόνον τὰ συμπεράσματα.

Αἱ ξέναι ἐπιδράσεις τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ Γαλλία, δὲν περιορίζονται εἰς τὴν γερμανικήν. Ἡ γερμανικὴ ἄλλως τε ἐπίδρασις εὐρίσκεται ἐν καταπτώσει δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν βλέπουν τὰ πράγματα ἐκ τοῦ πλησίον. Ὑφίσταται χάρις εἰς τὸν ἰδεαλισμὸν τὸν παγκοσμίως διαδεδομένον εἰς τὰς νεωτέρας φιλοσοφικὰς σχολάς. Μήπως μία ἐξ αὐτῶν δὲν ὠνομάσθη «ὁ Νεο-Καντισμός ;

Ἔπειτα, αἱ δοξασίαι τοῦ Νίτσε, ὑπεισέρχονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ὅλην τὴν νέαν φιλολογίαν. Καὶ διατί νὰ ἐλεεινολογοῦμεν τὰς διαφόρους αὐτὰς ἐπιδράσεις – τὴν σκανδιναυϊκήν, τὴν ρωσσικήν, τὴν γερμανικὴν – ἀφ' οὗ ὁ γαλλικὸς νοῦς τὰς ἀλλοιοῖ, τὰς ποικίλλει καὶ πολλάκις τὰς πλουτίζει ὅταν τὰς ἀποδεχθῇ καὶ τὰς καθιερώσῃ ;

Ἡ Εὐρώπη ὁλόκληρος ἐργάζεται, αὐτὴν τὴν στιγμήν, εἰς μεγάλας ἰδέας αἱ ὁποῖαι εἶναι ἢ θὰ εἶναι ἡ ζωὴ τῆς αὔριον καὶ ἂν ἡ Γαλλία δέχεται μερικοὺς θησαυροὺς ἐκ τῶν γειτόνων της, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν παύουν νὰ δανείζωνται εὐρέως ἀπὸ τὴν Γαλλίαν

Ἡ γαλλικὴ Τέχνη — ζωγραφική, γλυπτική, χαρακτική - γίνεται ἡ τέχνη ὅλων ἡ γαλλικὴ ἐπιστήμη ἔχει παντοῦ ζηλωτάς.

Ἡ Εὐρώπη θὰ εἶναι μετ' ὀλίγον μία ἀτελείωτη χώρα τῆς ὁποίας τὰ τωρινὰ ἔθνη θὰ εἶναι ἐπαρχίαι καὶ ἡ ποικιλία θὰ ἐξακολουθῇ νὰ παραλλάσσῃ ὁπωσδήποτε τὴν μεγάλην αὐτὴν ἑνότητα

Ο ΑΓΓΛΙΚΟΣ τύπος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ζολᾶ, ἤλλαξε πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Γάλλου μυθιστοριογράφου τὴν ἄλλοτε ἐχθρικὴν στάσιν του. Ποῦ ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεβάλλετο δεκαεπτὰ μηνῶν φυλάκισις εἰς τὸν μεταφραστὴν τῶν Ρουγκὼν Μακάρ! Ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Δρεϋφούς, ἡ γνώμη τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισαν περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἤρκεσε διὰ νὰ μεταβάλῃ καὶ τὴν περὶ τοῦ συγγραφέως γνώμην. Ὅ,τι ἠρνοῦντο πρὶν εἰς τὸ ἔργον του, τὸ ἀναγνωρίζουν τώρα. Ἡ προσευχὰ τῶν προσώπων του ἀναφέρεται μὲ περιπτώσεις ἐλαφρυντικάς. Ὁ πεσιμισμός του δὲν ὑφίσταται πλέον καὶ ὁ Ζολᾶ δὲν εἶναι διὰ τοὺς Ἄγγλους οὔτε ἀπαισιόδοξος οὔτε αἰσιόδοξος ἀλλ' ἐπιστήμων παρατηρητὴς ἀφηγούμενος πιστῶς. Συνέταξε τὴν ἔκθεσιν τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ὑπῆρξε ὁ μέγας ποιητὴς τοῦ πλήθους ἐν τῇ ζωῇ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Η ΓΑΛΛΙΚΗ Ἐπιθεώρησις τῆς Δραματικῆς Τέχνης» ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ τελευταῖον της τεῦχος μελέτην τοῦ ἐν Βάρνᾳ κ. Ζαχαρία Μακρῆ περὶ τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου. Ὁ κ. Μακρῆς ἐξετάζει τὸ ἑλληνικὸν θέατρον ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως θέτων ὡς σταθμοὺς τὸ 1890, τὸ 1901 καὶ τὸ διάστημα ἀπὸ τοῦ 1901 μέχρι σήμερον. Ἡ Κέρκυρα καὶ τὸ Βουκουρέστι ἀποτελοῦν κατὰ τὴν πρώτην ἐποχὴν τὸ ἀληθινὸν καλλιτεχνικὸν κέντρον, ἡ Ὀδησσὸς κατόπιν ὅπου ἠνώθησαν ὁ Ραγκαβῆς, ὁ Παπαρηγόπουλος, ὁ Σκαρλάτος, ὁ Γρ. Καμπούρογλους καὶ ἄλλοι.

Εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ πρῶτον θέατρον ἱδρύθη τὸ 1835 ὑπὸ τοῦ Σεραφεὶμ Δεσποτοπούλου, τοῦ Δ. Γιαννίτση, τοῦ Μπέτσου καὶ τοῦ ποιητοῦ Θ Ὀρφανίδου. Κατόπιν τὸ θέατρον Μπούκουρα, ὁ ὁποῖος ἀπὸ κατεστάνιος ναυαγὸς ἔγεινε διευθυντὴς θεάτρου. Ἐδῶ ὁ ἐπιστέλλων ἀναφέρει πάλιν τὸν Ραγκαβῆ καὶ τὸν Βασιλειάδην.

Εἰς τὴν δευτέραν περίοδον κατατάσσει τὰ κωμειδύλλια, τὰ ὁποῖα ἐχαρακτήρισαν μίαν ἐποχὴν καὶ μεταβαίνει ἔπειτα εἰς τὴν νεωτέραν ἐξέλιξιν τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου μὲ τὴν «Νέαν Σκηνὴν» καὶ τὸ «Βασιλικὸν Θέατρον».

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΚΑΤΑ τὸν παρελθόντα Ἰούνιον ἀπεκαλύφθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ εἰς Φλωρεντίαν τὸ μνημεῖον τοῦ Ροσσίνη, ἔργον τοῦ Κασσιόλη Ὁ καλλιτέχνης ἠναγκάσθη νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν θέλησιν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἔδωκε εἰς τὸ ἔργον του τὸν ῥυθμὸν τοῦ 15ου αἰῶνος διὰ νὰ ἁρμονίζεται πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ρουσολίνη, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς τὸ παραπλεύρως προσκυνητήριον.

Ἐν τῷ μέσῳ γλυπτῶν στύλων ὑψώνεται ὁ μέγας σαρκοφάγος ἀπὸ ἐρυθρὸν μάρμαρον μὲ λευκὰς φλέβας Εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τὸ ἄγαλμα τῆς Ἁρμονίας κλαίει τὸν θάνατον τοῦ μουσουργοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ προτομὴ εἶναι τοποθετημένη εἰς τὸ κοίλωμα ὑπεράνω τοῦ ἐπιστυλίου. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρων εἶναι ὁ διάκοσμος τῆς μετόπης τοῦ περιστυλίου

Ο ΤΥΠΟΣ

ΑΙ «ΑΘΗΝΑΙ» δημοσιεύουν ἐκτενῆ ἀποσπάσματα τοῦ ἐσχάτως ἐκδοθέντος βιβλίου τοῦ Σὶρ Ὁρατίου Ροῦμπολδ « Ἀναμνήσεις Διπλωμάτου». Ὁ συγγραφεὺς διετέλεσε γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγγλικῆς πρεσβείας καὶ ἐπιτετραμμένος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Μεταπολιτεύσεως τοῦ 1862 καὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Α'. Τὸ βιβλίον του πολὺ ἐνδιαφέρον παρέχει ζωηρὰς εἰκόνας τῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως μέχρι τοῦ 1873 ἐκ τῶν ὁποίων δημοσιεύομεν ὀλίγα χαρακτηριστικὰ κεφάλαια.

Τὸ φεῦδι τοῦ Βαλαωρίτη. — Ἡ πρώτη ἀξία λόγου νῆσος, τὴν ὁποίαν ἐπεσκέφθημεν ἀποπλεύσαντες ἐκ Κερκύρας, ἀφοῦ ἀπεβιβάσθημεν διὰ μίαν ἢ δύο ὥρας εἰς Ἰθάκην καὶ Παξούς, ἦτο ἡ Ἁγία Μαύρα (Λευκάς), καὶ ἐκεῖ ἔλαβα ἀπόδειξιν — τὴν μόνην ἥτις μοὶ ἐδόθη κατὰ τὴν ἐκδρομήν μας — ὅτι ὑφίστατο ἐχθροπάθεια ἐναντίον ἡμῶν τῶν Ἄγγλων καὶ μάλιστα ἐκ μέρους ἑνὸς τῶν ἐξεχόντων βουλευτῶν τῆς νήσου.

Εἰς τὰς μεγαλειτέρας πόλεις, ὅπου συνήθως ἐσταθμεύομεν δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ὁ βασιλεὺς κατέλυεν εἰς τὴν ξηράν, παρεσκευάζοντο δὲ πρὸς ὑποδοχήν του αἱ εὐπροσωπότεραι οἰκίαι τῶν πόλεων Εἰς τὴν Λευκάδα ὁ βασιλεὺς ἐφιλοξενήθη εἰς τὸ τέως διοικητήριον, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου μόλις εἶχε κενώσει ὁ συνταγματάρχης Σεμπράϊτ ἢ ὡς ὁ ἴδιος ἐπροτίμα νὰ λέγεται βαρῶνος Δ' Ἔβερτον, ἀξιωματικὸς ὅστις εἶχε διοικήσει μετὰ πολλῆς δεξιότητος τὴν νῆσον. Ἐχασομερήσαμεν εἰς τὸ προαύλιον τῆς οἰκίας ἐκείνης μετὰ τὸ πρόγευμα, περιμένοντες ὑπὸ τὴν σκιὰν ἑνὸς μεγάλου φοίνικος τὰ ἄλογα διὰ νὰ πᾶμε εἰς μίαν ἐκδρομὴν εἰς τὰ περίχωρα, ὅταν ἕνας ἀπὸ τοὺς καλεσμένους τοῦ βασιλέως, ὁ κ. Βαλαωρίτης, μεγαλοκτηματίας τῆς νήσου ὅστις εἶχε, φαίνεται, κάποιαν φήμην ὡς ποιητής μᾶς εἶπεν, ἀπαντῶν εἰς μίαν παρατήρησιν διὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐκεῖνο δεῖγμα τῆς φυτείας τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν, ὅτι ὑπῆρχε μία διάδοσις πῶς ἕνα φεῖδι εἶχε κάμει τὴν φωλιά του μέσα στὰς πολυδαιδάλους, τὰς πολυαπλωμένας ρίζας τοῦ δένδρου.

Εἰς ταῦτα ὁ κόμης Σπόννεκ «μὲ τὴν συνειθισμένην του προστυχιὰν» εἶπε:

— Ἂς ἀκούσωμεν λιγάκι τὴν μελῳδίαν τῶν στίχων σας, καὶ χωρὶς ἄλλο τὸ φεῖδι θὰ γοητευθῇ νὰ βγῇ ἀπὸ τὸν κρυψῶνα του.

— Ἔκαμα κατ' αὐτὰς ἕνα ποίημα, — ἀπήντησε γαλλιστὶ ὁ κ. Βαλαωρίτης, μὲ σκόπιμον ἔμφασιν — ὅπου λέγω ὅτι τὸ τελευταῖο φεῖδι ἐβγῆκε ἔξω ἀπὸ αὐτὸ τὸ σπίτι!

Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀγένεια μεγαλειτέρα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀπρόκλητον εὐφυολογίαν ἥτις ἐξηνέχθη ἐνώπιον τοῦ ναυάρχου Γέλβερτον καὶ ἐμοῦ. Ἐπηκολούθησε σιγὴ παγερά, ἀλλ ὁ βασιλεὺς δὲν ἔκρυψε τὴν δυσφορίαν του· ἐπῆρε κατὰ μέρος τὸν κ. Βαλαωρίτην καὶ ἐπέμεινε νὰ μοῦ ζητήσῃ οὗτος ἀμέσως συγγνώμην — δυσάρεστος ὑποχρέωσις, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βαλαωρίτης ἐξεπλήρωσε μὲ ἀρκετὴν προθυμίαν

— Δὲν θὰ ἐπιτρέψω εἰς κανένα, μοῦ εἶπε κατόπιν ὁ βασιλεύς, νὰ ὁμιλήσῃ ἐνώπιόν μου ὑβριστικῶς διὰ τὴν χώραν εἰς τὴν ὁποίαν ἐγὼ τόσον πολλὰ ὀφείλω.

Ἀνέφερα τὸ ἀσήμαντον αὐτὸ ἐπεισόδιον διὰ μακρῶν ὁπωσδήποτε, διότι ἦτο τὸ μόνον δυσάρεστον περιστατικὸν ὁλοκλήρου τοῦ ταξειδίου καὶ ὑπῆρξεν ἀφορμὴ τόσον ἐγκαρδίου ἐκρήξεως τῶν αἰσθημάτων τοῦ νέου μονάρχου.

Μεθυσμένοι νικηταί. — Ὅταν ἐγὼ ἐπρωτοπάτησα τὸ πόδι μου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐλάχιστα ὁμολογουμένως ποιητικὴ ἦτον ἡ ὄψις τῶν πραγμάτων. Ὁ βασιλεὺς Ὄθων εἶχεν ἐκδιωχθῆ πρὸ δύο ἑβδομάδων καὶ μολονότι εἶχεν ἐγκαθιδρυθῆ Προσωρινὴ Κυβέρνησις μὲ τὸν κ Βούλγαρην ἐπὶ κεφαλῆς. ἡ χώρα ἦτο ἔρμαιον τῆς ἀναρχίας.

Οὐδὲν τὸ ἀπεχθέστερον παρὰ τὸ θέαμα τὸ ὁποῖον παρουσίαζον οἱ Ἕλληνες στρατιωτικοί Τὰ ἐν Ἀθήναις στρατεύματα, τὰ ὁποῖα κυρίως εἶχαν χρησιμεύσει ὡς ὄργανον τῆς ἄρτι συντελεσθείσης ἐπαναστάσεως εὑρίσκοντο εἰς ἐπανάστασιν πλήρους ἀνυποταξίας.

Ἦσαν γεμᾶτοι οἱ δρόμοι ἀπὸ ἐκείνους τοὺς μαινομένους ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἠτίμαζαν τὴν στολήν των μὲ κάθε εἶδος βιαιοπραγίας, ἐκακομεταχειρίζοντο γυναῖκας, εἰσήλαυνον διὰ ῥήξεως εἰς τὰ σπίτια καὶ ἐλῃστευαν τοὺς διαβάτας ἐν πλήρει ἡμέρᾳ, ἢ, ὅταν εὑρίσκοντο εἰς τὰ εἰρηνικώτερα κέφια των, δήλαυνον τὴν πόλιν μὲ ἁμάξια τὰ ὁποῖα εἶχαν καταλάβει διὰ τῆς βίας, λικνιζόμενοι σὰν μεθυσμένοι ἐπάνω στὰ μαξιλάρια καὶ τραγουδοῦντες τὰ ἀντιμελῳδικώτερα τῶν τραγουδιῶν μὲ τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην ρινοφωνίαν ἥτις ἰδιάζει εἰς τὸν ἑλληνικὸν τρόπον τοῦ ᾄδειν. Παρομοίους ἤχους, ὡς ἐξ ἰδίας πείρας ἔμαθα βραδύτερον, ἐκβάλλουν οἱ ἐρυθρόδερμοι Ἰνδοὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς.

Ἦτό ἀποκρουστικώτατον τὸ θέαμα καὶ ἐλπίζω, ὅτι δὲν θὰ ξαναϊδῶ ποτέ μου ἄλλο σὰν ἐκεῖνο τὸ ἀχαλίνωτον στράτευμα.

Εὐτυχῶς, εἰς τὸ καθ' ἑαυτὸ ἔθνος ὑπῆρχεν ὑγιὲς ἐναντίον ρεῦμα, καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἐξέχοντας ἄνδρας ὡς οἱ ἐπιφανεῖς ἐκεῖνοι ἐπιζήσαντες τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος. ὁ γηραιὸς Μαυροκορδάτος καὶ ὁ ἱστορικὸς Τρικούπης, ἔδειξαν εὐθὺς σημαντικὴν ὀρθοφροσύνην καὶ ἔξησφάλισαν τὰς ἀγγλικὰς συμπαθείας προτείναντες τὸν πρίγκηπα Ἀλφρέδον, τὸν κατόπιν δοῦκα τοῦ Ἐδιμβούργου, ὡς ὑποψήφιον διὰ τὸν χηρεύοντα θρόνον.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Προσεκλήθη ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Σπ. Σακελλαρόπουλος ν' ἀναλάβῃ παρὰ τῇ πριγκηπίσσῃ Ἑλένῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς.

Μὲ τὸ τεῦχος τῆς 31ης Δεκεμβρίου ἀρχίζομεν τὴν δημοσίευσιν τοῦ πρωτοτύπου μυθιστορήματος τοῦ κ. Παπαδιαμάντη «ἡ Φόνισσα». Αἱ ἀριστουργηματικαὶ σελίδες τῆς «Φόνισσας» γραμμέναι μὲ σπανίαν δύναμιν καὶ γραφικότητα προσθέτουν τὸν καλλίτερον τίτλον εἰς τὸ ἔργον τοῦ διηγηματογράφου.

Εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος δημοσιεύομεν ὁλόκληρον τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ σοφοῦ Βυζαντινολόγου κ. Κρουμβάχερ περὶ τῆς διγλωσσίας ἐν Ἑλλάδι, κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Σπ. Λοβέρδου.

Ὁ συνεργάτης μας κ. Κωνστ. Μακρῆς. ὁ ὁποῖος εἰδικῶς κατέγινε εἰς τὴν μελέτην τῆς Βυζαντεινῆς ἐποχῆς, ἀνέλαβε τὴν τακτικὴν ἀνάλυσιν παντὸς ἔργου σχετικοῦ μὲ αὐτήν. Ὁ κ. Μακρῆς ἀδελφώνει εἰς τὸ ἔργον του τὴν διορατικότητα καὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ κ. Γαστὼν Δεσὰν εἰς τὸ Παρίσι ἤρχισε διαλέξεις εἰς τὸν «Σύλλογον τῶν Σπουδαστῶν» ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλληνικαὶ διαλέξεις». Τὰ θέματά του, ἀρχαιολογικά, στολίζονται μὲ ἐντυπώσεις του ἐκ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ὡρίσθη ἡ 22α Δεκεμβρίου πρὸς ἑορτασιν τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ φιλολογικοῦ σταδίου τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου. Ἡ ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπὴ θὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἑορτάζοντα καλλιτεχνικὸν ἐνθύμιον. Θὰ διοργανωθῇ καλλιτεχνικὴ ἑσπερὶς εἰς τὸν Παρνασσὸν κατὰ τὴν ὁποίαν θ' ἀπαγγείλουν διάφοροι λόγιοι καὶ ποιηταὶ καὶ θὰ δοθῇ γεῦμα τιμητικὸν εἰς τὸ ὁποῖον θὰ προσκληθοῦν ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ ὁ πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ, κατὰ τὸ γαλλικὸν ὑπὸ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων Ἀθῆναι 1902 Βασιλικὴ τυπογραφία Ραφτάνη-Παπαγεωργίου σχ. 16ον σελ. 96 δρ 0,40.

ΣΤΕΝΟΓΡΑΦΙΑ ὑπὸ Β Ν. Ρούτσου (ἔκδοσις δευτέρα καλλιτεχνική. Πωλεῖται φρ. 3 εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Δελτίου τῆς Ἐμπορικῆς καὶ Βιομηχανικῆς Ἀκαδημίας Πλατεῖα Κάνιγγος Ἀθῆναι).

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΟΥ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ. Τεῦχος 7ον περιέχον πίνακα τοῦ Πειραιῶς καὶ ἄρθρα ἀπὸ τοῦ Γοβινὼ μέχρι τοῦ Δημητρακοπούλου ἐξ ὧν μνημονεύομεν τὰ Γύζης, Δάνδολος, Δελφοί, Δηλιγιάννης. Ἕκαστον τεῦχος τιμᾶται ἐν Ἀθήναις δρ. 0,80, εἰς τὰς ἐπαρχίας δρ 0,90, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δρ. 1. Ἐκδόται Μπὲκ καὶ Μπάρτ, Πλατεῖα Συντάγματος

Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου ἐν Ἀθήναις.

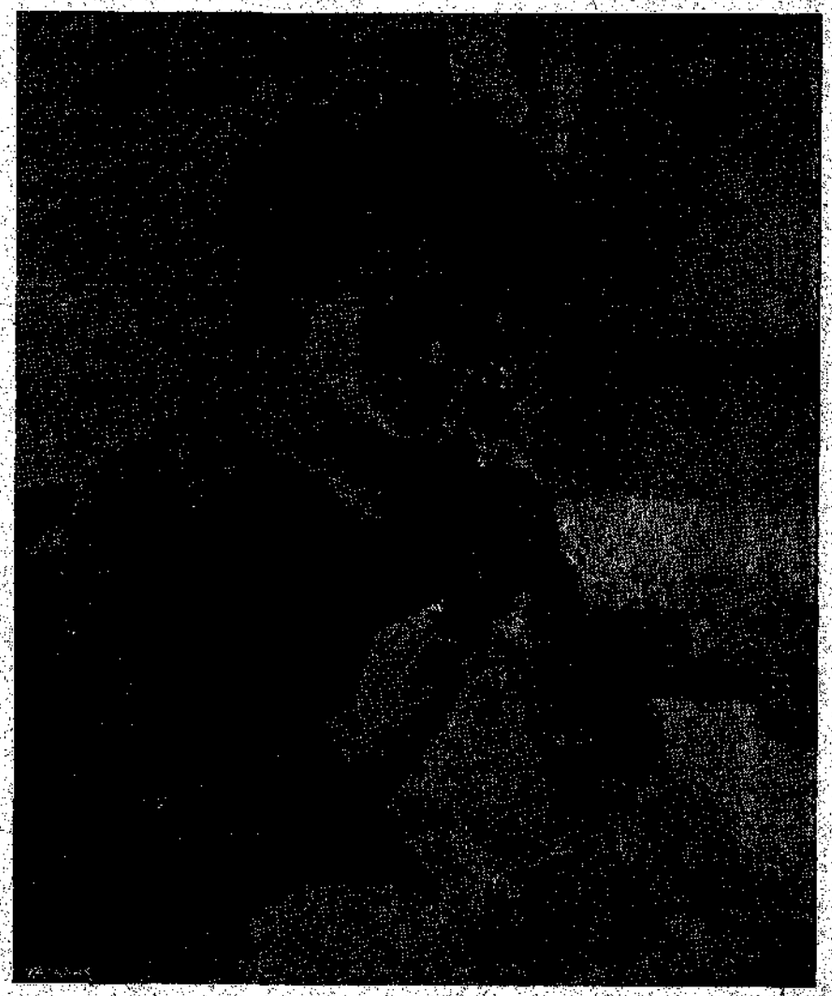

ΕΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΛΩΡΑ

ΕΡΓΑΣΙΑ

Ἀπὸ τὴν Ἔκθεσιν τοῦ Παρνασσοῦ.